

БИБЛИОТЕКА • ГАЛАКТИКА •
БИБЛИОТЕКА • ГАЛАКТИКА •
БИБЛИОТЕКА • ГАЛАКТИКА •

ХЪРБЪРТ УЕЛЗ

КРИСТАЛНОТО ЯЙЦЕ

ХЪРБЪРТ УЕЛС КРИСТАЛНОТО ЯЙЦЕ

Превод: Юлия Бучкова-Малеева, Борис Миндов, Светозар Златаров

chitanka.info

Х. Уелз е един от основоположниците на научно фантастичния жанр. Той е писателят, който превърна научната фантастика в „приключение на мисълта“, в литература на големите, „крайни“ въпроси. Характерно за него е, че и най-необузданите си хрумвания свързва с точно определени обстоятелства, които създават усещане за автентичност.

СВЕТОЗАР ЗЛАТАРОВ

КЛАСИК И НАШ СЪВРЕМЕННИК

Хърбърт Джордж Уелз няма нужда от представяне. Той е сред най-популярните английски писатели, а в областта на научната фантастика заедно с Жул Верн е един от класиците. На пръв поглед като че всичко за него е ясно и той, получил окончателна оценка, спи в учебниците и енциклопедиите.

Ала ония, които пишат, не казват винаги едно и също за него, и изглежда нещата не са чак толкова установени. Това често се случва с наследството на хора с разностранен талант и чиято дейност се простира извън границите на точно определена област. Уелз, както мнозина други, сякаш засенчва сам себе си: понякога едни негови достойнства отвличат вниманието и скриват други постижения. Тъй той остава в съзнанието на читателите само с отделни страни на богатата си дейност.

В един стар „Ларус“ от началото на века той е представен като известен популяризатор на биологията и като автор на романи, основани на научни факти. По-късните му биографи пишат, че той главно описва бита и нравите на английското общество и че между другото на младини е съчинявал фантастични романи, вдъхновени от успехите на науката. Още по-школски настроени професори противопоставят у него фантаста на „реалиста“, макар качеството му на реалист да е всеобщопризнато дори в най-фантастичните му истории, защото фантастичното у него е само аспект на реалния свят и реалните проблеми. Като изхождат от неговата известна „История на света“, от обществено-социалните мотиви в романите му и от многобройните му статии, други го смятат за общественик и публицист, който разбива установената форма на романа, вмъквайки твърде много философско и социално съдържание. За съвременниците на големите събития след Октомврийската революция той е искрен приятел не само на Горки и Майски, но и на младата съветска държава, която той не всякога разбира, но към която винаги се отнася с

уважение и приятелство. Широко е известна книгата му „Русия в мъгла“, резултат от посещение в Съветска Русия и от срещата му с Ленин. Мнозина са склонни да подчертават, че той е социалист немарксист, фабианец, комуто художественото прозрение е помогнало повече да се приближи до идеала за бъдещото общество, отколкото ограничените му разбирания на „колективист“, както той сам се е определял. И на края, разглеждайки само творчеството му в областта на фантастиката, някои френски критици недалновидно са го противопоставяли на Жул Верн. Виждали у него повече тревожния философ, а у Верн все още наивния ентузиазъм от постиженията на науката.

И тъй в писаното за него като че се крие някаква неясна полемика. Но изглежда всички са прави по своему, защото творчеството на писателя е трудно за обхващане.

Хърбърт Джордж Уелз (1866–1946) произхожда от твърде скромно семейство: баща му е бил собственик на магазинче, а майка му — камериерка у заможни хора. Той следвал и завършил биология и в същото време живо се интересувал от обществените борби през осемдесетте и деветдесетте години на миналия век. Интересът към биологията и към обществените въпроси до край не го напуснал. Биографите подчертават две посещения: в Съветска Русия през 1920 година и в Съветския съюз през 1934 и приятелското му отношение към страната, където писателят виждал кълновете на колективизма и на бъдещото „планово, рационално устроено човечество“, макар той сам да бил далеч от марксизма. Уелз вярвал повече на елита, а не на работническото движение. Цял живот той писал и бил деен общественик, активен миролюбец, който се тревожел за съдбата на света. И тъй — до последната своя книга „Умът на края на силите си“ — излязла след войната, в годината на смъртта му.

Творчеството му е огромно: повече от сто романа, разкази, публицистика, пътеписи...

Човекът, който наистина превърна научната фантастика в „приключение на мисълта“, в литература на големите, „крайни“ въпроси, бил фантаст предимно в младежките си години. Ала да не забравяме, че младежките години са особено благодарни за полет на поетичното вдъхновение... Вкусът към фантастиката не го напуска докрай, както и хуманистичният му патос. Уелз не се двоуми да

обърква композицията и сюжета на своите романи, като вмъква свои философски разсъждения и фантастични моменти. Подобно на големите хуманисти от Възраждането той вижда света като единно цяло и затова с лекота прескача от тема на тема, от психологичното в социалното, от фантастиката в делничното, без да се съобразява с жанровите характеристики. Той изпитва огромен интерес към този единен свят, към неговото минало, към неговите далечни и недосегаеми граници, към живата природа, към науката, към човешкото общество. И винаги съзнава, че това общество е уредено зле. Особено е недоволен той от капиталистическата подредба и не го крие. Оттук и стремежът му към едно по-добро бъдеще.

Не е възможно да се изброят всичките му книги. „Откраднатият бацил“ (1895) е първият му сборник с фантастични разкази. Още по онова време излязла и „Машината на времето“. После се появили „Война на световете“ (1898), „Разкази за пространството и времето“ (1899)... През 1920 година излязла известната книга „Русия в мъгла“. Книгата му „Опит за история на света“ е публикувана след Първата световна война. Той искал тя да се чете на един дъх, като роман, и го постигнал. В Англия били продадени милиони екземпляри, успех имала и във Франция. Тази книга е смел опит да се разширят западните представи за света: авторът излиза от възприетите схеми и вмъква в световния исторически процес далечните източни страни. По необходимост огромният том включва само онова, което според автора е най-важното от световната история. За нас е интересно, че е отделено място за България. Тя се споменава на много места, дори се говори за хан Крум и за създаването на българската народност.

Какво ли няма в творчеството на Уелз! Някои познавачи съставят справки кои научно-технически постижения Уелз е успял да предвиди (подобно нещо е правено за Жул Верн). Макар за един фантаст това да не е най-важното, оказва се, че той е бил добър прогнозист. Той пише за апарати за виждане отдалеч, за побеждаване на космическото пространство, за енергията на атома, за спускане в дълбините на океана, за поведението и трудностите на човека в безтегловно състояние, за намеса в биологията. Предвидил е все по-засилващата се роля на специалистите, безплатната медицинска помощ, еманципацията на жената, въздушната война с избиване на гражданското население... Като фантастични „открития“, които и днес

са в арсенала на фантастите, той създава цветя мутанти, пише за нападения на морски чудовища над хората, за машина на времето, за пътуване в четвъртото измерение; разширява територията на фантастиката в областта на биологията и психологията.

Наред с опиянението от успехите на науката Уелз изпитва и опасения. Описва поведението на човечеството при поява на бедствия, при космически опасности, при нахлуване на чуждопланетяни. Още в първата му научнофантастична книга опасните бацили попадат в ръцете на екстремист, който е готов да си послужи с бактериологично оръжие. Уелз се страхува от бъдещи оръжия: съвсем реална и основателна тревога. Страхува се от възможностите за намеса в биологията. Той е сред първите, които предусещат надигането на атавистичното варварство, на фашизма („Играчът на крокет“)... Любопитно обстоятелство е, че в романа „Освободеният свят“, писан преди световната война през 1914 год., тъкмо българският цар Фердинанд се противопоставя на една международна организация на народите. Кобургът не се двоуми да хвърли атомни бомби...

Характерно за Уелз е, че и най-необузданите си хрумвания свързва с точно определени обстоятелства и почти протоколно описва обстановката. Тъй могъщият му талант създава усещане за автентичност. А приключенските му сюжети, макар и занимателни, винаги крият големи морално-етични и обществени въпроси. Понякога с остро чувство за хумор, почти сатирично описва установения, спокоен еснафски живот на дребната буржоазия в Англия от негово време, като рисува посредством хора, попаднали в трудни, необичайни обстоятелства... Не случайно толкова страшилища се появяват внезапно по страниците — морски чудовища, гигантски птици из праисторията, дори „призраци в съзнанието“, за да смутят безметежното всекидневие. Това също е социална тревога в творчеството му, той свързва мечтите и страховете на мислещите хора. Вълнуват го въпросите на съвестта на учения, бъдещите кръвопролитни войни, слепците, които биха искали да ослепят зрящия, безплодността на чудесата в ръцете на обикновения глупак... Но, общо взето, Уелз е оптимист: той вярва в бъдещето, без да си затваря очите. Надява се, че хората разумно ще реорганизируют планетата и ще въведат планово начало.

Онова, което Уелз не е предвидил, го има в учебниците и не по него трябва да го оценяваме. Важното е, че фантастите и досега се учат от този първомайстор на научната фантастика, на фантастиката на големите въпроси, подчинена на мисълта, че е необходимо хората да организират своето щастие.

На български са печатани много негови работи. Читателят може би познава някои разкази, включени в тази книга. С други ще се срещне за пръв път. Съвременникът знае, че на Марс няма птицеобразни марсианци, но като урок по фантастика „Кристалното яйце“ продължава да бъде актуално. Сред неизвестните разкази е и „Сън за Армагедон“ — едно прозрение за войната, изпълнено с чувство за отговорност и вина на едно богато хедонистично общество, с проблема за връзката между етика и политика. Тук е и „приключенският“ разказ за самонадеяната авантюра на мистър Ледбетър, но нека не го тълкуваме. Читателят сам ще разбере за какво всъщност става дума...

BPATATA B CTEHATA

I.

През една вечер на откровеност, преди по-малко от три месеца, Лайънъл Уолъс ми разказа тази история за Вратата в стената. И на времето смятах, че поне що се отнася до него, историята е правдоподобна.

Той ми я разправи с такава прямота, простота и убеденост, че не можех да не му повярвам. Но на сутринта в апарта-мента си се събудих в съвсем друга атмосфера и докато лежах в леглото и си припомнях разказаното, лишено от обаянието на неговия сериозен, бавен глас, без светлия кръг, хвърлян от настолната лампа с абажур, призрачно-полумрачната атмосфера, обгърнала двама ни, и приятните лъскави неща, десерта, чашите, покривката и кърпите на масата, на която вечеряхме заедно — без всичко това, което представляваше за известно време един бляскав малък свят, откъснат напълно от всекидневната действителност, — изведнъж цялата тези история ми се стори съвършено невероятна.

— Той ме мистифицираше! — възкликнах аз, а после: — И колко умело го правеше!... Само от него не очаквах такова нещо.

След това, докато седях на леглото и сърбах утринния си чай, почувствавах, че се мъча да си обясня усещането за действителност, което ме смущаваше в невъзможните му спомени; предположих, че те внушаваха, представяха, предаваха — не зная с каква дума да си послужи — по някакъв начин преживелици, които не биха могли да се опишат другояче.

Но сега аз не поддържам това обяснение. Превъзмогнал съм смущаващите ме съмнения. Вече вярвам, както вярвах, когато слушах този разказ, че Уолъс е направил всичко по силите си, за да разбули тайната и да ми покаже истината. Но видял ли е лично, или само му се е сторило така, имал ли е някаква неоценима привилегия, или е бил жертва на някаква фантастична мечта — не мога да кажа. Дори обстоятелствата на неговата смърт, която сложи завинаги край на съмненията ми, не хвърлиха светлина върху тоя въпрос.

Нека читателят прецени сам.

Забравил съм вече каква случайна забележка или критика от моя страна подтикнаха този толкова затворен човек да ми се изповяда. Вероятно се е отбранявал от упрека ми, че проявява бездействие и равнодушие към едно голямо обществено движение и така ме е разочаровал.

Но той избухна изведнъж.

— Имам си — каза той — грижа... — Зная — продължи след известна пауза, — че съм небрежен. Всъщност... тук не става дума за духове или привидения... а... колкото и да е чудно, Редмънд... аз съм преследван. Преследва ме нещо... което сякаш помрачава всичко, изпълва ме с копнежи...

Той млъкна, възпрян от оная английска стеснителност, която тъй често ни овладява, когато искаме да говорим за вълнуващи, сериозни или красиви неща.

— Ти си завършил Сент-Етелстанския колеж — каза той ни в клин, ни в ръкав, както ми се стори в момента. — Хм... — И пак млъкна. После, отначало със запъване, но след това по-свободно, започна да ми разправя за тайната на живота си, за преследващия го спомен за една красота и за щастиято, което изпълвало сърцето му с неутолими копнежи, така че всички съблазни и развлечения на светския живот му се стрували безинтересни, скучни и празни.

Сега, когато имам ключа на тази тайна, като че ли я виждам записана на лицето му. Притежавам снимка, на която с уловен и дори подсилено това изражение на отчужденост. Тя ми напомня какво ми каза веднъж за него една жена — жена, която много го обичаше. „Внезапно — рече тя — той загубва всякакъв интерес. Забравя те. Не иска и да знае за теб — макар че си под носа му...“

И все пак Уолъс не винаги губеше интерес и когато съсредоточеше вниманието си върху нещо, съумяваше да го доведе до изумително успешен край. Действително кариерата му е осеяна с успехи. Той отдавна ме е изпреварил: издигнал се е по-високо от мен и си е спечелил в обществото име, което аз, колкото и да се стараех, не можах да постигна. Още не бе навършил четиридесетте и казват, че ако сега беше жив, щеше да заема важен пост и вероятно да влиза в новия кабинет. В училище винаги ме надвиваше без усилие, като че това беше напълно естествено. Почти всичките си ученически години

прекарахме заедно в Сент-Етелстанския колеж в Уест Кенсингтън. Когато постъпи в училището, бяхме равни по сили, а го завърши с далеч по-добър успех от мен, обсипан с награди за блестящите си постижения. Ала мисля, че и аз не се посрамах. Именно в училище чух за пръв път за Вратата в стената, за която щях да чуя повторно само един месец преди смъртта му.

За него поне Вратата в стената е била действителна врата, водеща през действителна стена към безсмъртна действителност. В това сега съм напълно уверен.

И тя се явила в живота му съвсем рано, когато бил петшестгодишно дете. Спомням си как седеше и ми се изповядваше бавно и сериозно, разсъждаваше и пресмяташе кога точно му се е случило това.

— Видях — каза той — тъмночервени листа на дива лоза... ярко и еднакво червени под ослепителното кехлибарено слънце на фона на бяла стена. Те веднага ми направиха впечатление, макар и да не си спомням точно как стана това, а по чистия плочник пред зелената врата имаше пръснати листа на див кестен. Те бяха изпъстрени с жълти и зелени петна, разбираш ли, не кафяви или мръсни, а сякаш току-що паднали от дървото. Тъй че трябва да беше октомври. Аз всяка година събирам листа на див кестен и зная това.

Ако се не лъжа, тогава бях на пет години и четири месеца.

Според думите му той бил преждевременно развито за годините си дете — научил се да говори на необичайно ранна възраст и бил толкова здравомислещ и „зрял“, както казвали, че му позволявали известна инициатива, каквато повечето деца едва ли могат да постигнат до седем-осем години. Майка му умряла, когато бил двегодишен, и той се озовал под не толкова бдителния и авторитетен надзор на гувернантка. Баща му бил суров, погълнат в работата си адвокат, който не му обръщал достатъчно внимание, но очаквал много от него. Въпреки будността си, Уолъс, предполагам, намирал живота малко сив и скучен. И един ден тръгнал да скита.

Той не можеше да си припомни в резултат на каква небрежност успял да се измъкне и по кои улици на Уест Кенсингтън минал. Всичко това се заличило безвъзвратно от паметта му. Но бялата стена и зелената врата се откроявали съвсем ясно.

Доколкото си спомня това детско преживяване, още щом съзрял тази врата, почувствувал странно възбуждане, притегляне, желание да се приближи до нея, да я отвори и да влезе. И същевременно съзнавал ясно, че би било неразумно, дори погрешно — не можеше да подбере точната дума — да се поддаде на това притегляне. Той твърдеше, че колкото и да е чудно, Знаел още отначало — ако не го лъже паметта, — че вратата не е заключена и че ако поиска, би могъл да влезе през нея.

Като че ли виждам фигурата на малкото момче, което ту понечвало да пристъпи напред, ту се отдръпвало отново. И кой знае по какъв необясним начин ясно съзнавало, че баща му страшно ще се разсърди, ако прекрачи тая врата.

Уолъс ми описваше много подробно всички тия мигове на колебание. Той отминал вратата, после с пъхнати в джобовете ръце и като се стараел да свири по момчешки, се промъкнал покрай стената и свърнал зад ъгъла. Там, доколкото си помня, имало няколко невзрачни, мръсни дюкянчета и особено един водопроводчик и тапетаджия, с прашен безпорядък от глинени тръби, листа оловна ламарина, автоматични кранове, образци на тапети и кутии с емайл лак. Той стоял и се преструвал, че разглежда тия неща, а всъщност *ламтял*, страстно копнеел за зелената врата.

Изведнъж, казва той, почувствувал неудържим порив. Затичал се обратно, да не би пак да го обземе колебание; минал решително, с протегнатата ръка, през зелената врата и тя се затръшнала подире му. Така мигновено се озовал в градината, която след това го преследвала цял живот.

Уолъс много се затрудняваше да ми опише подробно впечатлението си от тая градина, в която влязъл.

В самия въздух имало нещо ободряващо, което вдъхвало чувство за лекота, щастие и благополучие; във вида ѝ имало нещо, което придавало чистота, съвършенство и изящна лъчезарност на краските ѝ. Още щом влезел в нея, човек изпитвал висша радост — както му се случва само в редки моменти, когато е млад, весел и доволен в тоя свят. И всичко там било красиво...

Уолъс помисли, преди да продължи разказа си.

— Знаеш ли — произнесе той с колебливия тон на човек, смутен от невероятни неща, — в тая градина имаше две големи пантери... Да, петнисти пантери. И не ме беше страх. Виждаше се дълга, широка

пътека с цветни лехи от двете страни и мраморни бордюри, И тези два огромни кадифени звяра си играеха там с топка. Единият ме погледна и запристъпя към мен, не без известно любопитство. Дойде право при мен, потърка кротко мекото си кръгло ухо в ръчицата, която му протягах, и замърка. Беше, казвам ти, омагьосана градина. Зная това. А размерите ѝ? О, тя се простираше до безкрайност във всички посоки. В далечината, мисля, се очертаваха хълмове. Бог знае къде бе изчезнал изведнъж Уест Кенсингтън. И някак имах чувството, като че съм се върнал в родния край.

Знаеш ли, в момента, когато вратата се затвори подире ми, забравих пътя с опадалите кестенови листа, файтоните и каруците, забравих дисциплината и послушанието, които ме притегляха обратно към къщи, забравих всякакви колебания и страхове, забравих всякаква предпазливост, забравих цялата интимна действителност на тоя живот. За миг се превърнах в много весело и щастливо дете — в друг свят. Това беше свят, различен от нашия, озарен от по-топла, по-проникваща и по-мека светлина, с тиха, чиста радост във въздуха и леки, докоснати от слънцето облачета в синьото небе. А пред мен бягаше подканящо тази дълга, широка пътека с лехи от двете страни, бухнали от негледани от никого цветя, без нито едно буренче, и тия две големи пантери. Аз сложих безстрашно ръчиците си на тяхната мека козина, галех кръглите им уши и чувствителните ъгълчета зад ушите, играех си с тях, а те като че ли ми казваха: „Добре дошъл в родното място.“ Все имах остро чувство, че съм се върнал в къщи, а когато след малко на пътеката се появи някакво стройно, красиво момиче и тръгна насреща ми с усмивка, и каза: „Ти ли си?“, а после ме вдигна, целуна ме, пусна ме отново на земята и ме поведе за ръка, това ни най-малко не ме учуди, а предизвика у мен приятното усещане, че така именно е трябвало да стане, напомни ми за щастливи мигове, които кой знае защо не бях забелязал. Спомням си широки червени стъпала, които се виждаха между стъбла делфиниум; по тях се изкачихме до голяма алея сред престарели, сенчести, тъмни дървета. По цялата дължина на тази алея, разбираш ли, между червените, напукани стволоче имаше мраморни скамейки статуи и много питомни и кротки бели гълъби...

Поглеждайки надолу, моята приятелка ме поведе по тази прохладна алея — спомням си приятните черти, изящно изваяната брадичка на нежното ѝ, добро лице; с тих, ласкав глас ми задаваше

въпроси и ми разказваше разни неща, приятни неща, доколкото зная, макар и да не мога да си ги спомня... Изведнъж от едно дърво се спусна маймуна капуцин, много чиста, с червеникавокафява козина и благи кестеняви очички, затича до мен, като ме поглеждаше и показваше зъбите си, после внезапно скочи на рамото ми. Така ние двамата, безкрайно щастливи, вървахме по свой път.

Уолъс млъкна.

— Продължавай — казах аз.

— Помня някои дребни подробности. Спомням си, минахме край някакъв старец, потънал в размисъл сред лаврови дървета, край едно място, гъмжащо от весели папагали, и през широка, сенчеста колонада стигнахме просторен, прохладен дворец с великолепни фонтани, пълен с красиви неща, с всичко, което сърцето би желало. Там имаше и много неща, и много хора — някои като че ли все още виждам ясно, други — малко смътно; но всички тези хора бяха красиви и добри. По някакъв начин — не зная как — аз разбрах, че всички те са благоразположени към мен, радват се, че съм там; жестовете, докосването на ръцете им, радушието и обичта в очите им ме изпълваха с радост. Да...

Той се замисли за момент.

— Намерих там другари в игрите. За мен, самотно дете, това беше от голямо значение. Те играеха чудни игри на обрасъл с трева двор, където имаше слънчев часовник, обкръжен с цветя. И докато играехме, се обикнахме...

Но — странно — тук в паметта ми има празнина. Аз не помня игрите, които играехме. Никога не съм успявал да си ги спомня. Впоследствие, още като дете, по цели часове, даже със сълзи съм се мъчил да си спомня в какво се състоеше това щастие. Искаше ми се отново да играя сам, в детската стая, тези игри. Но не! Спомням си само щастиято и двама скъпи другари, с които бяхме почти неразделни в игрите... После изведнъж се появи някаква навъсена тъмнокоса жена със сериозно, бледо лице и замечтани очи, мрачна жена с дълга роба от мека светлопурпурна материя и с книга в ръка; тя ми даде знак и ме поведе към една галерия над някаква зала, макар че това не беше приятно на другарчетата ми, които прекъснаха играта и стояха загледани след мен, докато тя ме отвеждаше. „Върни се пак при нас! — викаха те. — Върни се скоро!“ Погледнах я в лицето, но тя не ми обърна ни най-малко внимание. Лицето ѝ беше много благо и

сериозно. Тя ме заведе до една скамейка в галерията и аз заставах до нея, готвейки се да надзърна в книгата, която жената отвори на коленете си. Страниците се разгърнаха. Тя ми показваше, а аз гледах смаян, защото на живите страници на тази книга виждах себе си; в нея се разказваше за самия мен и за всичко, което ми се бе случило още от рождение...

Това беше изумително, защото страниците на тази книга не бяха картини, разбираш ли, а действителност.

Уолъс замълча със сериозен вид, гледайки ме колебливо.

— Продължавай — казах аз. — Разбирам.

— Това беше действителност... да, не можеше да бъде другояче; хора се движеха, предмети се явяваха и изчезваха; виждах милата си майка, която бях почти забравил; после — баща си, строг и справедлив, прислугата, детската стая, всички познати неща в къщи. След това — пътната врата и оживените улици с движението по тях. Гледах и се чудех, вирах се пак боязливо в лицето на жената и обръщах страниците, прескачайки от една на друга, за да разгледам по-бързо тази книга; така най-после се видях в момента, когато се въртях и колебаех пред зелената врата в дългата бяла стена, и отново изпитах душевната борба и страха.

„А по-нататък?“ — извиках аз и понечих да обърна страницата, но студената ръка на сериозната жена ме спря.

„По-нататък?“ — настоявах аз, борейки се кротко с ръката ѝ, мъчейки се с всичките си детски сили да отместя пръстите ѝ, а когато жената отстъпи и страницата се обърна, тя се наведе над мен като сянка и ме целуна по челото.

Но страницата не показваше нито омагьосаната градина, нито пантерите, нито момичето, което ме водеше за ръка, нито другарите по игра, които не искаха да ме пуснат. Тя показваше дълга сива улица в Уест Кенсингтън, в оня хладен предвечерен час, когато лампите още не са запалени, и там бях аз, жалка дребна фигурка, плачех с все гърло и колкото и да се мъчех, не можех да се успокоя; и плачех, защото не можех да отида при милите си другарчета, които бяха викали подире ми: „Върни се пак при нас! Върни се скоро!“ Аз бях там. Това не беше страница от книга, а сурова действителност; онова вълшебното място и задържащата ръка на сериозната майка, до чиито колене стоях, бяха изчезнали — но къде?

Уолъс се спря пак и известно време стоя загледан в огъня.

— О, колко тъжно беше това завръщане! — прошепна той.

— А после? — запитах аз след около минута.

— Какво нещастно, жалко създанийце бях аз! Върнато обратно в тоя безрадостен свят! Когато разбрах напълно случилото се с мен, обзе ме неукротима мъка. И досега чувствавам срама и унижението от тоя плач пред очите на всички и от позорното си завръщане в къщи. Отново виждам добродушния стар джентълмен със златни очила, който се спря, и като ме мушна с чадъра си, заговори: „Горкото дете — рече той, — да не си се загубил?“ И то на мен, лондонски хлапак на повече от пет години! На всичко отгоре повика един любезен млад полицаи, наоколо ми се събра тълпа и ме поведоха към къщи. Хълцайки, смутен и уплашен, аз се върнах от омагьосаната градина пред стъпалата на бащиния си дом.

Такава е, доколкото си спомням, тази градина, чието видение ме преследва и до ден днешен. Разбира се, не съм в състояние да опиша очарованието на този полупризрачен, нереален свят, различието му от обикновените неща, които ни заобикалят в тоя живот; но това...това беше действителност. Ако беше сън, то, мисля, много необикновен сън, сън посред бял ден... Хм! Естествено, последва строг разпит от страна на леля ми, баща ми, дойката, гувернантката — всички...

Опитах се да им разкажа и за пръв път баща ми ме наби за лъжа. Когато след това се опитах да разправам на леля си, тя също ме наказва за порочно упорство. Тогава, както казах, забраниха_ _на всички да ме слушат, да чуят дори думица за това. Дори за известно време ми отнеха книгите с приказки — понеже съм имал „твърде разюздано въображение“. А? Да, точно така постъпиха! Баща ми спадаше към старата школа... И Започнах ОТНОВО да преживявам разказаното. Шепнех за него на възглавницата си — възглавницата, която мълвящите ми устни често усещаха мокра и солена от детски сълзи. И към обичайните си, нетолкова горещи молитви винаги прибавях прочувствена молба: „Направи, боже, така, че да сънувам градината! О, върни ме в моята градина! Върни ме в моята градина!“Аз често сънувах градината... Сигурно бях добавил нещичко към нея, бях я променил; и аз не знаех... Всичко това, разбираш ли, е опит да възпроизведа от откъслечни спомени едно много отдавнашно преживяване. Между него и другите спомени от моето детство има

цяла бездна. Дойде време, когато ми се струваше невъзможно да говоря вече за това чудно мимолетно видение.

Зададох един банален за случая въпрос.

— Не — отговори той, — доколкото си спомням, никога в оная ранна възраст не се опитах да намеря отново пътя за градината. Сега това ми се струва странно, но предполагам, че след злополучното ми приключение следяха зорко всяко мое движение, да не би пак да се отклоня от правия път. Не, чак когато се запознахме с теб, се реших отново да потърся градината. Мисля, че имаше дори период — колкото и невероятно да изглежда това сега, — когато изобщо забравих тая градина — сигурно съм бил на осем-девет години. Помниш ли ме като момче в Сент Етелстанския колеж?

— Не ще и дума!

— Нали тогава не личеше, че крия някаква тайна мечта?

II.

Уолъс ме погледна и неочаквано се усмихна.

— Играл ли си с мен на „северозападния път“?... Не, разбира се, тогава ти не дружеше с мен!

— Тази игра — продължи той — всяко дете е въображение може да играе по цял ден. Целта беше да се намери „северозападният път“ до училище. Пътят до училище беше съвсем ясен; играта се състоеше в това, да се намери някакъв необикновен път, като се тръгне десет минути по-рано в някаква почти безизходна посока и през непознати улици се стигне целта. И един ден аз се залутах из някакви сокаци оттатък Кемдън Хил и почнах да си мисля, че този път ще загубя играта и ще закъснея за училище. Поех наслуки по някаква уличка, която приличаше на задънен сокак, ала на края намерих път. Забързах по него, обнадежден. „Все пак ще успея“ — рекох си аз и когато минах редица неприветливи дюкянчета, които ми се сториха необяснимо познати, какво да видя: моята дълга бяла стена и зелената врата, която водеше за омагьосаната градина!

Това изведнъж ме зашемети. Значи в края на краищата тази градина, тази чудна градина не е сън! Той помълча.

— Мисля, че второто ми преживяване със зелената врата показва огромната разлика между заетия живот на ученика и безкрайното свободно време на детето. Във всеки случай втория път нито за миг не ми хрумна да вляза веднага. Разбираш ли... Преди всичко бях изцяло погълнат от мисълта да стигна навреме в училище — решен да бия рекорда си по точност. Сигурно съм изпитвал *някакво*, макар и слабо, желание поне да проверя отключена ли е вратата. Да, трябва да е било така... Но доколкото си спомням, привлекателността на тази врата ми се струваше още една пречка за неотменимото ми решение да се добера до училище. Разбира се, откритието, което бях направил, ме бе заинтересувало много — когато продължих, то не излизаше от главата ми, — но продължих непоколебимо. То не ме спря. Извадих часовника си, видях, че имам още десет минути, отминах тичешком вратата и се

заспуцах по склона в позната местност. Стигнах до училище наистина задъхан и мокър от пот, но навреме. Помня, окачих палтото и шапката си... Представи си, минах край вратата и я оставих подире си. Странно, нали?

Той ме погледна замислено.

— Разбира се, тогава още не знаех, че тази врата няма да бъде винаги на мястото си. Учениците имат ограничено въображение. Сигурно ме радваше мисълта, че тя е там и зная пътя до нея, но училището ме притегляше неудържимо. Предполагам, че онази сутрин съм бил много разсеян и невнимателен, мъчейки се да си спомня красивите чудни хора, които скоро щях да видя отново. Интересно, дълбоко в душата си ни най-малко не се съмнявах, че те ще ме посрещнат с радост... Да, онази сутрин сигурно съм си представял градината като прелестно кътче, до което бих могъл да прибягвам в паузите между напрегнатите училищни занимания.

Тоя ден изобщо не отидох там. На другия ден беше нещо като празник и това може би ми попречи. Възможно е също поради невниманието ми да ми е била възложена някаква домашна работа за наказание и да не ми е останало време за околния път. Не зная как точно беше. Зная само, че междувременно омагьосаната градина толкова занимавашемисълта ми, че не можех повече да я пазя в тайна.

И разказах за нея на един хлапак. Как му беше името? Приличаше на пор и му викахме Пияницата.

— Хопкинс — подхвърлих аз.

— Да, Хопкинс. Разказах му неохотно. Чувствувах, че не бива да му се изповядвам, и все пак го сторих. Той ме ридружаваше донякъде по пътя от училището до дома; беше голям дърдорко и ако не бяхме говорили за омагьосаната градина, щяхме да приказваме за нещо друго, а аз не можех да мисля за друго. Тъй че се разбъбрах.

А той издаде тайната ми. На следващия ден през междучасието за игри се видях заобиколен от половин дузина по-големи от мен момчета, които взеха да ме подкачат, изгарящи от любопитство да чуят нещо повече за омагьосаната градина; Между тях беше оня дангалак, Фосет — спомняш ли си го? — Карнъби, и Морли Рейнълдз. Не си ли бил и ти случайно с тях? Не, защото щях да запомня, ако беше...

Създание със странни чувства е детето. Въпреки че скришом се отвращавах от себе си, всъщност аз се ласкае донякъде от вниманието

на големите. Спомням си, особено удоволствие ми направиха похвалата на Крошо — помниш ли Крошо младши, сина на композитора Крошо, — който каза, че никога не бил чувал такава великолепа лъжа. Но също временно страшно се срамувах, че разправам нещо, което всъщност смятах за своя свещена тайна. Това животно Фосет подхвърли някаква шега по адрес на момичето в зелено...

При мъчителния спомен за този срам гласът на Уолъс се сниши.

— Престорих се, че не чувам — продължи той. — Изведнъж Карнъби ме нарече малък лъжец и заспори с мен. когато заявих, че всичко това е истина. Казах, че зная къде се намира зелената врата, че за десет минути мога да заведа всички дотам. Тогава Карнъби, давайки си вид на оскърбен праведник, рече, че трябва да потвърдя думите си на дело, или да понеса последиците. Извивал ли ти е Карнъби ръката? В такъв случай може би ще разбереш как се чувствувах аз. Заклех се, че разказът ми е чиста истина. По това време никой в училище не бе в състояние да ме защити от Карнъби. макар че Крошо подхвърли някоя и друга дума в моя полза. Карнъби беше господар на положението. Аз се развълнувах, ушите ми се зачервиха, поуплаших се. Изобщо се държах глупаво и на края, вместо да поема сам към омагьосаната градина, с поруменели бузи, пламнали уши, смъдящи очи и изгаряща от мъка и срам душа поведох шестима присмиващи се, любопитни и заплашващи ме съученици.

Не намерихме нито бялата стена, нито зелената врата...

— Искаш да кажеш, че...

— Искам да кажа, че не можах да я открия. Щях да я намеря, ако можех.

И след това, когато имах възможност да ходя сам, пак не я намерих. Нито веднъж не я намерих. Сега ми се струва, че през всичките си ученически години я търсих, но нито веднъж не попаднах на нея — нито веднъж.

— Имаше ли след това... неприятности с приятелите си?

— Страшни... Карнъби ме разобличи пред всички в нагла лъжа. Спомням си как се добрах до къщи и се промъкнах тихомълком до горния етаж, за да скрия сълзите си. Когато най-после се наплаках, заспах; но плаках не заради Карнъби, а заради градината, за хубавия следобед, който бях предвкушал, за милите, приветливи жени и

чакащите ме другари, за играта, която се надявах да науча наново — тази красива забравена игра... Твърдо вярвах, че ако не бях разказал... След това настъпиха лоши времена за мен — нощем плачех, а денем витаех из облаците. Два срока се бях отпуснал и имах лоши бележки. Помниш ли? Разбира се, не може да не помниш! Ти... ти ме изпревари по математика и трябваше наново да зубря.

III.

Известно време приятелят ми се взираше мълчаливо в червените пламъци на огъня. После продължи:

— Видях я отново едва когато бях вече седемнайсетгодишен... Мярна ми се за миг на път за Педингтън, където очаквах да получа стипендия за следване в Оксфорд. Бях се навел над поставката за краката във фойтона, пуших цигара и несъмнено се смятах за съвършен светски човек, когато изведнъж видях вратата, стената и си спомних с умиление за незабравими и все още достижими неща.

Отминахме с тропот — толкова бях изненадан, че не успях да спра фойтона. Отдалечихме се доста и завихме зад ъгъла. Тогава настъпи странен миг на колебание, на раздвоение на волята: почуках на вратичката на фойтона и пъхнах ръка да извадя часовника от джоба си. „Да, сър!“ — каза фойтонджията любезно. „Ъ-ъ... хм... нищо, нищо — извиках аз. — Сбърках! Нямаме много време! Продължавайте!“ И той продължи...

Получих стипендия. А вечерта, след като ми съобщиха това, седях пред камината в стаичката си на горния етаж — кабинета ми в бащината къща, з ушите ми още звучаха неговите похвали — редките му похвали — и разумни съвети, пуших любимата си лула — респектиращия атрибут на младостта — и мислех за оная врата в дългата бяла стена. „Ако се бях спрял — разсъждавах аз, — щях да изпусна стипендията, щях да изпусна Оксфорд — да проваля цялата си прекрасна кариера, която ме очаква! Започвам да гледам по-трезво на живота!“ Това ме потопи в дълбок размисъл, но тогава не се съмнявах, че кариерата ми заслужава жертва.

Скъпите ми приятели и оная лъчезарна атмосфера ми се струаха много мили и прекрасни, но далечни. Сега вниманието ми беше насочено към света. Аз виждах как се отваря друга врата — вратата на моята кариера.

Уолъс се загледа пак в огъня. Червената му светлина озари лице, изразяващо упорита сила, но това трая само кратък миг, а после

изчезна.

— Е — каза той и въздъхна, — аз се отдадох на тази кариера. Работих много и усилено. Но непрекъснато мечтаех за омагьосаната градина и четири пъти оттогава видях нейната врата или, по-право, ми се мярна вратата ѝ. Да, четири пъти. През това време светът беше толкова бляскав и интересен, изглеждаше толкова пълен със смисъл и възможности, че в сравнение с него полузаличеният чар на градината ми се струваше блед и далечен. Кой би милвал пантера, когато отива на вечеря с красиви жени и знаменити мъже? Когато дойдох от Оксфорд в Лондон, аз бях мъж, вдъхващ големи надежди, които вече бях успял да оправдая с нещо. Нещо... и все пак имаше разочарования...

Два пъти се влюбвах — няма да се спирам на това, — ала веднъж, когато отивах при една, която, доколкото знаех, се съмняваше дали ще посмея да дойда, Аоех напосоки по-къс път по някаква неоживена уличка близо до Ърлс Корт и така случайно се натъкнах на бяла стена и позната зелена врата. „Чудно — рекох си, — аз пък мислех, че това място е на Кемдън Хил. Иначе и не бих намерил мястото на моята странна мечта... все едно да се опитвам да броя камъните на Стоунхендж.“ И го отминах, твърдо решен да продължа към целта си. Тоя следобед то не ме привличаше.

За миг нещо ме подтикна да опитам вратата, за това бяха нужни най-много три стъпки настрана — макар в сърцето си да бях уверен, че тя ще се отвори пред мен, — но после размислих, че така може да закъснея за срещата, от която смятах, че зависи моята чест. Впоследствие съжалявах за точността си — можех поне да надникна, мислех си аз, и да помахам с ръка на ония пантери, но по това време вече имах достатъчно житейски опит, за да се опитвам да търся наново нещо непостижимо. И все пак тоя път много съжалявах...

Последваха години на усилен труд, през които не видях нито веднъж вратата. Едва неотдавна си спомних отново за нея. Със спомена ме завладя и особено чувство — като че някакво тънко було се бе разпростряло над моя свят. Започнах с тъга и горчивина да мисля, че никога вече няма да видя тая врата. Навярно страдах малко от преумора... а може би, както бях чувал, така се чувствава човек на четиридесет години. И аз не зная. Но несъмнено напоследък бях загубил енергичността, която улеснява всяко усилие, и то тъкмо сега, при всички тия нови политически събития, когато трябва да

действувам. Странно, нали? Но започвам да намирам живота труден, а радостите му, когато ги постигна, ми се струват празни. От известно време жадувах страстно за тая градина. Да... и три пъти я видях.

— Градината ли?

— Не, вратата! И не влязох!

Той се наведе през масата към мен и заговори с неизмерима мъка в гласа:

— Три пъти имах такава възможност — три пъти! Ако някога тази врата ми се яви пак, заклевах се аз, ще вляза, ще се махна от тоя прах и зной, от тоя празен блясък на суетата, от тая безсмислена блъсканица. Ще отида и никога вече няма да се върна. Този път ще остана. Заклевах се, ала когато идваше моментът... *не отивах*.

Три пъти в течение на една година минавах края тази врата и не влизах. Три пъти през тази година.

Първия път беше вечерта, когато настъпи рязкото разделение около законопроекта за изкупуване на арендните земи, при което правителството бе спасено с мнозинство от три гласа. Помниш ли? Никой от нашите, а може би и болшинството от опозицията не очакваше въпросът да приключи нея нечер. Но при дебатите гласовете се разцепиха като яйчена черупка. Аз и Хочкис трябваше да вечеряме у един негов братовчед в Брентфорд; и двамата бяхме без дами и ни повикаха по телефона, та тръгнахме веднага с колата на братовчед му. Едва сварихме да пристигнем навреме, ала по пътя минахме край моята стена и врата — сивосинкава под лунната светлина, изпъстрена с ярки жълти петна, когато я озариха нашите фарове, но несъмнено беше тя. „Боже мой!“ — извиках аз. „Какво има?“ — попита Хочкис. „Нищо!“ — отговорих и моментът отлетя.

„Направих голяма жертва“ — казах на нашия парламентарен организатор, когато влязох. „С всички е така“ — отвърна той и ме отмина бежешком.

Не виждам как бих могъл да постъпя другояче тогава. А втория път се случи, когато се завтекох до смъртното легло на баща си да се простя с тоя суров старец. И тогава животът си искаше своето. Ала третият път беше по-друго; това се случи преди една седмица. Като си спомням, чувствавам мъчително угризение. Бях с Гъркър и Ралфс — знаеш, вече не е тайна, че имах разговор с Гъркър. Вечеряхме у Фробишър и разговорът ни придоби интимен характер. Исках да

повдигна въпроса за мястото ми в преустроения кабинет. Да, да. Сега той е уреден. Още не бива да се говори за това, но няма причина да го крия от теб... Да, благодаря, благодаря! Но позволи ми да ти разправа всичко докрай.

Тогава, нея вечер, въпросът още висеше във въздуха. Положението ми беше твърде деликатно. Много исках да науча от Гъркър нещо определено, но ми пречеше присъствието на Ралфс. Мъчех се всячески да поддържам лек и безгрижен разговор, несвързан пряко с интересувания ме въпрос. Това се и налагаше. Впоследствие поведението на Ралфс показва, че с право съм бил предпазлив... Знаех, че Ралфс ще се раздели с нас след Кенсингтън Хай стрийъ, и тогава ще мога да притисна Гъркър с неочаквана откровеност. Човек трябва да прибегва понякога до тия похвати... И изведнъж в зрителното ми поле, точно пред нас на пътя, се появи отново бялата стена със зелената врата.

Отминахме я, докато разговаряхме. Отминах я. И сега виждам подчертания профил на Гъркър, сгъваемия му цилиндър прихлупен над заострения нос, многобройните гънки на шалчето му, което хвърли сянката си върху стетата, а после по нея пропъльзяха и нашите сенки.

Минах на не повече от двайсет инча вратата. „Какво ли ще стане — помислих си аз, — ако им кажа лека нощ и вляза?“ Ала същевременно много ми се искаше да поговоря с Гъркър.

Оплетен в другите си проблеми, не можех да дам отговор на тоя въпрос. „Ще ме помислят за луд — разсъждавах аз. — Ами ако изчезна в тоя момент? Необяснимо изчезване на виден политик!“ Този аргумент натежа. И хидяди невъобразимо дребнави светски съображения натежаха в този съдбоносен момент.

Уолъс се обърна към мен с тъжна усмивка и произнесе бавно:

— И ето ме тук! Ето ме тук — повтори той, — пропуснал тази възможност. Три пъти в течение на една година ми се представи възможност да вляза през тази врата — вратата, водеща към покой, блаженство, невъобразима красота, добрата, която никой, човек на земята не познава. А аз отхвърлих това, Редмънд, и то си отиде...

— Откъде знаеш?

— Зная. Зная. Сега не ми остава нищо друго, освен да се трудя, да се стремя към целите, които ме възпираха властно, когато се явяваха сгодните моменти. Казваш, че имал успех — това просташко, жалко,

досадно нещо, на което завиждат. Да, имам успех. — В голямата си шепа държеше орех. — Ако това е моят успех — рече той, счупи ореха и ми го подаде да го видя.

— Позволи ми да ти кажа нещо, Редмънд. Тази загуба ме съсипва. От два месеца, кажи-речи десет седмици, не нищо, само изпълнявам най-необходимите си и неотложни задължения. Душата ми е изпълнена с неутешима печал. Нощем — когато има най-малка вероятност да ме познаят — излизам. Скитам. Да. Интересно какво ли щеси помислят хората, ако узнаят това. Министър от кабинета, отговорен началник на най-важното ни учреждение, скита сам... скърби — понякога почти гласно плаче — за някаква си врата, за някаква си градина!

IV.

И сега виждам неговото бледо лице и необикновения, мрачен огън, който гореше в очите му. Виждам го много живо тая нощ. Седя на канапето и си спомням думите му, интонацията на гласа му, а до мен още лежи снощният брой на „Уестминстър газет“ със съобщението за неговата смърт. Днес на обед в клуба се говореше само за това. За нищо друго не стана дума.

Намерили тялото му вчера рано сутринта в една дълбока яма близо до Ист-Кенсингтънската гара. Това е една от двете шахти, изкопани във връзка с продължаването на железопътната линия на юг. За предпазване на минувачите по шосето е издигната временна дъсчена ограда, в която е изрязан малък вход за удобство на работниците, живеещи в тая посока. Поради недоразумение между двама от работниците вратичката останала незатворена и именно през нея минал Уолъс...

Съзнанието ми е помътено от въпроси и догадки.

Изглежда, че същата вечер Уолъс е извървял целия път от парламента дотук пеша — през последната сесия той често се прибирал така — и си представям как тъмният му силует се движи в късна доба по пустите улици, вгълбен, съсредоточен. Дали в тоя момент, при бледата светлина на електрическите лампи около гарата грубите дъски не са му се сторили като бяла стена? Дали тази фатална незатворена вратичка не е събудила някакъв спомен?

А и имало ли е въобще зелена врата в стената?

Не зная. Предадох историята му така, както ми я разказа той. Понякога си мисля, че Уолъс е бил просто жертва на съвпадение: на един рядък, но не изключителен вид халюцинация и една оставена от небрежност отворена врата, но всъщност не съм напълно убеден в това. Може да ме помислите за суеверен, дори глупав; ала съм почти уверен, че той наистина е притежавал някаква необикновена дарба, някакъв усет, нещо — не зная как да го нарека, — което му внушавало, че някаква стена и врата му предлагат изход, таен, чуден път за бягство

в друг, далеч по-красив свят. Във всеки случай, ще кажете, на края останал измамен. Но дали действително е останал измамен? Тук се докосваме до най-съкровената тайна на тези мечтатели, тези хора с прозорливост и въображение. Ние виждаме нашия свят ясен и обикновен, виждаме само оградата и ямата. От наша гледна точка, свикнали на дневната светлина, Уолъс е напуснал тоя безопасен свят, за да влезе в свят на мрак, опасност и смърт.

Но такъв ли го е видял той?

КРИСТАЛНОТО ЯЙЦЕ

До преди година близо до Севън Дайълз имаше едно много замърсено дюкянче, над което с избелели жълти букви беше написано:

К. Кейв, естественик и антиквар.

Съдържанието на витрината му представляваше странна смесица. Там имаше няколко слонски зъба и непълен комплект шахматни фигури, броеници и оръжия, кутия с изкуствени очи, два черепа на тигри и един на човек, няколко проядени от молци препарирани маймуни (едната държеше лампа), старинно шкафче, едно-две оплоти от мухи щраусови яйца, риболовни принадлежности и необикновено мръсен празен аквариум. В момента, когато започва нашият разказ, там беше изложен също къс кристал, обработен във формата на яйце и блестящо шлифован. Именно него гледаха двама души, застанали пред витрината, единият — висок, слаб свещеник, другият — мургав, чернобрад младеж в скромно облекло. Мургавият младеж говореше с енергични жестикулации, изглежда убеждаваше спътника си да купи този предмет.

Докато двамата стояха там, в дюкянчето влезе мистър Кейв, чиято брада още се движеше насам-натам от предъвкване на хляба с масло от закуската му. Като видя тези хора и разбра какво е привлякло вниманието им, лицето му помрачня. Той погледна гузно през рамо и тихо затвори вратата. Мистър Кейв беше дребно старче с бледо лице, странни воднистосини очи и мръсна прошарена коса; носеше протрит син сюртук, старомоден цилиндър и подпетени домашни пантофи. Той наблюдаваше неподвижно разговарящите. Свещеникът бръкна дълбоко в джоба на панталоните си, извади шепа монети, погледна ги и се усмихна приятно, показвайки зъбите си. А когато влязоха в дюкянчето, мистър Кейв изглеждаше още по-унил от преди.

Свещеникът запита направо за цената на кристалното яйце. Мистър Кейв погледна неспокойно към вратата, водеща към жилищното помещение, и отговори: „Пет лири стерлинги.“ Обръщайки се едновременно и към спътника си, и към мистър Кейв,

свещеникът възрази, че цената е висока — тя действително беше много по-висока от тая, която мистър Кейв възнамеряваше да поиска, когато изложи този предмет — и се опита да се пазари. Мистър Кейв пристъпи към вратата на дюкянчето си и я отвори.

— Пет лири е цената — каза той, сякаш искаше да си спести труда да спори безполезно.

Точно в този момент над перденцето на остъклената горна половина на вратата, водеща за жилищното помещение, се показа горната част на женско лице, което се взря с любопитство в двамата клиенти.

— Пет лири е цената — повтори мистър Кейв с треперещ глас.

Досега мургавият младеж бе оставал само зрител, който наблюдаваше Кейв внимателно. Този път той взе думата:

— Дайте му пет лири — каза младежът.

Свещеникът го погледна, за да види сериозно ли говори, а когато отново насочи очи към мистър Кейв, забеляза, че, лицето му е пребледняло.

— Много е скъпо — рече свещеникът и като бръкна в джоба си, взе да брои своето състояние.

Той имаше малко повече от тридесет шилинга и затова отново се обърна с възражение към своя спътник, с когото, изглежда, бяха много близки приятели. Това даде възможност мистър Кейв да се окопоти и той се залови развълнувано да обяснява, че всъщност кристалът вече не се продавал. Естествено, това учуди двамата му клиенти и те го попитаха защо не е помислил, преди да започне пазарлъкът. Мистър Кейв се смути, но настояваше на своето: че кристалът вече не се продавал, че се явил евентуален купувач. Смятайки, че по този начин той се опитва да надува още повече цената, двамата се престориха, че се готвят да напуснат магазина, но в същия момент вратата на жилищното помещение се отвори и се появи притежателката на тъмния бретон и малките очи.

Тя беше пълна жена с груби черти, по-млада и доста по-едра от мистър Кейв; вървеше тромаво и лицето ѝ беше почервеняло.

— Кристалът *се продава* — каза тя. — И пет лири са напълно достатъчни. Не мога да разбера, Кейв, защо не приемаш предложението на този джентълмен!

Мистър Кейв, много смутен от такава намеса, погледна жената ядно над рамката на очилата си и не твърде уверено взе да защитава правото си да се разпорежда с работата си. Започна препирня. Двамата клиенти следяха с интерес и малко развеселени тази сцена, като от време на време подсказваха на мисис Кейв аргументи. Поставен натясно, мистър Кейв продължаваше да държи на обърканата си и неубедителна история, че тази сутрин се явил купувач на кристала, а вълнението му ставаше вече неудържимо. Но с изключително упорство той настояваше на своето. Край на този необикновен спор сложи младият ориенталец. Той предложи да се отбият пак след два дена — така че да не накърняват правата на споменатия купувач.

— Но тогава ще настояваме — вметна свещеникът. — Пет лири.

Мисис Кейв взе да се извинява за мъжа си, обяснявайки, че понякога той бил „малко особен“, а когато двамата клиенти си отидоха, съпружеската двойка пристъпи към разпалено обсъждане на инцидента от всичките му страни.

Мисис Кейв говореше на съпруга си с изключителна прямота. Нещастното човече, треперейки от вълнение, се заплете в обясненията си, като ту твърдеше, от една страна, че имал пред вид друг купувач, ту уверяваше, от друга, че кристалът всъщност струва десет гвинеи^[1].

— А защо поиска пет лири? — възразяваше жена му.

— *Остави ме да си върша работата, както сметна за добре!* — тросна се мистър Кейв.

У мистър Кейв живееха заварениците му — дъщеря и син, и на вечеря сделката бе отново подложена на обсъждане. Всички тук имаха неласкаво мнение за търговските похвати на мистър Кейв, ала тази негова постъпка им се струваше връх на глупостта.

— Предполагам, че той и по-рано е отказвал да продаде тоя кристал — каза завареникът, осемнайсетгодишен дангалак.

— Но са му давали *пет лири!* — възкликна завареницата, два̀сет и шест годишна жена, която обичаше да спори.

Отговорите на мистър Кейв бяха жалки; той само мънкаше неуверено, че най-добре си знае работата. Посред вечерята го подгониха да затвори дюкянчето за през нощта; ушите му пламтяха, зад очилата му проблясваха ядни сълзи. Защо бе държал кристала на витрината толкова време! Ама че глупост! Тази мисъл най-много го измъчваше. Не виждаше засега начин да избегне продажбата.

След вечеря завареницата и завареникът се премениха и излязоха, а жена му се оттегли на горния етаж да обмисли търговските страни на въпроса с кристала над чаша гореща вода със захар, лимон и още нещо. Мистър Кейв отиде в дюкянчето си и остана там до късно, уж да украси с камъчета аквариумите за златни рибки, а в действителност с друга цел, която ще обясним по-нататък. На другия ден мисис Кейв забеляза, че кристалът е махнат от витрината и е сложен зад стари книги по въдичарство. Тя го върна обратно, на видно място. Но не отвори повече дума за него, тъй като силно главоболие ѝ отнемаше желанието да спори. На мистър Кейв винаги му липсваше такова желание. Денят мина неприятно. Мистър Кейв беше разсеян като никога и при това необикновено раздражителен. Следобед, когато жена му както винаги легна да подремне, той пак махна кристала от витрината.

На другия ден се наложи да занесе „морски кучета“ в едно от медицинските училища, където бяха нужни за дисекция. В негово отсъствие мисълта на мисис Кейв отново се върна на въпроса за кристала и начините за най-рационално използване на непредвидения доход от пет лири стерлинги. Тя вече им бе направила много приятно разпределение — между другото за зелена копринена рокля за себе си и пътуване до Ричмънд, — когато позвъняване на външната врата я призова в дюкянчето. Клиентът беше демонстратор, дошъл да се оплаче, че поръчаните предния ден жаби не са доставени. Мисис Кейв не одобряваше този бранш от дейността на мистър Кейв, и джентълменът, който бе дошъл с малко враждебно настроение, се оттегли след кратък разговор — напълно вежлив, поне доколкото зависеше от него. Тогава погледът на мисис Кейв, естествено, се насочи към витрината; защото гледката на кристала беше гаранция, че ще има петте лири и че мечтите ѝ ще се сбъднат. Ала какво бе нейното учудване, когато не го видя там!

Тя се втурна към мястото зад тезгяха, където го бе намерила предния ден. Нямаше го и там; тогава се залови незабавно да претърсва трескаво целия магазин.

Когато към два без четвърт следобед мистър Кейв се върна от работата си с „морските кучета“, той завари магазина в безредие, а жена му, коленичила зад тезгяха, ровеше настървено в материала му за препарирание. Щом звънецът извести завръщането му, тя подаде над

тезгяха зачервеното си от гняв лице и тутакси го обвини, че „го е скрил“.

— *Какво съм скрил?* — запита мистър Кейв.

— Кристала!

При тази дума мистър Кейв, наглед много изненадан, се завтече към витрината.

— Нима го няма тук? — извика той. — Боже мой! Какво е станало с него?

Точно в този момент от външната врата в магазина влезе, ругаейки страшно, завареникът на мистър Кейв, който се бе прибрал само минута-две преди него. Той чиракуваше при един търговец на оказионна мебел на същата улица, но обядваше в къщи и, естествено, беше много ядосан, че яденето още не е готово.

Но като чу за изчезването на кристала, той забрави обеда и пренесе гнева си от майка си към своя втори баща. Разбира се, най-напред майката и синът решиха, че бащата го е скрил. Но мистър Кейв се кълнеше, че не знае какво е станало с кристала; той поддържаше така пламенно показанията си по въпроса, че слюнки хвърчаха от устата му, а на края се разпали дотолкова, че обвини първо жена си, а после завареника, че сами са взели кристала с цел да го продадат скришом. Така започна един крайно ожесточен и емоционален спор, в резултат от който мисис Кейв получи силна нервна криза — нещо средно между истерия и амок, а завареникът закъсня с половин час за мебелния магазин. Мистър Кейв избяга от припадъка на жена си в дюкянчето.

Вечерта спорът се възобнови, с по-малка разпаленост, по-скоро като съдебно заседание под председателството на заварената дъщеря. Вечерята мина унило и завърши със страшна сцена. На края мистър Кейв не можа да издържи и излезе кипнал, затръшвайки силно вратата. Възползувайки се от неговото отсъствие, останалите членове на семейството обсъдиха свободно държането му, а после претършуваха цялата къща от тавана до мазето с надежда да намерят кристала.

На другия ден двамата купувачи дойдоха отново. Посрещна ги мисис Кейв, почти разплакана. Показа се, че никой не може да си представи колко е изстрадала от Кейв през цялото време на брачния им живот... Тя им описа също — в преиначена форма — изчезването. Свещеникът и ориенталецът се спогледаха с мълчалива усмивка и

казаха, че това е много странно. Тъй като мисис Кейв, изглежда, се канеше да им разкаже цялата история на своя живот, те понечиха да напуснат магазина. Тогава мисис Кейв, все още незагубила надежда, попита свещеника за адреса му, тъй че ако успее да измъкне нещо от Кейв, да може да се свърже с него. Адресът бе надлежно даден, но впоследствие вероятно загубен. Мисис Кейв не можа да си спомни къде го е дянала.

Вечерта на същия ден страстите в семейство Кейв като че ли се бяха уталожили. Мистър Кейв, който следобед бе отсъствувал, вечеря в мрачно усамотение, контрастиращо приятно с ожесточените спорове от последните дни. Известно време атмосферата в семейството беше много напрегната, но нямаше и помен нито от кристал, нито от купувач.

Сега трябва без заобикалки да признаем, че мистър Кейв лъжеше. Той отлично знаеше къде е кристалното яйце. То се намираще в жилището на мистър Джейкъби Уейс, асистент демонстратор в болницата „Света Екатерина“ на Уестборн стрийт. То стоеше, покрито отчасти с парче черно кадифе, до една гарафа с американско уиски върху бюфета. Всъщност на мистър Уейс дължим сведенията, на които се основава този разказ. Кейв бе донесъл яйцето в болницата скрито в торбата с „морските кучета“ и бе помолил младия учен да го пази у себе си. Отначало мистър Уейс малко се колебаеше. Отношенията му с Кейв бяха особени. Той имаше слабост към особняците и много пъти бе канил стареца да попушат и посрѣбнат в квартирата му и да послуша забавните му изказвания за живота въобще и за жена му в частност. Мистър Уейс бе имал случаи да бъде обслужван от мисис Кейв, когато мистър Кейв отсъствуваше. Той знаеше за постоянните неприятности, които Кейв си имаше в къщи, и като прецени внимателно положението, реши да даде подслон на кристалното яйце. Мистър Кейв обеща при друг случай да обясни по-подробно причините за необикновената си привързаност към този кристал, но намекна недвусмислено, че в него му се явявали видения. Същата вечер той пак си отби при мистър Уейс.

Кейв разказа една заплетена история. Според думите му кристалът попаднал у него заедно с разни други дреболии от разпродажбата на имуществото на друг антиквар, и тъй като не знаел стойността му, го оценил за десет шилинга. Няколко месеца кристалът

престоял на витрината му и мистър Кейв вече мислел да намали цената, когато изведнъж направил странно откритие.

По това време здравословното му състояние било много лошо — трябва да се има пред вид, че през цялата тази преживелица той бе физически разстроен, — а и го измъчвало много пренебрежителното, дори подчертано лошо отношение на жена му и децата към него. Жена му, суетна, разточителна, безсърдечна, проявявала засилваща се склонност да пие скришом; дъщерята била подла и високомерна; а синът изпитвал силна неприязън към него и не пропускал случай да я прояви. Грижите около магазина го потискали и мистър Уейс смята, че от време на време Кейв си посръбвал. Животът му в началото бил безгрижен, получил добро образование, а сега по цели седмици страдал от меланхолия и безсъние. Когато мислите му станели нетърпими, се измъквал тихомълком от съпружеското ложе, за да не разбуди семейството, и бродел из къщата. И около три часа една сутрин към края на август съдбата насочила стъпките му към дюкянчето.

В мръсното, тясно помещение царял непрогледен мрак, само на едно място забелязал някаква необикновена светлина. Когато се приближил, видял, че свети кристалното яйце, което лежало на ъгъла на тезгяха, близо до витрината. Тънък лъч се промъквал през пролуката на кепенците, падал върху предмета и като че изпълвал цялата му вътрешност.

Мистър Кейв разсъдил, че това противоречи на законите на оптиката, известни му от младежките години. Нямащо нищо чудно в това, че лъчите се пречупвали в кристала и се събирали вътре във фокус, ала самото разсейване обърквало понятията му по физика. Той се приближил още повече до кристала, започнал да се взира в него и да го оглежда от страни, за момент обзет отново от оная научна любознателност, която определила призванието му на младини. С учудване забелязал, че светлината не е неподвижна, а се извива във вътрешността на яйцето, сякаш то било куха сфера, напълнена с някакъв светец газ. Обикаляйки, за да го види от различни страни, той изведнъж се изпречил на пътя на лъча, но въпреки това кристалът продължавал да свети. Смаян, той отдръпнал яйцето от светлинния лъч и го пренесъл в най-тъмната част на дюкянчето. Още четири-пет минути то продължавало да свети, ала постепенно взело да потъмнява

и угаснало. Поставил го в тънката ивица дневна светлина, и то почти незабавно заблестяло отново.

Поне дотук мистър Уейс можеше да провери необикновения разказ на мистър Кейв. Той сам няколко пъти бе държал този кристал под светлинен лъч (чийто диаметър не надвишаваше един милиметър). И в пълен мрак, какъвто е възможно да се създаде под кадифена покривка, кристалът несъмнено фосфоресцираше, макар и слабо. Обаче в това лъчение като че ли имаше нещо особено, което не всяко око можеше да забележи; например мистър Харбинджър — име, познато на всеки читател, интересуващ се от научна дейност на Пастъоровия институт — се оказа абсолютно неспособен да долови каквато и да било светлина. А способността на мистър Уейс в това отношение беше несравнимо по-малка от тая на мистър Кейв. Дори у мистър Кейв тази възприемчивост значително се менеше: той виждаше най-добре в моменти на крайна отпадналост и умора.

Ала още отначало светлината в кристала вселила странно обаяние у мистър Кейв. И фактът, че той не казал никому за необикновените си наблюдения, говори по-красноречиво за душевната му самота, отколкото цял том патетични описания. Той, изглежда, живеел в атмосфера на такава дребнава злоба, че да признае съществуването на нещо, което му доставя удоволствие, значело да рискува да го загуби. Той забелязал, че с настъпването на зората и увеличаването на количеството разсеяна светлина кристалът явно потъмнява. И известно време можел да гледа в него само нощем, в тъмните ъгли на дюкянчето.

Сетил се да използва парче старо кадифе, което му служело за фон на колекцията от минерали, и като го сгъвал на две и покривал с него главата и ръцете си, можел да следи движението на светлината в кристала дори денем. Много се страхувал да не го завари така жена му, и се отдавал на това свое занимание само следобед, докато тя спяла на горния етаж, и то скришом, в една кухня под тезгяха. И един ден, когато въртял кристала в ръце, забелязал нещо. То се появило и изчезнало като светкавица, но му се сторило като че за миг пред него се разкрила гледка на някаква огромна, просторна непозната страна; а когато обърнал яйцето така, че закрил светлината, същото видение му се мярнало повторно.

Отегчително и излишно би било да описвам всички по-нататъшни фази на откритието на мистър Кейв. Достатъчно е да кажа, че ефектът бил следният; гледан под ъгъла от около 137 градуса от посоката на светлинния лъч, кристалът давал ясна и плътна картина на обширна и странна местност. Тя съвсем не приличала на съновидение; създавала определено впечатление за реалност, и колкото по-силна била светлината, толкова по-реална и веществена изглеждала. Това било движеща се картина, тоест някои предмети в нея се движели, но бавно, в известен ред, като реални неща и в зависимост от изменението на посоката на светлината и гледната точка се меняла и самата картина. Все едно гледаш нещо през лупа и я обръщаш, за да го видиш под друг ъгъл.

Мистър Уейс ме уверява, че мистър Кейв разказвал много подробно, без оная възбуда, характерна за страдащите от халюцинации. Но трябва да се има пред вид, че колкото и да се мъчел мистър Уейс да види подобна картина в бледата опалесценция на кристала, усилията му оставали напразни. Разликата в силата на впечатленията, получавани от двамата, била много голяма и вероятно това, което за мистър Кейв било гледка, за мистър Уейс представлявало само неясна мъглявина.

Според описанието на мистър Кейв видяното представлявало неизменно гледка на просторна равнина, която като че ли винаги наблюдавал от значителна височина, сякаш от кула или мачта. На голямо разстояние на изток и запад равнината била обградена от огромни червеникави канари, които му напомняли скали, видени на някаква картина; но каква била тази картина, мистър Уейс не можел да установи. Тези скали се проточвали на север и на юг — Кейв определял посоките по звездите, които се виждали нощем — и чезнели в почти безкрайната мъглива далечина, без да се съединят. При първото си видения мистър Кейв се намирал по-близо до източната верига скали, точно когато слънцето изгрявало над тях, и в тоя момент забелязал реещи се фигури, които помислил за птици, чернеещи срещу слънчевата светлина и светлеещи в сянката, хвърляна от скалите. Под него се простирала дълга редица здания; като че ги гледал отвисоко; близо до мъглявия край на картината, където светлината се пречупвала, те ставали неясни. Покрай широк и бляскав канал растели дървета, необикновени по форма и окраска — от тъмнозелени като мъх

до изящно сиви. А през картината прелетяло нещо голямо и ярко оцветено. Но първия път тези картини се мяркали на мистър Кейв само за миг, ръцете му треперели, главата му се тресяла, а видението ту се появявало, ту изчезвало, ставало мъгляво и неясно. И отначало му било много трудно да налучка отново образа, щом загубел правилния ъгъл на зрение.

Следващото ясно видение, което му се явило около една седмица след първото — в промеждутъка не постигнал нищо, освен дразнещи мимолетни проблясъци и известен полезен опит, — разкрило пред очите му долината в цялата ѝ дължина. Гледката се променила, но Кейв имал странното убеждение, подкрепено неколkokратно от следващите му наблюдения, че наблюдава този странен свят буквално от едно и също място, само че в различни посоки. Дългата фасада на голямото здание, чийто покрив първия път виждал под себе си, сега се отдръпвала в далечината. Той го познал по покрива. Пред фасадата имало необикновено широка и дълга тераса, а в средата на терасата, на определено разстояние една от друга, се извисявали огромни, но много изящни мачти, на които били накачени малки блестящи предмети, отразяващи залязващото слънце. За предназначението на тези малки предмети мистър Кейв се сетил едва след известно време, когато описвал тази сцена на мистър Уейс. Терасата надвисвала над гъстак от буйна, разкошна растителност, а по-нататък се простирала широка тревиста поляна, на която си почивали някакви топчести същества, по форма прилични на бръмбари, но много по-големи. Отвъд поляната се точел път, богато украсен с розов камък, а още по-нататък, от другата страна на долината, точно успоредно на далечните скали, се разстилала широка огледална повърхност, обградена от гъста червена трева. Въздухът гъмжал от ята големи птици, които описвали величествени кръгове; а зад реката, сред гора от дървета, подобни на мъхове и лишей, се издигали множество великолепни постройки в богати цветове, които блестели с металните си фигури и шлифовани камъни. И изведнъж нещо изпърполило няколко пъти през картината, като развяване на украсено със скъпоценни камъни ветрило или размах на крило, и се появило някакво лице или, по-право, горната част на лице с много големи очи, което се приближило до неговото, сякаш от другата страна на кристала. Слисан и поразен от живостта на тия очи, мистър Кейв отдръпнал главата си от кристала, за да погледне зад него.

Той бил толкова погълнат от наблюдението, че се учудил, като се видял в студения мрак на дюкянчето си, сред познатия му мирис на метил, мухъл и вехтория. И докато се озъртал, премигвайки, блестящият кристал постепенно потъмнял и угаснал.

Такива били първите общи впечатления на мистър Кейв. Разказът му е изключително пряк и обстоен. Още първия път, когато долината блеснала за миг пред него, тя действувала странно на въображението му, а като започнал да преценява подробностите на видяното, усетил как удивлението му прераства в страст. Той пристъпил към работата си равнодушно и разсеяно, мислейки само кога ще дойде време да продължи наблюденията. Тогава именно — няколко седмици след като за пръв път видял долината — дошли двамата купувачи, които с предложението си го затруднили и развълнували толкова много, че, както разказах вече, едва успял да спаси кристала от продажба.

Докато мистър Кейв държал тази работа в тайна, тя оставала за него обикновено чудо, нещо, до което можел скришом да се промъква и да надзърта, както дете надзърта в забранена градина. Но мистър Уейс, макар и още много млад като научен изследовател, притежаваше извънредно бистър и методичен ум. Щом чу историята на кристала и чрез наблюдаване на фосфоресцирането му със собствените си очи се убеди, че в разказа на мистър Кейв има известна доза истина, той пристъпи към системно проучване на въпроса. Мистър Кейв само чакаше възможност да се полюбува на чудната страна, която бе видял, и с тази цел прекарваше у мистър Уейс всяка вечер от осем и половина до десет и половина, а понякога идваше и в негово отсъствие. Отбиваше се дори в неделя следобед. Още отначало мистър Уейс си вземаше подробни бележки и благодарение на научния си метод установи, че съществува връзка между посоката на началния лъч, влизащ в кристала, и ъгъла, от който се вижда образът. И като скри кристала в сандък, на който беше пробита само малка дупка за пропусчане на възбуждащия лъч, и смени светлокафявите щори на прозорците си с черен плат, подобри значително условията за наблюдение, тъй че скоро можеха вече да гледат долината, в която посока пожелаеха.

След като разчистихме пътя по този начин, сега можем да опишем накратко призрачния свят в кристала. Методът на работа беше винаги един и същ: мистър Кейв гледаше в кристала и съобщаваше

какво вижда, а мистър Уейс (който още като студент се бе научил да пише на тъмно) записваше накратко наблюденията му. Когато кристалът потъмнееше, слагаха го на съответното му място в сандъка и запалваха електричеството. Мистър Уейс задаваше въпроси и спомагаше да се изяснят някои непонятни неща. Всъщност тук нямаше нищо фантастично, всичко беше напълно реално.

Той побърза да насочи вниманието на мистър Кейв към птицеподобните същества, които последният бе виждал на многочислени ята при всеки от предишните сеанси. Скоро първоначалното впечатление на мистър Кейв се промени и известно време той ги смяташе за особен вид дневни прилепи. После, колкото и да е странно, взеха да му се струват като херувими. Главите им бяха обли, странно човешки и именно очите на един от тях бяха го уплашили толкова при второто му наблюдение. Тези същества имаха широки сребристи крила, без пера, но лъскави почти като току-що уловена риба, със същата изящна игра на цветовете; и както забеляза мистър Уейс, тия крила не бяха устроени като крила на птица или прилеп, а се държаха на извити ребра, излизащи радиално от тялото. (Най-сполучливо би било да ги сравним с крила на пеперуда с извити ребра.) Тялото беше малко, ала непосредствено под устата имаше две снопчета хватателни органи, подобни на дълги пипала. Колкото и невероятно да се струваше това на мистър Уейс, на края той напълно се убеди, че именно на тези същества принадлежаха големите, сякаш построени от човек здания и великолепната градина, която придаваше такъв прекрасен вид на просторната долина. При това, покрай другите особености на сградите, мистър Кейв забеляза, че те нямат врати, а лесно отварящи се големи, кръгли прозорци, през които именно съществата влизаха и излизаха. Те кацаха на пипалата си, свиваха крилата си толкова, че ставаха тънки като пръчки, и скачаха вътре. Но между тях имаше и много същества с по-малки крила, подобни на големи водни кончета, нощни пеперуди и летящи бръмбари, а също и яркоцветни огромни пълзящи бръмбари, които пъплеха лениво по зелената морава. Освен това по пътищата и терасите се виждаха едроглави създания, подобни на по-големите летящи насекоми, но без крила; те подскачаха усърдно назад-напред на своите ръкоподобни пипала.

Вече споменахме за блестящите предмети на мачтите, издигащи се над терасата на най-близката сграда. Веднъж, когато се виждаше особено ясно, мистър Кейв наблюдава много внимателно една от тези мачти и разбра, че блестящият предмет там е кристал, точно копие на тоя, в който се взираше. А като се вгледа още по-добре, се убеди, че на всяка от мачтите, общо около двайсет на брой, има такъв предмет.

От време на време някое от големите крилати същества се приближаваше до една от тия мачти и като свиваше крила и увиваше няколко от пипалата си около нея, известно време — понякога цели петнайсет минути — гледаше вторачено в кристала. И редица наблюдения, извършени по предложение на мистър Уейс, убедиха и двамата наблюдатели, че кристалът, в който се взираха, всъщност се намираше на върха на крайната мачта в този призрачен свят и най-малко веднъж по време на тези наблюдения в лицето на мистър Кейв приковаваше поглед един от обитателите на този друг свят.

Толкова за основните факти на тази много странна история. Ако допуснем, че тя не е хитроумна измислица на мистър Уейс, ще трябва да приемем едно от двете неща: или че кристалът на мистър Кейв съществуваше в два свята едновременно и докато в единия се местеше, в другия оставаше неподвижен, което изглежда твърде невероятно; или че имаше някаква особено тясна връзка между него и друг, съвсем същ кристал в оня свят, тъй че това, което се виждаше в единия кристал в тоя свят, при определени условия можеше да се види от наблюдаващия в съответния кристал в другия свят, и обратно. Засега, разбира се, не знаем по какъв начин би се осъществила такава връзка между два кристала, но ако съдим от съвременните ни познания, такава възможност не е изключена. Предположението за някаква връзка между кристалите бе изказано от мистър Уейс и лично аз го смятам за напълно допустимо...

Но къде се намираше този друг свят? Будният ум на мистър Уейс скоро хвърли светлина и върху този въпрос. След залез небето бързо потъмняваше — всъщност имаше много кратък промеждутък на здрач — и звездите изгряваха. Те явно бяха същите звезди, които виждаме ние, подредени в същите съзвездия. Мистър Кейв позна Голямата мечка, Плеядите, Алдебаран и Сириус; следователно тоя друг свят сигурно се намираше някъде в слънчевата система и най-много на няколкостотин милиона мили от нашия. Изхождайки от това откритие,

мистър Уейс установи по-нататък, че полунощното небе там е по-тъмносино дори от нашето небе в зимна нощ, а слънцето изглежда мъничко по-малко. *И имаше две малки луни!* Те приличаха на нашата луна, но бяха по-малки и явно се различаваха — едната се движеше толкова бързо, че при наблюдение движението ѝ се забелязваше ясно. Тези луни не се издигаха високо на небето, а щом изгрееха, изчезваха: това значеше, че при всяко завъртане те се затъмняваха поради близостта си до своята първична планета. И макар че мистър Кейв не знаеше това, всичко туй съответствуваше напълно на условията, съществуващи на Марс.

Следователно може да се допусне, че когато се взираше в кристала, мистър Кейв действително виждаше планетата Марс и нейните обитатели. А щом е така, значи вечерната звезда, която светеше така ярко на небето на това далечно видение, беше чисто и просто нашата родна Земя.

Известно време марсианците — ако наистина бяха марсианци — изглежда, не са знаели, че мистър Кейв ги наблюдава. Веднъж или дважд един от тях се качвал на някоя мачта да погледне, а след малко минавал на друга, сякаш видяното не го задоволявало. През това време мистър Кейв е имал възможност да следи живота на тези крилати хора, несмущаван от тяхното внимание, и макар че описанията му след това бяха, както и можеше да се очаква, неясни и откъслечни, все пак те бяха крайно поразителни. Представете си какво впечатление би получил за човечеството марсиански наблюдател, който след трудни приготовления и уморително напругане на очите успее да види Лондон от камбанарията на църквата „Свети Мартин“ за не повече от четири минути, Мистър Кейв не можеше да определи дали крилатите марсианци и подскачащите по пътищата и терасите марсианци са едни и същи същества и могат ли последните да си слагат крила, когато пожелаят. Няколко пъти той видя някакви тромави двуноги, прилични донякъде на маймуни, бели и полупрозрачни, които пасяха сред група подобни на лишей дървета, а веднъж няколко от тях побягнаха, подгонени от един от скачащите кръглоглави марсианци. Последният улови едного с пипалата си, ала после изведнъж образът потъмня и мистър Кейв остана разочарован в мрака. Друг път се появи нещо голямо, което мистър Кейв помисли отначало за някакво огромно насекомо, движещо се с невероятна бързина по пътя край канала. Но

когато то се приближи, мистър Кейв видя, че е лъскава метална машина с необикновено сложна конструкция. А после, като погледна пак, машината бе изчезнала.

След известно време мистър Уейс поиска да привлече вниманието на марсианците и веднъж, когато странните очи на един от тях се приближиха до кристала, мистър Кейв извика и отскочи, двамата веднага запалиха осветлението и се заловиха с жестове да дават сигнали. Но след като на края мистър Кейв се взря отново в кристала, марсианецът бе изчезнал.

Наблюденията продължиха така до началото на ноември, след което мистър Кейв, чувствувайки, че подозренията на близките му във връзка с кристала са се уталожили, започна да го взема със себе си, за да използва всяка възможност денем или нощем да се наслаждава на тези видения, които ставаха бързо най-реалното нещо в живота му.

През декември, поради голямата заетост на мистър Уейс във връзка с предстоящите изпити, по принуда сеансите бяха прекратени за една седмица, и десет-единайсет дни — не може да каже точно колко — той не видя Кейв. После пожела да поднови тези наблюдения и тъй като напрегнатата сезонна работа намаля, той отиде в Севън Дайълз. На ъгъла забеляза, че кепенците на птицепродавеца и обушаря са спуснати. Дюкянчето на мистър Кейв беше затворено.

Уейс почука; вратата му отвори завареникът, облечен в траур. Той веднага повика мисис Кейв, която — мистър Уейс не пропусна да забележи това — беше в евтини, но широки и внушителни вдовишки дрехи. Мистър Уейс не се учуди особено, когато узна, че Кейв е умрял и вече погребан. Жена му плачеше и гласът ѝ беше малко дрезгав. Тя току-що се бе върнала от Хайгейтските гробища. Мислите ѝ, изглежда, бяха заети с бъдещето ѝ и с благочестивите грижи около погребението, ала на края мистър Уейс успя да научи подробности за смъртта на Кейв. Намерили го умрял в дюкянчето му рано една сутрин, на другия ден след последното му посещение у мистър Уейс, със стиснат в студените му ръце кристал. Лицето му било усмихнато, каза мисис Кейв, а кадифената покривка на неговите минерали се търкаляла на пода до краката му. Сигурно е умрял пет-шест часа, преди да го намерят.

Това дойде като голям удар за Уейс, който започна горчиво да се самообвинява, че не е обърнал внимание на явните симптоми за

влошаване на здравословното състояние на стареца. Но мисълта му се въртеше главно около кристала. Тъй като познаваше характера на мисис Кейв, той повдигна този въпрос предпазливо. И бе потресен, като узна, че кристалът е продаден.

Щом пренесли тялото на покойника горе, на мисис Кейв изведнъж ѝ хрумнало да пише на смахнатия свещеник, който бе предложил пет лири за кристала, за да го уведоми, че той е намерен; но след усилено търсене, към което се присъединила и дъщеря ѝ, те се убедили, че адресът му е загубен. Тъй като няма ли необходимите средства нито за траур, нито за тържествено погребение, каквото заслужаваше такъв знатен жител на Севън Дайълз като стария Кейв, обърнали се към един негов приятел, също търговец от Грейт Портланд стрийт. Той много любезно се съгласил да вземе част от стоката според оценката. Тази оценка направил самият той и така между купените предмети попаднало и кристалното яйце. След като изказа, може би малко хладно, няколко съболезнователни думи, както му е редът, мистър Уейс веднага се завтече на Грейт Портланд стрийт. Но там узна, че кристалното яйце вече е продадено на някакъв висок, мургав човек със сив костюм. И тук внезапно свършват конкретните факти около тази странна и според мен, меко казано, навеждаща на размисъл история. Търговецът от Грейт Портланд стрийт не знаеше кой е високият мургав човек със сивия костюм, а и не му обърна особено внимание, затова не можеше да го опише подробно. Не знаеше дори в коя посока отишъл тоя човек, след като излязъл от магазина. Мистър Уейс се задържа известно време в магазина, поставяйки на изпитание търпението на търговеца с безнадеждни въпроси, с които изливаше собственото си отчаяние. Най-после, като разбра с огорчение, че предметът на търсенията му се е изплъзнал от неговите ръце, изчезнал като нощно видение, се прибра в къщи и малко учуден откри, че водените от него бележки все още стоят осезаеми и видими на разхвърляната му маса.

Естествено, това много го ядоса и разстрои. Той посети повторно търговеца на Грейт Портланд стрийт (и този път безрезултатно), а после прибегна до обявления в списания, които биха попаднали в ръцете на антиквари. Писа също писма до „Дейли кроникъл“ и „Нейчър“, но тези две издания, подозирайки мистификация, го помолиха да размисли добре, преди да са ги отпечатали, и го

предупредиха, че такава необикновена история, за нещастие така лишена от подкрепящи я доказателства, може да застраши репутацията му на учен. Пък и самият той имаше спешна служебна работа. Тъй че след около един месец бе принуден с неохота да прекрати диренето на кристалното яйце, ако не се смятат няколко отбивания у антиквари, за да им напомни какво търси. И до ден-днешен яйцето остава ненамерено. Обаче, както ми призна сам, от време на време мистър Уейс усеща прилив на въодушевление, зарязва по-спешната си работа и почва отново търсенето.

Дали кристалното яйце ще остане загубено завинаги, или не, какъв е съставът и произходът му — това са въпроси, по които засега можем само да гадаем. Ако сегашният му купувач е колекционер, изключено е той да не узнае чрез антикварите за диренията на мистър Уейс. Последният вече е успял да установи, че свещеникът и „ориенталецът“ на мистър Кейв са чисто и просто отец Джеймз Паркър и младият явански принц Босо-Куни. На тях именно дължа някои подробности в тоя разказ. Принцът е бил подтикван просто от любопитство и екстравагантност. Той настоявал толкова много да купи яйцето само защото Кейв така необяснимо се дърпал. Възможно е във втория случай купувачът да е бил случаен клиент, а не колекционер, и може би кристалното яйце се намира сега на една миля от мен — украсява някоя гостна или служи за преспание, и чудните му свойства остават неизвестни. В действителност отчасти мисълта за тази възможност ме подтикна да напиша този разказ в такава форма, че да бъде прочетен от обикновения читател на белетристика.

Мнението ми по въпроса всъщност съвпада с мнението на мистър Уейс. Аз мисля, че между кристала на мачтата на Марс и кристалното яйце на мистър Кейв има някаква физическа, но засега абсолютно необяснима връзка. Освен това и двамата смятаме, че земният кристал — може би в далечни времена — вероятно е бил пратен тук от онази планета, за да даде възможност на марсианците да следят по-отблизо нашите работи. Не е изключено на нашата земя да има двойници и на кристалите на другите мачти. Фактите тук не могат да се обяснят с халюцинации.

---

[1] *Гвинея* — някогашна английска златна монета от 21 шилинга.
— Б.пр. ↑

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ПРАВЕШЕ ЧУДЕСА

Не се знае дали тази дарба беше вродена. Лично аз считам, че тя се прояви у него внезапно. Нещо повече, до тридесетата си година той бе скептик и не вярваше в чудотворни сили. И тук именно е най-удобно да спомена, че беше дребен човек с топли кафяви очи, щръкнала червена коса, мустаци, чиито краища засукваше нагоре, и лунички. Казваше се Джордж Макуайртър Фодъринги: име, което с нищо не подсказваше за способността на носителя му да върши чудеса; освен това той работеше в кантората на Гомшот. Най-голямата му слабост бе да води догматични спорове. И точно когато твърдеше, че е невъзможно да съществуват чудеса, той за първи път прояви необикновените си способности. Спорът се водеше в кръчмата „Дългият дракон“ и Тоди Биймиш държеше опозицията с монотонното, но твърде резултатно „Така твърдите вие“, от което мистър Фодъринги изчерпваше цялото си търпение.

Освен тях двамата свидетели на спора бяха един много прашен велосипедист, собственикът на заведението „Кокс“ и мис Мейбридж — съвсем достопочтената и твърде представителна келнерка на „Дракона“. Мис Мейбридж стоеше гърбом към Фодъринги и миеше чинии; останалите го наблюдаваха и повече или по-малко се забавляваха от безрезултатността на догматичния метод. Раздразнен от тактиката „Торес-Ведрас“^[1] на Биймиш, Фодъринги реши да направи едно необичайно реторично усилие.

— Чуйте какво, мистър Биймиш — каза той. — Нека да си изясним добре какво представлява едно чудо. То е нещо противоположно на природните закони, постигнато със силата на волята, нещо, което не би станало, ако не бъде пожелано нарочно.

— Така твърдите вие — заяви мистър Биймиш, отхвърляйки тезата му.

Фодъринги потърси подкрепа от велосипедиста, който до този момент бе само един мълчалив слушател и получи съгласието му, изразено с нерешително покашляне и бърз поглед към Биймиш.

Собственикът на заведението нямаше да изрази мнението си и мистър Фодъринги, като се обърна отново към Биймиш, получи неочаквана отстъпка: признаваха му правотата в определението на понятието „чудо“.

— Ето какво, например — продължи Фодъринги, силно окуражен, — би могло да бъде чудо. Тази лампа според естествения закон на природата не може да гори, ако я обърнем наопаки, нали, мистър Биймиш?

— Вие твърдите, че не може — отвърна Биймиш.

— А вие? — запита Фодъринги. — Да не искате да кажете, че...

А?

— О, не — отвърна неохотно Биймиш. — Не, не може.

— Така — рече Фодъринги. — Влиза тогава някой, да речем, аз, застава ей тук и казва на тази лампа, точно както правя в момента, съсредоточавайки цялата си воля: „Обърни се наопаки, без да се счупиш, и продължи да светиш.“ И... хоп!

Това, което последва, бе достатъчно да изуми всеки човек. Пред очите на всички ставаше нещо невъзможно, невероятно. Лампата висеше обърната във въздуха, светеше спокойно с пламък, насочен към пода. Беше истинска, неподлежаща на съмнение лампа като всички останали; прозаичната, обикновена лампа на кръчмата „Дългия дракон“.

Фодъринги си остана с протегнат показалец и смръщени вежди като човек, който очаква катастрофален трясък. Велосипедистът, седнал непосредствено до лампата, се сниши и прескочи тезгяха. Всички наскочаха — кой по-енергично, кой по-лениво. Мис Мейбридж се обърна и изпищя. За около три секунди лампата остана неподвижна. Фодъринги издаде слаб вик на душевна болка.

— Не мога да я задържа повече — промълви той. После залитна назад: обърнатата лампа внезапно припламна, падна на ръба на тезгяха, отхвъркна настрана, разби се на пода и угасна.

За щастие тя имаше металически резервоар; в противен случай всичко наоколо щеше да пламне. Пръв проговори мистър Кокс и неговата забележка, лишена от всякакви украшения, се отнасяше до това, че Фодъринги е глупак. Но Фодъринги не бе в състояние да опровергае дори едно основно твърдение като това. Той бе слисан до немай-къде от цялата тази случка. Последвалият разговор не хвърли

никаква светлина върху въпроса, поне що се отнася до Фодъринги, и всеобщото мнение не само бе в защита на Кокс, но и се поддържаше твърде ревностно. Всички обвиняваха Фодъринги за този нелеп трик, като го убеждаваха, че е безсмислен рушител на спокойствието и сигурността. Обърканите му мисли бушуваха подобно на ураган. Самият той бе склонен да се съгласи с другите и когато му предложиха да си върви, той направи едно забележително нескопосно възражение.

Тръгна си за дома пламнал и сгорещен, със смачкана яка на палтото, със смъдящи очи и зачервени уши. Непокойно огледа десетте улични лампи, когато минаваше край тях. Едва когато се озова сам в малката си стая на Чърч Роу, той можа сериозно да премисли станалото и да се запита: „Какво, по дяволите, се случи?“

Бе свалил палтото и обувките си и седеше на леглото с ръце в джобовете, повтаряйки за седемнадесети път тезата на своята защита: „Не исках да обърна проклетата лампа.“ И внезапно му хрумна, че точно в момента, когато бе изрекъл заповедните думи, той съвсем неволно пожела това, което казваше, и видял лампата във въздуха, почувствува, че само от него зависи тя да остане там, без да му бъде ясно как ще стане това. Той нямаше особено дълбок ум, иначе може би щеше да се замисли за това „неволно пожелал“, което безспорно включваше най-неразбираемите проблеми на съзнателното действие. В дадения случай, обаче тази мисъл се появи у него с твърде приемлива мъглявост. Трябва да призная, че оттам, без да следва някакъв ясен логически път, той стигна до проверката чрез опит.

Решително протегна пръст към свещта и се съсредоточи, въпреки че съзнаваше глупостта на подобна постъпка.

— Издигни се — рече той. И само след миг чувството, че постъпва глупаво, се стопи. Свещта се издигна, постоя във въздуха за част от секундата и тъй като Фодъринги ахна, тя падна шумно върху тоалетната масичка и го остави на тъмно, ако не се смята изгасващото огънче на фитила.

Известно време Фодъринги остана на тъмно, без да се помръдне. „И все пак случи се — каза си той. — А не зная как да си го обясня.“ Въздъхна тежко и заопипва джобовете си за кибрит. Не намери, стана и слепешката затърси по масичката. „Откъде да взема сега кибрит?“ — каза си той. Затършува из палтото си, но и там нямаше, а после му

дойде наум, че чудеса стават и с кибрити. Протегна ръка и склучи вежди.

— Нека в тази ръка се появи кибрит — изрече той. Почувствува на дланта си някакъв лек предмет и пръстите му стиснаха кибрита.

След няколко несполучливи опита да запали той го захвърли и после се сети, че би могъл да си поиска запалена клечка. Направи това и забеляза, че тя гори върху покривката на тоалетната масичка. Грабна я трескаво и тя изгасна. Доловил, че възможностите му се разширяват, той намери и постави отново свещта на мястото ѝ в свещника.

— Хайде! Запали се — рече Фодъринги и в миг свещта запламтя. Той видя малка черна дупчица на покривката върху масичката, откъдето се издигаше струйка дим. Почна да се взира ту в дупчицата, ту в пламъка, сетне вдигна очи и видя в огледалото втренчения си лик. Безмълвно го съзерцава известно време.

— Сега какво ще кажеш за чудесата, а? — най на края промълви на отражението си мистър Фодъринги.

Последвалите размишления на Фодъринги се отличаваха със суровост, но издаваха смут. Доколкото можеше да разбере той, касаеше се до чисто волево действие. Естеството на първите му опити го разколеба да прави повече експерименти, освен някои съвсем предпазливи. Но все пак той повдигна във въздуха лист хартия, направи водата в една чаша розова, а след това зелена, сътвори охлюв, който по-сетне чудотворно унищожи, и си набави по чудотворен начин нова четка за зъби. Някъде през малките часове на нощта той стигна до факта, че волята му навярно има особено редки и внушителни качества — факт, който той още на времето бе имал основания да предполага, но в който не бе съвсем уверен. Уплахата и смущението при първото му откритие сега отстъпиха място на гордост от това доказателство за необикновената му способност и на смътни догадки за произтичащите от нея предимства. Мистър Фодъринги чу как църковният часовник удари един часа и тъй като не се досети, че би могъл по същия чудотворен начин да се отърве от ежедневните си задължения при Гомшот, захвана да се съблича, за да си легне незабавно. И докато се мъчеше да си измъкне ризата през главата, осени го една блестяща мисъл.

— Нека да си легна — каза той и се озова в леглото. — Разсъблечен — заяви той; но като усети студените чаршафи, бързо

добави: — и с нощна риза, да, с една хубава мека вълнена нощна риза. Ха така! — рече той безкрайно доволен. — А сега нека сладко да заспя...

Събуди се в обичайния за него час и през цялото време, докато закусваше, остана замислен върху това дали приключенията му през нощта не са били някакъв особено ясен сън. Най на края мисълта му отново се върна към някои предпазливи опити. Например за закуска той имаше три яйца: две от тях му бе донесла хазайката — хубави, но от магазин, докато третото беше вкусно и прясно гъше яйце, сътворено, сварено и поднесено с помощта на неговата изключителна воля. Забърза към Гомшот в състояние на силна, но добре прикривана възбуда и си спомни за черупката на третото яйце едва вечерта, когато хазайката му заговори за нея. През целия ден не можа да свърши никаква работа поради това ново, изумително съзнание за собствените способности, но то не го постави в неудобно положение, тъй като през последните десет минути от работния ден той си навакса недовършеното по чудотворен начин.

С изтичането на деня душевното му състояние премина от учудване във възторг, макар че обстоятелствата на неговото изгонване от „Дългият дракон“ бяха все още неприятни при спомена за тях, а изопачените сведения за случката, достигнали до неговите колеги, предизвикаха шеги. Явно беше, че трябва да внимава, когато вдига във въздуха чупливи предмети, но във всяко друго отношение дарбата му ставаше все по-обещаваща, колкото повече мислеше за нея. Между другото той възнамеряваше да увеличи личното си имущество, като тихомълком създаде някои неща. Сътвори чифт великолепни диамантени копчета за яка, ала набързо ги унищожи, когато младият Гомшот се приближи до бюрото му в кантората. Боеше се, че младият Гомшот може да се учуди откъде ги е взел. Стана му съвсем ясно, че тази негова дарба изисква предпазливост и бдителност при практикуването ѝ, но доколкото можеше да прецени трудностите за придобиване на майсторство в тази насока, те нямаше да бъдат по-големи от тези, които срещна, когато се учеше да кара велосипед. Навярно тази аналогия, а също и чувството, че няма да бъде добре посрещнат в „Дългият дракон“, го накараха след вечеря да излезе на уличката зад газовата фабрика и да се усамоти в извършването на няколко чудеса.

В опитите му естествено имаше известна липса на оригиналност, тъй като независимо от своята воля мистър Фодъринги не беше никаква изключителна личност. Дойде му наум за вълшебството на Мойсеевия жезъл, но нощта бе тъмна и неблагоприятна за обуздаване на големи, сътворени по чудо змии. После си спомни легендата за Танхойзер, която бе прочел на гърба на програмата на филхармонията. Това му се стори необикновено привлекателно и безвредно. Заби бастуна си в тревата край пътеката и заповяда на сухото дърво да разцъфне. Незабавно въздухът се изпълни с аромата на рози и на светлината на кибритена клечка той с очите си видя, че това красиво чудо наистина е изпълнено. Задоволството му бе прекъснато от нечий приближаващи се стъпки. Изплашен да не разкрият преждевременно неговата способност, той тутакси се обърна към разцъфналия бастун с думите:

— Върни се обратно.

Искаше да каже „Превърни се обратно“, но както вече споменахме, сгрещи. Бастунът започна да се движи назад с доста голяма скорост и в същия миг от приближаващия се човек долетя разгневен вик и една груба дума.

— По кого хвърляш бодливи пръчки, глупако? — извика човекът. — Удари ме по пищяла!

— Прощавай, приятелю — отвърна мистър Фодъринги и като разбра колко нескоропно ще прозвучи обяснението му, взе да си подръпва неспокойно мустака. Той видя да се приближава Уинч, един от тримата полицаи в Имъринг.

— Какво искаш да кажеш? — запита полицаят. — А, ти ли си бил? Господинът, който счупи лампата в „Дългият дракон“.

— Не исках да те ударя — рече Фодъринги, — повярвай ми.

— Тогава защо правиш това?

— Хайде, хайде. Нищо ти няма — отвърна Фодъринги.

— Нищо ли? Знаеш ли как ме заболя? Защо го направи, а?

В момента Фодъринги не можа да измисли нищо, за да се оправдае. Мълчанието му, изглежда, подразни Уинч.

— Този път, млади човече, ти обиждаш полицията. Ето какво правиш, ясно ли ти е?

— Слушай, мистър Уинч — каза Фодъринги отегчен и смутен. — Много съжалявам. Истината е, че...

— Какво?

Той не можа да измисли нищо друго, освен самата истина.

— Правех чудо. — Опита се да импровизира, но въпреки усилията, не успя.

— Правел си какво? Я не дрънкай глупости. Правел си чудо, а? Чудо! Та това е направо смешно! Нали ти беше човекът, който не вярва в чудеса? Истината, драги мой, е, че това е още една от твоите глупави измислици. Я чуи какво ще ти кажа...

Но мистър Фодъринги не успя да чуе какво ще му каже мистър Уинч. Той разбра, че се е издал, че е разкрил ценната си тайна на целия свят. Силен пристъп на раздразнение го накара да действа. Обърна се бързо и гневно към полицая:

— Стига толкова! Достатъчно време изгубих! Ще ти покажа аз на тебе кое е глупава измислица. Върви по дяволите! Махай се!

В миг се видя сам!

Тази нощ мистър Фодъринги не прави повече чудеса, нито си даде труд да разбере какво е станало с разцъфналия му бастун. Върна се в града, изплашен и смирен, и се прибра в стаята си.

— Господи! — каза си той. — Каква могъща дарба, наистина изключително могъща. Всъщност аз съвсем не исках чак толкова много. Наистина не исках... Питам се, как ли изглежда адът?

Седна на леглото и събу обувките си. Хрумна му една щастлива мисъл и той прехвърли полицая в Сан Франциско. Без повече да обърква закона за нормалната причинност, благоразумно си легна. През нощта сънува за гнева на Уинч.

На следния ден Фодъринги научи две интересни новини. Някой посадил една много красива пълзяща роза до дома на стария мистър Гомшот и Лалабъра роуд и че реката щяла да бъде драгирана^[2] чак до Ролинг Мил, за да търсят трупа на полицая Уинч.

През целия този ден Фодъринги бе разсеян и замислен. Той не прави никакви чудеса, ако не се смятат някои грижи за Уинч и чудото да завърши служебната си работа напълно безупречно въпреки рояка от мисли, които бръмчаха в главата му. Необичайната му разсеяност и кроткост бяха забелязани от няколко души и станаха повод за шеги. Повечето време той мислеше за Уинч.

В неделя вечерта отиде на църква и колкото и странно да изглежда, мистър Мейдиг, проявяващ известен интерес към окултните

въпроси, изнесе проповед за „деяния, които са противозаконни“. Фодъринги не бе редовен посетител на църквата, но този път системата на догматичния скептицизъм, за която вече загатнах, бе твърде силно разклатена. Характерът на проповедта хвърли съвършено нова светлина върху тези съвсем отскорошни дарби и Фодъринги изведнъж реши да се посъветва с Мейдиг веднага след завършване на службата. Щом взе това решение, той се зачуди как не е сторил това по-рано.

Мистър Мейдиг, мършав и раздражителен човек с удивително дълги китки и врат, изпита задоволство от това, че го моли един младеж, чието безразличие към религиозните въпроси бе известно на всички в града. След като се спира на няколко пъти, той го поведе към кабинета в жилището си, което се намиреше в съседство с църквата, покани го да седне удобно и, заставайки пред ярко пламтящия огън — краката му образуваха сянка, прилична на Родоска арка върху насрещната стена, — замоли мистър Фодъринги да му разкаже в какво се състои работата.

Отначало Фодъринги малко се срамуваше и изпита известна трудност да започне изложението си.

— Боя се, мистър Мейдиг, че едва ли ще ми повярвате... — и така нататък в този дух. На края се реши да зададе въпрос — запита Мейдиг какво е мнението му относно чудесата.

Мистър Мейдиг още казваше „Хм...“ с тона на крайна задълбоченост, когато Фодъринги отново го прекъсна:

— Вие сигурно не вярвате, че някой обикновен човек като мене например, така както си седи тук, би могъл да има нещо особено в себе си и то да му дава способността да върши неща с помощта на волята.

— Възможно е — отвърна Мейдиг. — Подобни неща навярно са възможни.

— Ако мога да си послужа с нещо тук, смятам, че бих могъл да ви покажа това чрез един опит — каза Фодъринги. — Ето, вземете например бурканчето за тютюн върху масата. Искам да зная дали това, което ще направя с него, е чудо, или не. Моля, мистър Мейдиг, разрешете за минутка.

Той склочи вежди, протегна показалец към бурканчето за тютюн и каза:

— Стани вазичка с виолетки.

Бурканчето се превърна в това, което му бе заповядано.

Мейдиг силно трепна при промяната и взе да гледа ту магьосника, ту вазичката с цветя. Не каза нищо. Само се осмели да се наведе над масата и да помирише виолетките — те бяха току-що набрани и много хубави. После отново впери поглед във Фодъринги.

— Как сторихте това? — запита той.

Фодъринги подръпна мустака си.

— Просто му казах и ето, вижте какво стана. Това какво е — чудо, черна магия или друго? И какво според вас става с мен? Ето кое искам да зная.

— Наистина изключително явление.

— А до миналата седмица по това време колкото вие, толкова и аз знаех, че мога да върша подобни неща. То дойде съвсем неочаквано. Предполагам, че с моята воля става нещо, и това е всичко, което мога да разбера.

— И то е... единственото? Бихте ли могли да правите други неща?

— Боже мой, разбира се! — каза мистър Фодъринги. — Каквото поискате. — Той помисли и изведнъж си спомни за един факирски номер, който вече бе виждал. — Ей, ти! — посочи той. — Промени се в аквариум с рибки. Не, не това. Промени се в стъклен аквариум, пълен с вода и златни рибки, плуващи в нея. Ей това! Виждате ли, мистър Мейдиг?

— Изумително. Невероятно. Вие сте или нещо изключително, или... Но не...

— Мога да го променя в каквото и да е — каза Фодъринги. — Просто всичко. Ето! Стани гълъб, чуваш ли?

В следния миг един син гълъб запърха с криле из стаята и всеки път, когато приближеше Мейдиг, той уплашено се свиваше.

— Спри там, чуваш ли! — заповяда Фодъринги и гълъбът остана неподвижен във въздуха. — Мога да го променя обратно във вазичка с цветя — каза той и след като постави гълъба на масата, направи и това чудо. — Предполагам, че след малко ще пожелаете да изпушите една лула — додаде Фодъринги и възстанови бурканчето с тютюн.

Мейдиг бе проследил последните промени с някакво мълчание, прекъсвано от възклицания. Той се бе вторачил във Фодъринги и като

взе съвсем внимателно бурканчето с тютюн, разгледа го и отново го остави на масата.

— Я виж ти! — бе едничкият израз на неговите чувства.

— След всичко това вече е по-лесно да обясня за какво съм дошъл — каза Фодъринги и се впусна в дълъг и сложен разказ за странните си преживелици, като започна с историята с лампата в „Дългият дракон“. През цялото време загатваше за Уинч. Докато разказваше, мимолетната гордост, породена от удивлението на мистър Мейдиг, премина; той стана отново един напълно обикновен мистър Фодъринги, разговарящ за всекидневни неща. Мейдиг внимателно слушаше с бурканчето за тютюн в ръка. С напредването на разказа неговото поведение също се промени. И докато мистър Фодъринги се занимаваше с чудото на третото яйце, свещеникът го прекъсна, размахал протегнатата ръка.

— Възможно е — рече той. — Може да се вярва. Естествено, удивително е, но от друга страна, решава редица трудности. Силата да се правят чудеса е дарба, особено качество, като да си гений или ясновидец. И поради това тази дарба е много рядка и се явява у изключителни личности. Но в този случай... Винаги съм се удивлявал на чудесата на Мохамед; на чудесата на йогите, на чудесата на мадам Блавацка^[3]. Но разбира се! Да, това е чисто и просто дарба! Тя доказва така превъзходно аргументите на големия мислител — и Мейдиг понижи глас — негова светлост херцог Аргил^[4]. Тук се натъкваме на един по-сериозен закон, по-задълбочен от обикновените закони на природата. Да, да. Продължавайте, моля!

Фодъринги започна да разказва за премеждието си с Уинч и мистър Мейдиг, вече нито изплашен, нито смаян, раздвижи нервно ръце и крака и изрази удивлението си.

— Ето кое ме тревожи най-много — продължи Фодъринги. — Ето за кое се нуждая най-много от съвет. Естествено той е в Сан Франциско — където и да се намира Сан Франциско, — но, разбира се, за нас двамата това е неудобно, както сам ще видите, мистър Мейдиг. Не ми е ясно как той може да разбере какво се е случило и смея да кажа, че се изплашил и е страшно ядосан, и се опитва да ме намери. Смея да кажа, че той непрекъснато тръгва за насам. С помощта на чудо аз го връщам обратно всеки няколко часа, когато си помисля за това. Той, изглежда, не може да ме разбере и сигурно много се дразни.

Естествено, ако винаги си взима билет, ще му струва много пари. Правя каквото мога за него, но сигурно ще му бъде трудно да се постави на мое място. После си мисля, че дрехите му може да са изгорели, нали знаете — ако адът е такъв, какъвто предполагаме, — още преди да го преместя оттам. В такъв случай според мен в Сан Франциско са го затворили. И разбира се, веднага щом си помислих за това, му поръчах нов костюм. Но нали виждате, вече здравата съм се оплел...

— Виждам, че сте се оплели. Да, трудно положение. Как ще свършите всичко това... — Речта му стана многословна и неубедителна. — Все пак нека оставим за малко Уинч и да се спрем на един по-обширен въпрос. Не считам, че се касае за черна магия или нещо подобно. В цялата тази работа според мен няма никакви следи от престъпление, мистър Фодъринги, ни най-малко. Освен ако не скривате някои съществени факти. Не, това са чудеса, истински чудеса. Чудеса, ако мога така да кажа, от най-висока класа.

Той закрачи по килимчето пред камината, размахал ръце, докато Фодъринги остана облакътен на масата, с разтревожен вид.

— Не виждам как ще се оправя с този Уинч — рече той.

— Дарбата да се правят чудеса е очевидно много мощна дарба — каза Мейдиг. — Тя ще намери изход и за Уинч, не се бойте. Драги господине, вие сте човек с голямо значение, човек с удивителни способности. Живо доказателство! А и в други отношения, като се имат пред вид нещата, които можете да правите...

— Да, мислил съм за едно-друго — рече Фодъринги. — Но някои неща излизат малко особени. Нали видяхте тези рибки в началото? Нито съдът беше както трябва, нито рибките. И считам, че трябва да попитам някого за това.

— Правилно — отвърна Мейдиг. — Напълно правилно. Така трябва да действувате. — Той спря и погледна Фодъринги. — Вашата дарба е неограничена. Какво ще кажете например, ако изпробваме вашата сила? Дали тя наистина е това... Дали тя наистина е това, което изглежда.

И така, колкото и невероятно да звучи, в кабинета на малката къща зад църквата, в неделната вечер на 10 ноември 1896 година, мистър Фодъринги, подтикван и вдъхновяван от мистър Мейдиг, започна да прави чудеса. Обръщам специално и определено

вниманието на читателя върху датата. Той вероятно ще възрази, а може и вече да е възразил, че известни пунктове в тази история са неправдоподобни; че ако някои от описаните неща наистина са се случили, всички вестници от преди година биха писали за тях. Подробностите, които следват непосредствено, читателят трудно ще възприеме, защото между другото съдържат заключението, че още преди година въпросният читател или читателка щяха да бъдат убити по насилствен и безпрецедентен начин. В наши дни чудото е винаги нещо невероятно, а всъщност читателят наистина е бил убит насилствено и безпрецедентно още преди една година. В по-нататъшното развитие на този разказ това ще стане съвършено ясно и правдоподобно, както би признал всеки нормален и разумен читател. Но краят на тази история все още не е настъпил. Ние току-що прехвърлихме средата. Отначало чудесата на мистър Фодъринги бяха малки, плахи чудеса — чаши и разни вещи за гостни стаи, незначителни като чудесата на теософите, но макар и незначителни, те бяха приети от неговия сътрудник със страхопочитание. Фодъринги би предпочел да свърши веднъж завинаги с аферата Уинч, но мистър Мейдиг не го оставяше на мира. След като обаче измайсториха цяла дузина от тези домашни дреболии, чувството за възможностите им нарасна, въображението им започна да показва признаци на импулсивност, амбицията им се увеличи. Първото им по-голямо начинание бе предизвикано от глад плюс нехайството на мисис Минчин, икономката на Мейдиг. Вечерята, на която свещеникът покани Фодъринги, не бе поднесена както трябва и не бе особено привлекателно подкрепяване за двама усърдни чудотворци. Но те седнаха на масата и Мейдиг започна да коментира по-скоро със съжаление, отколкото с гняв недостатъците на своята икономка, преди на мистър Фодъринги да му хрумне, че пред него стои една възможност.

— Не считате ли, мистър Мейдиг — рече той, — стига да не го окачествите като прекалена волност...

— Драги мистър Фодъринги! Разбира се! Не, аз дори не помислих за това.

Фодъринги махна с ръка.

— Какво да си поискаме? — рече той с нотки на щедрост и всеобхватност и според желанието на Мейдиг направи основна

промяна на вечерята. — Колкото до мене — каза той, оглеждайки избора на Мейдиг, — аз винаги съм предпочитал чаша силна бира и хубава препечена порязаница с разтопено сирене и ще си ги поръчам. Бургундското вино не ми е особено по вкуса.

На часа по негова заповед се появиха желаните неща. Двамата вечеряха дълго и разговаряха като равни, когато изведнъж Фодъринги забеляза в изблик на изненада и задоволство колко много чудеса биха могли да сторят.

— А освен това, мистър Мейдиг — каза Фодъринги, — навярно ще мога да ви помогна и по отношение на някои ваши домашни неудобства.

— Не ви разбрах — отвърна Мейдиг, наливайки си чаша сътворено с чудо старо бургундско вино.

Фодъринги си взе още една порязаница със сирене и отхапа от нея.

— Мислех си — продължи той, — че бих могъл (мляс, мляс) да направя (мляс, мляс) едно чудо с мисис Минчин (мляс, мляс)... да я направя по-добра жена.

Мейдиг остави чашата си и погледна недоверчиво.

— Тя... тя, знаете, много се дразни, когато някой ѝ се меси, мистър Фодъринги. И освен това отдавна мина единадесет и тя навярно си е легнала. Считате ли все пак...

Фодъринги размисли върху тези трудности.

— Не виждам защо това да не стане, докато тя спи.

Известно време Мейдиг упорствуваше, но после отстъпи. Фодъринги даде нарежданията си и двамата господа продължиха да вечерят, но надали със същото разположение на духа. Мейдиг се разпростря върху промените, които би могъл да очаква на следния ден у своята икономка, с оптимизъм, който изглеждаше дори за висшето съзнание на мистър Фодъринги малко пресилен и трескав, когато откъм горния етаж на къщата долетяха някакви смътни звуци. Спогледаха се изпитателно и Мейдиг незабавно излезе от стаята. Фодъринги го чу да вика икономката и след това да се качва тихо нагоре.

След около минута свещеникът се върна с бодра стъпка и сияещо лице.

— Прекрасно! — възкликна той. — И трогателно! Много трогателно! — Той се заразхожда по килимчето пред камината. — Разкажание, трогателно разкажание през леко открехнатата ѝ врата. Клетата жена! Каква удивителна промяна! Станала от сън. Трябва веднага да е станала. И защо? За да счупи една бутилка бренди, която криела в шкафа си. И да си признае за това!... Но всичко това ни дава... отваря... изумителни възможности. Щом можахме да направим такава чудна промяна с нея...

— Тази работа, изглежда, просто няма граници — рече Фодъринги. — А колкото до мистър Уинч...

— Никакви граници. — И застанал върху килимчето, Мейдиг, като отхвърли с едно махване на ръката трудността с Уинч, изреди цяла серия чудесни предложения, които му хрумнаха в момента.

За същността на разказа не е от значение характерът на тези предложения. Достатъчно е да споменем, че те бяха замислени в дух на безкрайно доброжелателство, което на времето се наричаше „доброжелателство на сития“. Достатъчно е също да споменем, че проблемът с Уинч остана неразрешен. Не е нужно да описваме доколко тези предложения се осъществиха. Направени бяха изумителни промени. В малките часове на нощта Мейдиг и Фодъринги забродиха из мразовития пазарен площад под кротката луна, обладани от магьоснически екстаз. Мистър Мейдиг размахваше ръце и жестикулираше, мистър Фодъринги — нисък и наежен, и вече без да изпитва стеснение от величието си. Те преобразиха всички пияници в Управлението, промениха всичката бира и алкохол във вода (в този случай мистър Мейдиг надделя над Фодъринги). Освен това подобриха до голяма степен железопътните съобщения на селището, отводниха блатото на Флиндър, облагородиха почвата на хълма с едното дърво и излекуваха брадавицата на викария. Сега щяха да решават какво може да се направи с повредената подпора на Южния мост.

— Утре няма да познаят това село — въздъхна Мейдиг. — Колко изненадани и благодарни ще бъдат всички! — И точно в този момент църковният часовник удари три часа.

— Виж ти — каза Фодъринги, — три часът. Трябва да се връщам. От осем съм на работа. А при това мисис Уимз...

— Та ние едва започваме — отвърна Мейдиг, обладан от сладостта на неограничената сила. — Ние едва започваме. Помислете

си само колко добрини правим. Когато хората се събудят...

— Но... — понечи да възрази Фодъринги.

Изведнъж Мейдиг го хвана за ръка. Очите му искряха безумно.

— Драги приятелю — рече той, — няма за какво да бързаме.

Погледнете — той посочи луната в зенита.

— Е? — попита Фодъринги.

— Защо не? Спрете я — каза свещеникът.

Фодъринги погледна луната.

— Малко височко е — каза той след кратка пауза.

— Защо не? — продължи Мейдиг. — Всъщност тя няма да спре.

Вие спирате въртенето на земята. Времето спира. Ние не правим нищо лошо.

— Хм — замисли се Фодъринги. — Добре. — Той въздъхна. — Ще опитам. Ей... — Той закопча дрехата си и се обърна към обитаемия глобус, като си придаде толкова самоуверен вид, колкото бе по силите му. — Спри да се въртиш, чуваш ли? — каза мистър Фодъринги. Той тутакси полетя презглава във въздуха със скорост десетки мили в минута. Въпреки безбройните кръгове, които описваше всяка секунда, той мислеше. Защото мисълта е нещо прекрасно — понякога бавна като течаща смола, понякога мигновена като светлината. Той помисли само за секунда и заповяда:

— Да слеза на земята здрав и читав! Каквото и да се случи, да слеза на земята здрав и читав!

Той пожела това съвсем навреме, защото дрехите му, загреани от бързия полет във въздуха, вече бяха леко обгорели. Приземи се със силен, но съвсем безболезнен удар и падна в нещо, което навярно бе купчина току-що разровена пръст. Огромна маса метал и зидария, която поразително приличаше на часовниковата кула в средата на пазарния площад, се удари в земята край него, рикошира и се разби на камъни, тухли и отломки, подобно на избухнала бомба. Една полетяла крава се блъсна в един от по-големите късове и се разби като яйце. Чу се трясък, в сравнение с който всички най-силни трясъци в досегашния живот на Фодъринги изглеждаха като падане на прах, и той бе последван от цяла серия по-слаби трясъци. Силен вятър бучеше над земята и в небето, така че Фодъринги едва можа да вдигне глава, за да погледне. Известно време не му достигаше дъх и бе твърде слисан, за да разбере къде се намира и какво се е случило. И първата му реакция

бе да опипа главата си и да се увери, че буйно развяващата се коса е все още на главата му.

— Господи! — ахна мистър Фодъринги, едва способен да говори от урагана. — Насмалко не загинах. Какво става? Бури и гръмотевици. А само преди минута беше прекрасна нощ. Мейдиг ме накара да извърша това. Какъв вятър! Ако правя глупости от този род, има опасност да ми се случи нещо ужасно!... Къде ли е Мейдиг? И каква бъркотия е настъпила!

Огледа се наоколо, доколкото му позволяваше развятата дреха. Видът на нещата бе наистина изключително странен.

— Все пак небето си е останало същото — рече Фодъринги. — И това е май единственото нещо, както трябва. Но даже оттам изглежда, че се задава страхотен ураган. А ето я и луната над мене. Също както си беше допреди малко. И светло като ден. Що се отнася до всичко останало обаче... Къде е селото? Къде са... къде са другите неща? И откъде, за бога, се взе този вятър? Аз не съм поръчвал никакъв вятър.

Мистър Фодъринги се опита да се изправи на крака, но напразно. И след един неуспешен опит остана да се крепи на четири крака. Той се обърна гърбом към вихъра, за да разгледа огрения от луната свят, а полите на дрехата му се вееха над главата.

— Има някаква сериозна грешка — рече той. — А каква е тя, господ знае.

Надлъж и шир сред яркия блясък и през мъглата от прах, който се носеше пред виещия ураган, не се виждаше нищо, освен изровени грамади пръст и купища развалини — без дървета, без къщи, без познати форми, само някаква пустош и безпорядък, който по-далеч се губеше в тъмнината под развихрените колони и кълба на облаците, светкавиците и мълниите на бързо надигащата се буря. Край Фодъринги на бледата светлина се виждаше нещо, което някога навярно е било бряст, а сега представляваше куп трески, всичко — от върха да корените; малко по-нататък изпод целия този хаос се издигаше усукана купчина железни греди — очевидно предишният виадукт.

Нали разбирате, когато мистър Фодъринги спря въртенето на земното кълбо, той не бе предвидил какво, ще стане с предметите по повърхността. А земята се върти толкова бързо, че повърхността при екватора се движи с над хиляда мили в час, а при нашата географска

ширина — с повече от половината на тази скорост. Така че селото, мистър Мейдиг, мистър Фодъринги, всички и всичко силно залитна напред с около девет мили в секунда, което ще рече, много по-силно, отколкото ако беше изстреляно от някой топ. И всички хора, всички живи същества, всички къщи, всички дървета — целият свят, така както го знаем, полетя напред и се разби напълно разрушен. И това бе краят.

Мистър Фодъринги естествено не можеше да си даде сметка за всички тези неща. Но той съзнаваше, че неговото чудо е претърпяло неуспех и изпита безкрайно отвращение към всякакви чудеса. В момента го обкръжаваше мрак, защото облаците се бяха събрали и закрили луната, която той бе зърнал само за миг, а въздухът бе изпълнен със свистящи, подобни на измъчени привидения, порои градушка. Силното бучене на вятъра и водите пронизваше земята и небето. И като се взираше изпод ръката си през праха и суграшицата по посока на вятъра, той видя на спокойната светлина на светкавиците една огромна водна маса, която настъпваше към него.

— Мейдиг! — понесе се немощният глас на мистър Фодъринги всред бушуващия рев на необузданата природа. — Ей, Мейдиг!... Спри! — изкрещя Фодъринги към прииждащата вода. — За бога, спри! Почакайте за минутка! — обърна се то към светкавиците и гръмотевиците. — Само за минутка да събера мислите си... А сега какво ще стане с мен? — простена той. — Какво? Господи! Бих искал Мейдиг да е тук... Зная — продължи Фодъринги, — но, за бога, нека този път всичко излезе както трябва.

— Ах! — възкликна той. — Нека нищо, което заповядам, да не стане, преди да съм казал „Хайде!“... Божичко! Как не можах да се сетя за това по-рано!

Фодъринги напъваше слабия си глас срещу бурята, викайки все по-силно с напразното намерение да се чуе.

— Сега!... Раз-два. Внимавайте какво казах току-що. Най-първо, когато стане всичко, което имам да кажа, нека да загубя чудотворните си способности, нека моята воля стане като на всички останали и нека всички тези опасни чудеса да спрат. Те не ми харесват. Никога не бих ги направил. Никога вече. Това е първото. А второто — нека се върна отново там, където бях, преди да започнат чудесата, нека всичко бъде, както преди да се обърне наопаки онази проклета лампа. Това е твърде

много, но е последното, което пожелавам. Разбрахте ли? Никакви чудеса повече, всичко както си беше — аз обратно в „Дългият дракон“, точно в момента, преди да си изпия бирата. Ей това! Да.

Той зарови ръце в земята, затвори очи и каза:

— Хайде!

Изведнъж всичко утихна. Забеляза, че стои прав.

— Така твърдите вие — обади се някакъв глас.

Фодъринги отвори очи. Беше в кръчмата „Дългият дракон“ и спореше с Тоди Биймиш за чудесата. Смътно долови нещо много голямо и забравено, но това чувство неусетно премина. Разбирате ли, с изключение на загубата на чудотворните му способности, всичко беше както преди; следователно умът и паметта му сега бяха точно такива, каквито бяха в началото на този разказ. Така че той не знаеше абсолютно нищо относно казаното тук. Не знае нищо за това и до ден-днешен. При това той, както преди, не вярваше в чудеса.

— Чудесата, собствено казано, не биха могли да се случат — рече той, — каквото и да твърдите. И съм готов да докажа това.

— Вие мислите така — отвърна Тоди Биймиш. — Докажете го, ако можете.

— Чуйте какво, мистър Биймиш — каза Фодъринги. — Нека да се изясним добре какво представлява едно чудо. То е нещо противоположно на природните закони, постигнато със силата на волята...

---

[1] *Торес-Ведрас* — град в Португалия. През 1810–1811 година Уелингтън спрял Масена на подстъпите на Торес-Ведрас. — Б.пр. ↑

[2] *Драгирам* — работа с драга (уред за изваждане на растения или животни от дъното на дълбоки води). — Б.пр. ↑

[3] *Блавацка, Елена Петровна* (1831–1911) — родена в Екатеринослав (сега Днепропетровск), починала в Лондон. Теософка и писателка. През 1875 г. заедно с полковник Олкот основава Дружество на теософите. — Б.пр. ↑

[4] *Аргил* — графство в Шотландия, известно с няколко графа, двама от които са загинали на ешафода. — Б.пр. ↑

ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНИЯТ СЛУЧАЙ С ОЧИТЕ НА ДЕЙВИДСЪН

Временното умопомрачение на Сидни Дейвидсън, само по себе си твърде забележително, придобива още по-забележителен характер, ако се вярва на обяснението на Уейд. То води човек до мечти за най-чудновати взаимоотношения в бъдещето, за прекарване на пет минути, вместени във времето от другата страна на земното кълбо, или за възможност да бъдем наблюдавани от неподозиран поглед при най-тайните си действия. Случи се тъй, че станах непосредствен свидетел на пристъпа на Дейвидсън, така че съвсем естествено ще бъде аз да опиша тази история.

Когато казвам, че станах непосредствен свидетел на неговия пристъп, това означава, че бях първият, който присъствуваше на мястото. Това се случи в техникума „Харлоу“, Отвъд Хайгейтската врата. Когато настъпи този момент, той бе сам в обширната лаборатория. Аз се намирах в една по-малка стая, където бяха везните, и пишех нещо. Бурята с гръмотевици, разбира се, напълно разстройваше работата ми. Точно след един от по-силните трясъци на бурята ми се стори, че чувам остър звън на счупено стъкло в съседната стая. Спрях да пиша и се обърнах заслушан. За момент не чух нищо повече — градът барабанеше по рифелованата ламарина на покрива. После долових още един звук: счупване — този път нямаше никакво съмнение. Нещо тежко се бе съборило от поставката. Тутакси скочих и отворих вратата към съседната лаборатория.

Останах изненадан, когато чух странен смях и видях Дейвидсън да се олюлява с помътнели очи в средата на стаята. Отначало помислих, че е пиян. Той не ме забеляза. Беше се вкопчил в нещо невидимо на един метър пред себе си. Бавно отпусна ръка, по-скоро нерешително, и отново хвана нищото.

— Това пък какво е? — каза той. Вдигна ръце към лицето си, широко разперил пръсти. — Проклети Скоте! (букв. Велики Скоте) — добави той. (Случката бе станала преди три-четири години, когато

всички проклетия бяха насочени към тази личност^[1].) После започна несръчно да повдига крака, сякаш очакваше, че са залепени за пода.

— Дейвидсън! — извиках аз. — Какво ти става?

Той се обърна към мен и ме потърси с поглед. Гледаше над мен, в мен и от двете ми страни, без изобщо да покаже с нещо, че ме вижда.

— Вълни — каза той — и една чудно хубава шхуна. Кълна се, че това бе гласът на Белоуз... Хей! — внезапно се провикна той с всички сила.

Реших, че е намислил някаква щуротия. Но след това видях пръснати в краката му раздробените останки на най-хубавия ни електромер.

— Какво си направил, човече! — казах. — Счупил си електромера!

— Пак Белоуз! — каза той. — Да пукна, ако не съм го чул! Нещо за електромери. Къде си, Белоуз? — Изведнъж той се запъти нестабилно към мен. — Проклетата тиня, лепи се като масло! — забеляза той. Отправи се към статива, чукна се в него и отстъпи. — Не съм виждал по-гадна тиня от тази! — каза той и спря, олюлявайки се.

Изплаших се.

— Дейвидсън — рекох аз, — какво ти става, за бога?

Той започна да се оглежда наоколо си:

— Мога да се закълна, че беше Белоуз. Ей, Белоуз, бъди мъж и престани да се криеш!

Хрумна ми, че може внезапно да е ослепял. Заобиколих масата и положих ръка на рамото му. Никога през живота си не съм виждал поуплашен човек от него. Той отскочи от мен и застана в положение на самоотбрана, с лице, изкривено от ужас.

— Боже мой! — изкрещя той. — Това какво беше?

— Аз съм Белоуз. По дяволите, Дейвидсън!

Когато му отговорих, той подскочи и втренчи поглед — как да се изразя — точно през мен. Започна да говори, но не на мен, а на себе си:

— Посред бял ден, на един съвсем пуст бряг. Няма къде да се скрие. — Погледна наоколо с див поглед. — Ето. Отивам си. — Изведнъж той се обърна и така стремглаво се втурна към един електромагнит, че, както разбрахме по-късно, силно си контузил рамото и долната челюст. При този неуспех той отстъпи крачка назад и

почти изхлипа. — Господи, какво ми става? — Стоеше побледнял от ужас и целият разтреперан, хванал с дясната си ръка рамото, където се бе ударил в магнита.

Сериозно се разтревожих. Уплахата ми нарасна.

— Дейвидсън — казах, — не се страхувай!

Като чу гласа ми, той се сепна, но този път остана по-спокоен. Повторих думите си с ясен и твърд глас, доколкото можех да се владея.

— Белоуз — запита той, — ти ли си това?

— Не можеш ли да ме видиш?

Той се изсмя:

— Та аз себе си дори не мога да видя. Къде сме, дявол да го вземе?

— Тук — рекох, — в лабораторията.

— Лабораторията! — отговори той озадачен и се хвана за челото. — Бях в лабораторията до момента на мълнията, но да ме обесят, ако съм там сега. Какъв е онзи кораб?

— Няма никакъв кораб — възразих аз. — Хайде, не се шегувай, приятелю.

— Няма кораб! — повтори Дейвидсън и сякаш веднага забрави думите ми. — Предполагам — бавно изрече той, — че и двамата сме мъртви. Но най-странното е, че сякаш все още усещам тялото си. Сигурно не мога да свикна веднага с това положение. Стария кораб май го удари мълния. Колко бързо става всичко, а, Белоуз?

— Не говори глупости. Ти си абсолютно жив. Намиращ се в лабораторията и само се луташ насам-натам. Току-що разби един електромер. Не ти завиждам, ако се върне Бойс.

Той отмести поглед към схемите с криохидратите^[2].

— Трябва да съм оглушал — рече той. — Току-що са стреляли с оръдието, защото ей къде излиза дим, а никакъв звук не съм чул.

Отново положих ръка на рамото му, но този път той прие това по-спокойно.

— Изглежда, телата ни са невидими — каза той. — Господи! Я виж, една лодка заобикаля носа. Точно както преди, само климатът е различен.

Разтърсих ръката му.

— Дейвидсън — извиках, — събуди се!

Точно в този момент пристигна Бойс. При първите му думи Дейвидсън възкликна:

— Ей, Бойс! Приятелю! И ти ли си мъртъв? Страшен майтап!

Побързах да обясня, че Дейвидсън е в някакъв сомнамбулистичен транс. И двамата направихме всичко възможно да извадим човека от това изключително състояние. Той отговаряше на въпросите ни и на свой ред ни задаваше въпроси, но вниманието му, изглежда, непрекъснато се разсейваше от халюцинации за някакъв бряг и някакъв кораб. Той продължаваше да вмъква от време на време свои наблюдения за някаква лодка и висилките^[3], за платна, издути от вятъра. Човек изпитваше странно чувство, когато чуваше от устата му подобни неща в тази сумрачна лаборатория.

Очевидно Дейвидсън беше сляп и безпомощен. Трябваше да го придружим по коридора от двете му страни до кабинета на Бойс. Докато Бойс му говореше и се шегуваше с него за кораба, отидох при Уейд и го помолих да дойде да го види. Гласът на нашия декан смути Дейвидсън, но само за момент. Той ни попита къде са му ръцете и защо трябва да ходи, затънал в земята до кръста. Уейд дълго мисли за неговия случай — знаете как си сключва веждите в такива моменти — и след това, като насочи ръцете му към кушетката, го накара да я докосне.

— Ето, това е кушетка — каза той. — Кушетката в кабинета на професор Бойс. Пълна с конски косми.

Дейвидсън я опипа. Непрекъснато се чудеше и веднага отговори, че я напипва, но не може да я види.

— Какво виждаш тогава? — попита Уейд. Дейвидсън отвърна, че виждал само много пясък и натрошени раковини. Уейд го накара да пипне няколко други неща, като назоваваше всяко от тях, и внимателно го наблюдаваше.

— Корабът почти целият потъна — съвсем неочаквано заяви Дейвидсън.

— Остави кораба — рече Уейд. — Слушай, Дейвидсън, знаеш ли какво значи халюцинация?

— Сигурно знам — отвърна Дейвидсън.

— Тогава всичко, което виждаш в момента, са халюцинации.

— Боже опази! — отвърна Дейвидсън.

— Не ме разбирай погрешно — каза Уейд. — Ти си жив и се намираш в стаята на Бойс. Но нещо е станало с очите ти. Не можеш да виждаш; докосваш и чуваш, но не виждаш. Разбираш ли ме?

— Струва ми се, че прекалено много нещо виждам — Дейвидсън разтърка очи. — Е, и какво? — каза той.

— Нищо. Не се смущавай. Белоуз и аз ще те отведем до вас с кола.

— Почакайте малко. — Дейвидсън се замисли. — Помогнете ми да седна — каза той. — А сега извинявайте, че ви безпокоя, но бихте ли ми разказали всичко отново?

Съвсем търпеливо Уейд повтори това, което бе казал. Дейвидсън затвори очи и разтърка чело.

— Да — рече той. — Точно така. Сега, като затворя очи, разбирам, че сте прави. Ти, Белоуз, седиш на кушетката до мен, нали? Сега съм в Англия. И стоим на тъмно.

После той отвори очи.

— А сега — продължи той, — ето слънцето, което тъкмо изгрява, и кораба, и някакво разбушувано море, и няколко птици летят. Едва ли съм виждал нещо по-реално. А аз съм заседнал до шия в пясъка.

Той се наведе и закри лицето си с ръце. После отново отвори очи.

— Тъмно море и изгрев. И все пак седя на канапето в познатата стая на Бойс!... Господ да ми е на помощ!

Това бе началото. В продължение на три седмици странната болест, поразила зрението на Дейвидсън, упорствуваше с неотслабваща сила. Бе далече по-лошо от слепота. Той бе абсолютно безпомощен и трябваше да го храним като новоизлюпено птиче, да го разхождаме и да му помагаме, като се съблича. При всеки опит да се движи той се блъскаше в предмети или се удряше в стени и врати. След ден-два свикна да чува гласовете ни, без да ни вижда, и на драго сърце признаваше, че си е в къщи и че Уейд е бил прав. Сестра ми, за която бе сгоден, настояваше да идва у дома му и всеки ден седеше при него часове наред, докато той ѝ разправяше за своя бряг. Беше безкрайно доволен, че държи ръката ѝ. Обясняваше също, че когато сме си тръгнали от техникума и сме го докарали в къщи — той живееше в Хемпстед, — му се сторило, че сме преминали през един

пясъчен хълм като през тунел — било съвсем тъмно, докато не излязъл отново навън. Били сме минали през скали, дървета и твърди препятствия. А когато сме го довели в собствената му стая, завило му се свят и почти обезумял от страх да не падне, тъй като при качването по стълбите останал с впечатление, че се издига на девет-десет метра над скалите на неговия въображаем остров. Той непрекъснато казваше, че ще изпотроши всички яйца. В края на краищата трябваше да го отведем долу в лекарския кабинет на баща му и да го положим на кушетката.

Той описваше острова като мрачно място, без почти никаква растителност освен няколко торфища и множество голи скали. Имало безброй пингвини и от тях скалите изглеждали бели и ужасно неприятни. Морето често бивало бурно, а веднъж се появила буря с гръмотевици. Тогава той легна на земята и закрепя срещу беззвучните светкавици. Веднъж или два пъти на брега пристигали тюлени, но това беше само през първите дни. Той казваше, че било много интересно, като гледал как пингвините минават, клатушкайки се, през него и как той си лежал сред тях, без това ни най-малко да ги смуцава.

Спомняме си нещо много странно: когато той изпита силно желание да запуши. Сложихме в ръцете му лула, но той едва не си извади окото с нея. Запалихме я. Той обаче от нищо не можеше да се наслади. Оттогава забелязах, че същото става и с мен — не зная дали това е всеобщо явление, — не можех да изпитам наслада от тютюна, ако не виждах дима.

Но най-любопитната история с неговото зрение настъпи, когато Уейд му препоръча да се разходи с инвалиден стол, за да подиша малко чист въздух. Семейство Дейвидсън нае един такъв стол на колела и накара глухия и инатлив прислужник Уиджъри да го придружи. Особени бяха представите на този Уиджъри за здравословните разходки. Сестра ми, която ходила до Догови, ги срещнала в Кемпдън таун към Кингз крос: Уиджъри крачел самодоволно отстрани, а Дейвидсън, очевидно силно разтревожен, се опитвал кротко, като слепец, да привлече вниманието му.

Когато сестра ми му заговорила, той просто се заплакал.

— О, изведете ме от тази ужасяваща тъмница! — казал той, търсейки ръката й. — Трябва да изляза от това положение, иначе ще умра. — Бил съвсем неспособен да обясни какво се е случило, но

сестра ми решила, че той трябва незабавно да се прибере у дома си и щом се запътили нагоре към Хемпстед, ужасът му, изглежда, понамалял. Той обяснил, че много се радва отново да види звездите, въпреки че било по обяд и небето блестяло от светлина.

— Струваше ми се — разправяше ми той по-късно, — че някой неудържимо ме води към водата. Отначало не се смутих. Естествено там беше нощ — прекрасна нощ.

— Естествено? — запитах аз, тъй като това ми се стори съвсем ненормално.

— Естествено. Винаги когато тук е ден, там е нощ... После влязохме във водата. Морето бе спокойно и блещукаше на лунната светлина — морска шир, която растеше, колкото по-навътре отивахме. Повърхността лъщеше като кожа — отдолу може да е било и празно пространство, не мога да твърдя обратното. Съвсем бавно, тъй като аз влизах косо навътре, водата стигна до очите ми. След това се гмурнах и кожата като че ли се разкъса и после отново се затвори около очите ми. Луната в небето подскочи и стана зелена и мътна, а около мен рибите се мятаха насам-натам, леко припламвайки; после се появиха неща, направени сякаш от светещи стъкълца, и аз преминах през цяла джунгла от мазни и лъскави водорасли. Така се запусках в морето, а звездите гаснеха една след друга, луната ставаше все по-зелена и потъмна, а водораслите блестяха пурпурночервени. Всичко беше съвсем смътно и тайнствено и всичко като че трептеше. През цялото време чувах как скърцат колелата на инвалидния стол и стъпките на хората около нас, и гласа на някакъв човек в далечината, който продаваше специални Пел Мел.

Продължавах да потъвам все по-дълбоко във водата. Около мен настъпи мастиленочерна тъмнина, където не достигаше нито лъч отгоре, а фосфоресциращите тела ставаха все по-ярки. Змиеобразните клонки на морската флора блещукаха като пламъчета на спиртна лампа. Но след известно време водораслите изчезнаха. Рибите минаваха втренчени и зинали към мен, в мен и през мен. Никога преди не съм си представял такива риби. От двете си страни имаха огнени линии, сякаш бяха очертани със светещ молив. Някакво призрачно същество плуваше заднишком с множество извиващи се ръце. После забелязах съвсем бавно да се носи към мен през цялата тази бъркотия някаква маса от светлина, която с приближаването си се превърна в

безброй риби, мятаци се в бурна схватка около нещо, което се носеше във водата. Аз заплувах право срещу него и внезапно видях сред целия този безпорядък на светлината от рибите как застрашително се надвесва над мек отчупено парче от мачта, а отгоре се люшкаха тъмният корпус на кораб и някакви искрящи фосфоресциращи форми, които се клатеха и извиваха при всеки допир на рибите. Точно тогава започнах да правя опити да привлека вниманието на Уиджъри. Обзе ме ужас. О! Аз трябваше да мина точно през центъра на тези полуизядени... неща. Добре, че сестра ти дойде. Бяха целите на огромни дупки, Белоуз, и... Но нищо. Беше обаче ужасно!

В продължение на три седмици Дейвидсън остана в това изключително състояние, свидетел на някакъв напълно фантастичен свят, както тогава предполагахме, и съвършено сляп за света около него. Един вторник, когато го навестих, срещнах в коридора баща му.

— Вече си вижда палеца! — ми съобщи старият господин с неизразима радост. В момента се мъчеше да облече палтото си. — Вече си вижда палеца, Белоуз! — повтори той със сълзи на очи. — Скоро момчето ми ще се оправи.

Втурнах се към стаята на Дейвидсън. Той държеше пред очите си малка книга, гледаше я и немошно се смееше.

— Удивително — каза той. — Ето тука някакво петно. — Той посочи с пръст. — Както обикновено се намирам на скалите и пингвините се клатушкат и приплясват, а от време на време се показва някакъв кит, но вече е много тъмно и не го забелязвам. Сложи нещо ей тук: да, виждам го, наистина го виждам. Много неясно и на места накъсано, но все пак го виждам — като някаква бледа сянка. Открих това тази сутрин, докато ме обличаха. То е като някакво прозорче в този адски свят от призраци. Я си сложи ръката до моята. Не, не там. Така! Да! Виждам я. Основата на палеца ти и малко от маншета. Изглежда като сянката на част от ръката ти, отлепена от потъмняващото небе. Точно до нея има група звезди и тя прилича на кръст, който стърчи из синевата.

От този ден Дейвидсън започна да се оправя. Неговите обяснения за промяната, както и за зрението му, бяха странно убедителни. Отвъд петната в кръга на зрението му този призрачен свят ставаше все по-неясен, по-прозрачен и точно през тези прозрачни места Дейвидсън започна да вижда съвсем смътно действителния свят

около себе си. Тези парчета увеличаваха както размерите, така и броя си, сливаха се и се разширяваха, докато в зрителното му поле останаха само тук-там тъмни места. Той вече можеше да става и да се движи без помощ, отново да се храни сам, да чете, да пуши и да се държи като нормален човек. Отначало се объркваше от тези две картини, преплетени една в друга като променящите се изгледи на магически фенер, но след известно време започна да разграничава действителното от въображаемото.

В началото Дейвидсън бе непристорено щастлив и се стремеше преди всичко да завърши лечението си посредством упражнения и тонизиращи средства. Но когато невероятният му остров започна да се отдалечава, той прояви странен интерес към него. Особено много му се искаше отново да се спусне в дълбините на морето и прекарваше половината от времето си в обиколки по ниските части на Лондон, опитвайки се пак да открие подгизналите от вода корабни останки, които бе видял. Блясъкът на дневната светлина много скоро така силно го заслепи, че изтри целия негов свят на сенките. Ала нощем, в тъмната стая, той отново съзираше опръсканите с пяна скали на острова и тромавите пингвини, които се клатушкаха насам-натам. Но и те ставаха все по-неясни и най-накрая, наскоро след като се ожени за сестра ми, той ги видя за последен път.

А сега позволете ми да разкажа за най-любопитната част на тази история. Около две години след това лечение един ден обядвах у семейство Дейвидсън и след обяда на гости дойде един човек на име Еткинз. Лейтенант от кралската флота, приятен, приказлив мъж. Беше приятел на моя зет и много скоро стана и мой приятел. Излезе, че е сгоден за братовчедката на Дейвидсън — ненадейно извади от джоба си плик със снимки, за да ни покаже своята годеница.

— Впрочем — каза той, — ето и стария „Фулмар“.

Дейвидсън случайно надникна в снимката. Внезапно лицето му се озари.

— Боже мой! — възкликна зет ми. — Мога да се закълна, че...

— Какво? — попита Еткинз.

— Че вече съм виждал този кораб.

— Едва ли. От шест години този кораб не е пътувал по южните морета, а преди това...

— Но — започна Дейвидсън, а после добави: — да, това е корабът, който виждах; сигурен съм, че е същият. Беше на котва до един остров с много пингвини. Дори даде изстрел с оръдие.

— Велики боже! — каза Еткинз, който вече бе чул подробностите около неговата болест. — Как би могъл да видиш това?

Постепенно разбрахме, че в същия ден, когато Дейвидсън бе заболял, корабът „Фулмар“ на нейно величество кралицата действително се намирал край някакви скали южно от остров Антиподи. През нощта една лодка се приближила до брега да събере яйца от пингвини, забавила се и тъй като излязла буря, екипажът на лодката изчакал до сутринта, за да се върне обратно на кораба. Между тях бил и Еткинз. Дума по дума, той направи същите описания, които Дейвидсън бе дал за острова и лодката. Никой от нас вече не се съмнява, че Дейвидсън наистина е виждал това място. По някакъв непонятен начин, докато се е разхождал из Лондон, зрението му е бродило в абсолютно съответствие с това, което ставало на далечния остров. Как — това остава пълна тайна.

Така завършва забележителната история за очите на Дейвидсън. Това е може би най-добрият автентичен случай за виждане от разстояние. За този факт няма никакво обяснение освен даденото от професор Уейд. Но той има пред вид четвъртото измерение и една дисертация върху теоретическите видове пространство. Да се говори, че съществува „прегъване на пространството“, поне за мен изглежда съвсем нелепо; може би защото не съм математик. Когато споменах за неоспоримия факт, че мястото се намира на осем хиляди мили оттук, той отговори, че две точки могат да бъдат на разстояние 1 метър върху лист хартия и въпреки това да бъдат доближени една до друга при сгъване на листа. Читателят може би ще повярва на този аргумент, но не и аз. Тезата на професора вероятно се състои в това: Дейвидсън, връхлитайки между полюсите на големия електромагнит, получил някакво особено изкривяване на ретината поради внезапната промяна на силовото поле, причинена от мълнията.

Той счита следователно, че навярно е възможно човек да живее визуално в една част на света, докато тялото му съществува в друга. В подкрепа на своите възгледи дори направи някои експерименти; но до този момент е успял само да ослепи няколко кучета. Сигурен съм, че това е единственият резултат от работата му, въпреки че не съм го

виждал от няколко седмици насам. Напоследък съм толкова зает с монтирането на „Св. Панкрас“, че почти нямах случай да му се обадя. Все пак неговото обяснение на тази история ми изглежда напълно нереално. Фактите относно Дейвидсън стоят на съвсем различна основа. А що се отнася до мен, мога да гарантирам за всички подробности, които описах.

---

[1] Авторът намеква за „Великия Скот“ — иронично прозвище на американския генерал Уинфред Скот, някогашен кандидат за президент на САЩ. — Б.пр. ↑

[2] *Криохидрат* — механична смес от дребни ледени кристали и твърдата фаза на някоя сол, която се получава при замръзване на наситен разтвор от тази сол. — Б.пр. ↑

[3] Висилките на спасителните лодки. — Б.пр ↑

СТРАНАТА НА СЛЕПИТЕ

На повече от триста мили от Чимборасо, на сто мили от снеговете на Котопакси, в най-дивите пустини на Еквадорските Анди се намира една загадъчна планинска долина, напълно откъсната от човешкия свят — Страната на слепите. А преди много години тази долина била отворена за света, хората можели да достигат до нейните спокойни поляни, макар през страхотни дефилета и един скован в ледове проход. И там наистина отивали хора или по-скоро семейства нечистокръвни перуанци, прокудени от жаждата за власт и тиранията на някой зъл испански владетел. После неочаквано се случило знаменитото земетресение на Миндобамба, когато нощта над Кито продължила седемнадесет дена, а водата в Ягуачи кипяла и всичката риба измряла чак до Гуаякил. Навсякъде по склоновете на тихоокеанското крайбрежие почвата се свличала, снегът бързо се топял и настъпвали внезапни наводнения. А едната страна на билото на древната Араука се повлякла и сгромолясала с трясък, като завинаги отрязала Страната на слепите за изследователските набези на хората. Случило се така, че един от тези ранни заселници останал от отсамната страна на дефилетата точно по времето на силните трусове и по неволя трябвало да забрави жена и дете и всичките си приятели и имущество, които оставил отвъд, и да започне нов живот в низината. Той наистина започнал нов живот, но с една болест: ослепял и умрял в мините. Но историята, разказана от него, станала легенда, която и до днес се носи от уста на уста из Кордилиерите и Андите.

Той обяснил причината, поради която се осмелил да се завърне от тази твърдина, където го отвели за първи път още като дете, привързан с ремъци за една лама, заедно с огромен денк покъщнина. Долината, разправял той, криела в себе си всичко, което може да поискаш — сладка вода, паша, умерен климат, скатове с богата кафява почва, гъсто обрасли с храсти, които раждали чудесни плодове. А от едната страна имало необятни, накацали борови гори, които възпирали високо лавините. Далече горе, от трите страни се извисявали огромни

зъбери от сиво-зелени скали, покрити с лед; ледниковите потоци обаче не достигали долината, те се оттичали по другите, по-далечни склонове и само от време на време в нея се свличали грамадни ледени късове. В тази долина не валило нито дъжд, нито сняг, но изобилните потоци поддържали богата зелена паша, която при системно напояване щяла да се разпространи в цялата долина. Добре си живеели там заселниците. Добитъкът вървял добре, умножавал се и само едно нещо помрачавало щастието на хората. То обаче не било малко. Врълхлетяла ги странна болест и всички деца, които им се раждали — а също и някои по-големи, — ослепявали. И тъкмо за да търси лек или противосредство за тази напаст, се върнал той през дефилето въпреки умората, опасностите и затрудненията. В онези дни при такива случаи хората мислели не за микроби и инфекции, а за грехове; и на него му се струвало, че причината за това бедствие се криела в нехайството на тези лишени от попове бегълци, които не се заели да издигнат параклис веднага след като пристигнали в долината. Той поискал в долината да бъде построен такъв параклис — хубав, евтин и практичен. Поискал и мощи и някои подобни светини, свещени предмети и тайнствени медали и молитви. В кесията си носел кюлче местно сребро, за чиято стойност нямал никаква представа. Твърдят, че в долината никой не би излъгал, щом се касае за подобно нещо. Събрали хората парите и украшенията си, тъй като там едва ли се нуждаели от такива съкровища, обяснил той, само и само за да си купят свещена помощ за своята беда. Представям си този млад планинец със слаби очи, загорял, мършав и неспокоен, трескаво стиснал шапка — човек абсолютно непривикнал с житейските навици на хората от низината, — как разказва тази история на някой внимателно заслушан свещеник с остър поглед, точно прели голямото сътресение. Мога да си го представя как по-късно се е опитвал да се завърне с благочестиви и безпогрешни средства за тази напаст и безкрайното му изумление, когато се изправил пред огромните свлечени маси точно където се намирало дотогава дефилето. Но останалата част от неговия разказ за премеждия не ми е известна; с изключение на факта за неговата злощастна кончина подир няколко години. Клетият човек, откъснат от тази отдалечена местност! Реката, която едно време е проправила дефилето, сега блика от входа на една скалиста пещера, а легендата, зачената с неговия оскъден, зле

подреден разказ, прераснала в легенда за някакви слепци „отвъд“ и тя може да се чуе до ден-днешен.

А всред малобройното население на вече изолираната и забравена долина болестта продължавала да бушува с пълна сила. Старците почти ослепели и се движели пипнешком, младите виждали, но доста слабо, а децата, които се раждали, изобщо не виждали. Но животът в оградения от снегове кът, недостъпен за целия свят, протичал леко, без бодли и тръни, без опасни насекоми и животни, с изключение на кротките ламы, които хората водели, тикали и следвали из коритата на полупресъхналите реки в клисурите, по които били дошли в този край. Зрението им съвсем отслабнало, но така постепенно, че те едва ли съзнавали промяната. Водели за ръка своите лишени от зрение дечица, докато изучат отлично цялата долина, а когато и последният зрящ умрял, родът се запазил. Имали време дори да се научат да боравят с огъня слепешком и внимателно го поддържали в каменни печки. Отначало били съвсем незначителни остатъците от испанската цивилизация, но с известни традиции в изкуството на древно Перу и на неговата изчезнала философия. Редували се поколение след поколение. Тези хора забравили много неща; в замяна усвоили други. Традициите, донесени от по-широкия свят, който те отдавна напуснали, все повече избледнявали. Във всичко освен в зрението изгнаниците били силни и умели. И ето че чудото на сътворението и наследствеността им дарили отроче, което по-късно проявило оригинален ум и способност да говори и убеждава. Родил се и друг такъв бележит човек. Двамата оставили след смъртта си трайни следи и малката общност растяла по брой и интелект, решавала успешно обществено-икономическите си проблеми. Поколение след поколение. Поколение след поколение. Дошло време, когато се родило дете от петнадесетото поколение след своя прадядо, който излязъл от долината с кюлче сребро, за да търси божия помощ, и който никога не се завърнал. Случило се тъй, че при тях все пак пристигнал човек от външния свят. Ето историята на този човек.

Той бил планинец от областта край Кито — човек, който ходил до морето и видял широкия свят, чел книги по собствен избор, съобразителен и предприемчив мъж. Един ден група англичани пристигнала в Еквадор за експедиция в планините и го взела на мястото на един от тримата им швейцарски водачи, който се разболял.

Този планинец обиколил с тях доста върхове, после се опитали да изкачат Параскотопетъл — този Матерхорн на Андите, — където той се изгубил. Историята на тази случка била описана десетина пъти. Най-добър е разказът на Пойнтър. Той съобщава как групата се добрала по трудния и почти отвесен път до самото подножие на последната и най-голяма пропаст и как си построили сред снега върху една малка скална козирка подслон за през нощта, как скоро след това открили (описанието е много драматично), че Нунес го няма. Викали, но отговор не идвал; викали и свиркали и тази нощ повече не могли да мигнат.

Щом се пукнала зората, съгледали следите от неговото падане. Навярно не успял дори да извика. Подхлъзнал се на изток, към непознатата страна на планината; далече долу се ударил в един стръмен склон, покрит със сняг, и се свлякъл надолу посред една лавина. Следите му водели точно към ръба на една страхотна пропаст, а по-нататък всичко се губело. Още по-надолу, съвсем неясно поради голямото разстояние, те успели да съгледат дървета в някаква тясна, затворена долина — усамотената долина на слепите. Но те не знаели, че точно това е тази усамотена страна, нито можели да я разпознаят от която и да е друга подобна тясна ивица високопланинска долина. Обезкуражени от злополуката, следобед те изоставили опитите си, а преди да може да предприеме ново пътешествие нататък, Пойнтър бил мобилизиран във войната. И до ден-днешен на Параскотопетъл се извисява един непокорен хребет, а заслонът на Пойнтър се руши в сред снеговете, непосещаван от никого.

Човекът, който паднал, обаче оцелял.

На края на склона той паднал от триста метра височина и се озовал посред облак сняг по един заснежен скат, още по-стръмен от първия. Снегът го завъртял и той останал зашеметен и безчувствен, но за щастие костите му не пострадали. Най на края стигнал до един по-полегат склон, изтърколил се и останал да лежи неподвижно, затрупан под една размекваща се грамада от сняг, която се свличала с него и го спасила. Дошъл в съзнание със смътното усещане, че е болен и е на легло. После осъзнал положението си и с помощта на планинарския си опит се поразмърдал и след кратка почивка започнал да се измъква от снега, докато най-сетне видял звездите. Полежал по очи известно време, като се чудел къде е и какво му се е случило. Разгледал ръцете и

краката си и открил, че му липсват няколко копчета, а палтото му се е изхлузило на главата. Ножът му бил паднал от джоба, а шапката му се изгубила някъде, макар че била вързана под брадичката. Спомнял си, че търсел камъни, за да повдигне мястото си под стената на заслона. Изгубил бил и ледокопа си.

Решил, че навярно е паднал; дигнал поглед и видял какъв страхотен полет е направил, преувеличен от призрачната светлина на изгряващата луна. Полежал известно време, загледан смаяно в този огромен, белезникав зъбер, който се извисявал нагоре и все по-ясно се откроявал в лунните лъчи. Неговата призрачна загадъчна красота за миг го приковала, а малко по-късно той получил силен пристъп от сподавени ридания и смях...

Дълго след това разбрал, че е близо до долния край на снежната покривка. Под краката си, там, където вече се виждал на лунната светлина един проходим склон, съгледал тъмни и разпръснати между скалите чимове трева. С усилие се изправил: всички стави и крайници го болели. Отърсил се с мъка от полепения по него сняг и продължил да слиза, докато стигнал тревата и там легнал — по-скоро се строполил — до един голям камък, отпил голяма глътка от манерката във вътрешния си джоб и на часа заспал...

Събудили го пеещите птици, накацали по дърветата далече надолу.

Седнал и забелязал, че се намира на едно малко възвишение в подножието на голяма пропаст, прорязана от дола, до който се спуснал заедно със снега. Насреща към небето се издигала друга скална стена. Дефилето между тези пропасти имало посока изток-запад и било обляно от слънчевите лъчи на утрото, които осветявали западната част на падналите скални маси, затварящи устременото надолу дефиле. Под Нунес като че ли имало друга пропаст, също така стръмна, но зад снега в дола той открил един подобен на комин зъбер, по който се стичала снежна вода. По този зъбер би се спуснал само някой отчаян смелчага. Той обаче разбрал, че това не е чак толкова трудно, колкото изглежда, и на края се добрал до друго едно пусто възвишение, а след още едно не особено тежко изкачване по скалите стигнал до стръмен склон, обрасъл с дървета. Огледал се, за да се ориентира, и сее обърнал с лице към дефилето, защото видял, че оттам се открива изглед към зелени поляни, пред които сега съвсем ясно съзрял група каменни колиби с

необичаен вид. На моменти се движел с мъка, сякаш се изкачвал по стена, но след известно време изгряващото слънце престанало да озарява дефилето, гласовете на пойните птици замрели, а въздухът станал студен и около него се спуснала тъмнина. Затова пък в далечната долина къщите заблестели още по-ярко. Скоро стигнал до един сипей и сред скалите забелязал — защото бил твърде наблюдателен — непозната нему папрат, която сякаш протягала из цепнатините жилави зелени ръце. Откъснал един-два листа и ухапал стеблото — това му помогнало.

На края, към обяд, той се измъкнал от дефилето и се озовал сред огрятата от слънце равнина. Бил вкочанен и капнал. Седнал на сянка под една скала, напълнил манерката си с вода от един извор и я изпил до дъно; преди да се запъти към къщите, останал да си почине.

Странни му се сторили тези къщи и колкото повече гледал долината, толкова по-непозната и особена му изглеждала тя. По-голямата част от повърхността ѝ била застлана със сочни зелени ливади, изпъстрени с безброй красиви цветя, поливани навярно с изключителни грижи и очевидно системно обирани едно по едно. Висока стена обграждала долината, а до нея минавал околоръст напоителен канал, от който излизали малки вади към ливадните насаждения; над тях, по околните скатове, стадо ламии пасели оскъдната трева. Тук-там до граничната стена имало навеси, очевидно за подслоняване или хранене на ламите. Напоителните вади се сливали в един главен канал в средата на долината, който бил ограден от двете страни със стена, висока почти колкото човешки бой. Това придавало на усамотеното място изключително градски вид — качество, което се засилвало от факта, че навсякъде се простирали подредени пътеки, застлани с черни и бели камъни, всяка с особен малък бордюр от едната страна. Къщите на централното селище съвсем не приличали на хаотично струпаните планински селца, които той познавал. Те се точели в дълга редица от двете страни на безупречно чистата главна улица; тук-там по разноцветните им фасади се виждала по някоя врата, а средните им стени нямали нито един прозорец. Тяхната разноцветност се отличавала с абсолютна асиметричност — измазани били с някаква смес, ту бозава, ту сива, а понякога с цвят на пясъчник или тъмнокафява. И точно това необикновено оцветяване най-напред

подказало на залутания турист думата „сляп“. „Горкият човек, който ги е правил — помислил си той, — сигурно е бил сляп като прилеп.“

Спуснал се по една стръмнина и така стигнал до стената и канала, които прорязвали долината, а съвсем наблизко каналът изливал излишното си съдържание в дълбините на клисурата като ясна и лъкатушна нишка водопад. Едва сега успял да види в по-далечната част на ливадата няколко мъже и жени, излегнати по струпани купчини трева, сякаш отпуснати в следобедна дрямка. Току до селото имало група полегнали деца, докато край тях трима мъже носели ведра на кобилици по една пътека, която свързвала ограждащата стена и къщите. Мъжете били облечени в дрехи от вълната на лама, имали кожени обувки и колани, а на главите си носели платнени шапки, които предпазвали също врата и ушите. Вървели бавно в редица по един и непрекъснато се прозявали като хора, които цяла нощ са будували. Подходката им носела убедителни белези на благополучие и почтеност. След кратка нерешителност Нунес излязъл напред на скалата, без да се прикрива, и надал мощен вик, който проехтял по цялата долина.

Тримата мъже спрели и заобръщали глави, сякаш се оглеждали. После обърнали лица наляво и надясно и Нунес енергично размахал ръце. Но те като че ли не го забелязали, въпреки ръкомаханията, и след малко упътени към възвишенията, далеч отдясно извикали сякаш в отговор. Нунес отново надал вик, после още веднъж и докато размахвал ръце без никакъв резултат, в мислите му изплувала думата „сляп“. „Трябва да са слепи тези глупци“ — казал си той.

Когато най-сетне след много викове Нунес ядосан прекосил потока по един малък мост, влязъл през портата в стената и ги приближил, той се уверил, че са слепи. Бил сигурен, че това е страната на слепите, за която разказвали легендите. Убеждението дошло съвсем неочаквано, а с него и някакво предчувствие за голямо и завидно приключение. Тримата стояли един до друг, без да го гледат, но ушите им били насочени към него и го преценявали по необичайните за тях стъпки. Стояли близо един до друг, като хора, които се страхуват от нещо, и той забелязал затворените им хълтнали клепачи, като че ли очните ябълки под тях били потънали дълбоко. Лицата им изразявали нещо като страхопочитание.

— Човек — казал единият на едва разбираем испански, — човек е, човек или дух, и идва от скалите.

Нунес обаче пристъпил доверчиво като младеж, който за първи път навлиза в живота. В главата му отново нахлули всички стари разкази за усамотената долина и Страната на слепите, а през мислите му като някакъв рефрен пробягала ей тази стара поговорка:

„В Страната на слепите едноокият е цар!“

„В Страната на слепите едноокият е цар!“

И той ги поздравил най-учтиво. Говорел им и ги оглеждал.

— Откъде идва, братко Педро? — запитал единият.

— От скалите.

— Идвам през планините — отвърнал Нунес, — от страната отвъд, там хората са зрящи. Откъм Богота, където има стотици хиляди хора и където градът не може да се обхване с поглед.

— Поглед? — измърморил Педро. — Поглед?

— Идва — рекъл вторият слепец — от скалите.

Нунес забелязал, че дрехите им били странно скроени, всяка съшита по различен начин.

Сепнал се, когато и тримата едновременно тръгнали към него, като протегнали едната си ръка. При вида на тези разперени пръсти той отстъпил назад.

— Ела — казал третият слепец, следвайки движението му, и здраво го хванал.

Държали те Нунес и го опипвали, като през цялото време дума не продумали.

— Внимавайте — извикал им той, когато един пръст попаднал в окото му. Доловил, че твърде странен им се сторил този орган с трепкащи клепачи. Те отново попипали окото му.

— Интересно същество, а, Корей? — рекъл този, който се казвал Педро. — Пипни само каква твърда коса. Като козина на лама.

— Груб е като скалите, които са го родили — отвърнал Корей, изследвайки с мека и малко влажна ръка необръснатата брада на Нунес. — Може би ще се оправи.

Нунес малко се дърпал, докато го опипвали, но те го сграбчили още по-яко.

— Внимавайте — отново им казал той.

— Говори — казал третият. — Сигурно е човек.

— Хм — промърморил Педро, като пипнал грубата му дреха.

— И си дошъл в този свят? — запитал Педро.

— Дошъл съм от света при вас. През планини и ледници. Ей оттам горе, на половина път към слънцето. От големия свят, който е нататък, дванайсет дена път до морето.

Те, изглежда, не обърнали внимание на думите му.

— Нашите бащи са ни казали, че хората могат да бъдат създадени от силите на природата — обяснил Корея. — В нея са топлината на нещата и влагата, а гниlostта си е гниlost.

— Да го заведем при старейшините — предложил Педро.

— Най-напред извикай — казал Корея, — да не се изплашат децата. Ето ти чудесен случай.

Извикали те и пръв Педро хванал Нунес за ръка и го повел към къщите.

Нунес издърпал ръката си.

— Аз виждам — казал той.

— Виждаш? — попитал Корея.

— Да, виждам — отвърнал Нунес, обърнал се към него и се препънал във ведрото на Педро.

— Сетивата му са все още несъвършени — казал третият слепец. — Той се спъва и говори безсмислени думи. Водете го за ръка.

— Както искате — съгласил се Нунес и се засмял.

Изглежда, те нищо не знаели за зрението. Е, след време той ще ги научи.

Чул викове на хора и видял множество фигури да се събират на средния път в селото. Разбрал, че всичко това изтезава нервите и търпението му повече, отколкото очаквал — тази първа среща с населението на Страната на слепите. Когато приближил, мястото му се сторило по-обширно, а замазаните фасади още по-странни. Около него се струпала тълпа деца, мъже и жени (с радост забелязал, че някой от жените и децата имат съвсем приятни лица, въпреки че очите им били затворени и хлътнали). Те се хващали за него, докосвали го с меки, чувствителни ръце, миришели го и слушали всяка дума, която произнасял. Някои от момите и децата обаче странели, сякаш от страх, и наистина в сравнение с нежните тонове на техните гласове неговият глас изглеждал дрезгав и груб. Оградили го от всички страни. Тримата

му водачи се движели в непосредствена близост до него, като някакви собственици, и непрекъснато повтаряли: „Един дивак от скалите.“

— Богота — започнал той. — Богота. Отвъд планинските хребети.

— Див човек и диви думи приказва — заявил Педро. — Чували ли сте това? Богота! Умът му още не е оформен. Той едва сега започва да говори.

Малко момче го ощипало по ръката.

— Ей, Богота! — рекло то подигравателно.

— Да. Град на вашето село. Аз идвам от големия свят, където хората имат очи и виждат.

— Казва се Богота — разправяли те.

— Той се спъна — обяснил Корея. — Докато идвахме насам, се спъна два пъти.

— Заведете го при старейшините.

И тогава те неочаквано го въвели през една врата в стая, тъмна като гроб, с изключение на единия край, където мъждукал огън. Тълпата се струпала зад него, затулила и последните проблясъци на деня отвън и преди да може да запази равновесие, той се препънал силно в краката на седнал мъж. При падането разперената му ръка ударила нечие лице; усетил меките черти и дочул яден вик, за момент се опитал да отблъсне няколко ръце, които се вкопчили в него. Битката била неравна. Разбрал безизходното си положение, той останал да лежи на земята.

— Паднах — рекъл той. — В тази тъмница нищо не мога да видя.

Настъпило мълчание, сякаш невиждащите хора около него се мъчели да разберат думите му. После се обадил гласът на Корея:

— Той сега започва да се оформя. Като върви, се препъва и в речта си смесва думи без съдържание.

Другите също започнали да говорят за него неща, които той не успял да чуе или не разбрал добре.

— Мога ли да стана? — попитал Нунес през една пауза. — Вече няма да се боря с вас.

Те се посъветвали и го оставили да се изправи.

Започнал да го разпитва гласът на възрастен човек и Нунес се заел да обяснява на тези старейшини, които седели на тъмно в

Страната на слепите, за големия свят, откъдето паднал, за небето и планините, за зрението и други такива чудеса. За негова изненада те не повярвали и не разбрали много от неговите думи. В продължение на четиринадесет поколения тези хора били слепи и изолирани от света на зрящите. Названията на всички неща, свързани със зрението, били избледнели и се изменили. Историята за външния свят също избледняла и се превърнала в детска приказка. И те престанали да свързват себе си с нещата отвъд скалистите скатове над околоръстната стена. Всред тях израснали слепи гении и оспорили останките от вярата и традициите, донесени в долината по времето, когато изгнаниците виждали. Отхвърлили всички тези неща като безполезни измислици и ги заменили с нови, по-разумни обяснения. Заедно със зрението изчезнала и голяма част от въображението им и те си изградили нови представи с помощта на все по-чувствителните уши и върхове на пръстите. Нунес бавно стигнал до това заключение. Разбрал, че няма да може да се осъществи очакването му за почуда и уважение към неговия произход и заложиби. След като безуспешният му опит да им обясни какво значи зрение бил пренебрегнат от тях като объркана версия на новосъздадено същество, което им описвало чудесата на своите нелепи усещания, той се примирил малко смутен и се заслушал в наставленията им. Тогава най-възрастният от слепите му разяснил живота, философията и религията, как светът (което означавало тяхната долина) най-напред представлявал празнина в скалите и после първи се появили неодушевените предмети, лишени от способността да докосват; след тях ламите и няколко други същества с незначителни сетива; после дошли хората, а най-накрая ангелите, които можели да се чуят как пеят и пърхат с криле, но които никой не можел да пипне. Последното дълбоко озадачило Нунес, но после се сетил, че всъщност те говорят за птиците.

Старецът продължил да разказва на Нунес как времето било разделено на топло и студено, които всъщност са еквивалентите у слепите за деня и нощта, и колко хубаво било да се спи през топлото време, а да се работи през студеното. Така че в този момент, ако не било неговото появяване, целият град на слепците щял да спи. Той заявил, че Нунес навярно е създаден със специална цел да се научи на тяхната мъдрост и да ѝ служи и че въпреки душевната си обърканост и нескопосен вървеж той трябвало да бъде смел и да положи всички

усилия в учението. При тези думи всички насъбрани до вратата насърчително си зашепнали. Старецът казал, че нощта — защото слепците наричат своя ден нощ — отдавна вече отминала и следвало всички отново да вървят да спят. Той запитал Нунес дали знае как да спи, а Нунес му отвърнал, че знае, но преди това иска да яде.

Донесли му храна — мляко от лама в една купичка и напукан солен хляб — и го завели на едно усамотено място да яде, без да го чуват, а след това да подремне, докато прохладата на планинската вечер ги разбуди, за да започнат отново своя ден. Ала Нунес изобщо не мигнал.

Вместо това той седнал, където го оставили, за да отпочинат ръцете и краката му, и през цялото време прехвърлял в ума си неочакваните обстоятелства на своето пристигане.

От време на време се засмивал — ту развеселен, ту възмутен.

„Неоформен ум! — рекъл си той. — Още не съм имал сетива! На тях не им е известно, че обиждат своя цар и господар, изпратен от бога. Виждам, че трябва да ги накарам да се вразумят. Я аз да си помисля добре.“

Когато слънцето залязвало, той още си мислел.

Нунес разбирал от красиви неща и му се сторило, че блясъкът по снежните хребети и ледници, които отвсякъде заграждали долината, бил за него най-красивата гледка досега. Погледът му преминал от това недостъпно великолепие към селото и напояваните поля, които бързо потъвали в здрача, когато внезапно го обзели силни чувства и той поблагодарил на бога от все сърце, че го е дарил със способността да вижда.

По едно време дочул откъм селото глас, който викал:

— Ей ти, Богота! Ела тук!

Изправил се с усмивка на уста. Щял да покаже на тези хора веднъж завинаги какво означава за човека неговото зрение. Ще го търсят, ала няма да го намерят.

— Не мърдай, Богота — казал гласът.

Нунес се изсмял беззвучно, направил две-три тихи стъпки и се намерил извън пътеката.

— Не тъпчи тревата, Богота. Не е разрешено.

Самият Нунес едва чул шума от стъпките си. Спрял удивен.

Този, който му викал, дотичал до него по пъстрата пътека. Нунес се върнал на пътя.

— Ето ме — казал той.

— Защо не дойде, като те повиках? — запитал слепецът. Да не би да искаш да те водят като децата? Не можеш ли да чуваш пътя, като вървиш?

Нунес се разсмял.

— Мога да го виждам — отвърнал той.

— Няма такава дума „виждам“ — рекъл слепецът, след като помълчал. — Престани с тези глупости и следвай звука на стъпките ми.

Подразнен, Нунес го последвал.

— Ще дойде моят час — казал той.

— Ще се научиш — продължил слепецът. — На този свят могат да се научат много неща.

— Никой ли не ти е казвал това: „В Страната на слепите едноокият е цар!“?

— Какво значи „слепи“? — запитал нехайно слепецът през рамо.

Минали четири дена, а петият сварил царя на слепите все още в неизвестност, като някакъв недодялан и безполезен чужденец сред своите поданици.

Той разбрал, че било много по-трудно да се провъзгласи за цар, отколкото предполагал, а междувременно, докато обмислял преврата, правел каквото му кажат и научил маниерите и привичките в Страната на слепите. Открил, че работата и движението нощем били особено досадни, и решил, че това трябва да бъде първото, което ще промени.

Те водели скромен, трудолюбив живот, с всичките елементи на добродетелта и щастието, така както тези неща могат да се разбират от хората. Трудът им бил тежък, но не угнетителен; има и достатъчно храна и облекло за нуждите си; имали дни и сезони за почивка; обичали да свирят и пеят; любов царувала между тях.

Удивително било с каква самоувереност и точност се движели те в своя подреден свят. Всичко било направено според нуждите им. Всяка от радиално разположените пътеки на долината имала постоянен ъгъл по отношение на останалите и се различавала по един специален врез на бордюра си. Всички препятствия и неравности на пътеките или ливадата отдавна били почистени. Всичките методи и

процедури възниквали естествено, от специфичните им потребности. Сетивата им били необикновено изострени; те можели да чуят дори ударите на сърцето. Отдавна изражението на техните лица било заменено от интонацията, жестовете — от докосването, а работата им с мотика, лопата и вила била спокойна и уверена, като работа в градина. Обонянieto им било изключително развито: те можели да разграничават индивидуални различия така бързо, както кучетата, и също така леко и уверено се грижели за ламите, които живеели горе сред скалите и идвали до стената за храна и подслон. Едва когато Нунес се опитал да се защити, разбрал колко спокойни и уверени могат да бъдат движенията на тези хора.

Разбунтувал се чак след като се опитал да ги убеди.

— Чуйте какво, хора — казал той. — У мен има неща, които вие не можете да разберете.

Веднъж или два пъти един-двама от тях обърнали внимание на думите му; седели с наведени лица, насочили деликатните си уши към него, и той правел всичко възможно да им обясни какво значи да виждаш. Сред неговите слушатели имало едно момиче с не толкова червени и хлътнали клепачи, та изглеждало, че сякаш крие очите си; това момиче той най-силно се надявал да убеди. Говорел за красотите, които зрението разкрива, когато гледаш планините, небето и изгрева на слънцето, а те слушали със забава и недоверие, което скоро се превърнало в укор. Казали му, че всъщност планини изобщо няма, а крайт на скалите, където пасели ламите, бил крайт на света; там започвал подобният на пещера покрив на вселената, откъдето падали росата и лавините. А когато Нунес решително заявил, че светът няма нито край, нито покрив, както предполагали, те отвърнали, че у него има нечестиви мисли. Доколкото можел да им опише небето, облаците и звездите, те им се сторили някаква омразна пустош, ужасна празнота на мястото на гладкия покрив върху нещата, в които те вярвали. За тях представлявало обект на вяра това, че подобният на пещера покрив е изцяло гладък при допир. Той доловил, че по някакъв начин ги обижда, и напълно се отказал от този въпрос, като се опитал да им покаже практическата стойност на зрението. Една сутрин забелязал на Седемнадесета пътека Педро, който идвал към къщите в центъра, но бил все още твърде далеч, за да го чуят или подушат. И тогава решил да им докаже това.

— След малко — предсказал той — Педро ще бъде тук.

Един старец се обадил, че Педро няма работа на Седемнадесета пътека, и тогава, сякаш в потвърждение на думите му, щом ги наближил, Педро се обърнал и преминал на Десета пътека и по нея се отправил с пъргави стъпки обратно към външната стена. Тъй като Педро не пристигнал при тях, те се подиграли на Нунес; когато покъсно той задал някои въпроси на Педро, за да им изясни нещата, Педро отрекъл и го изложил, а след това се държал враждебно с него.

После Нунес ги предумал да го пуснат да тръгне по наклонените ливади към стената с един благосклонен към него човек и обещал да му опише всичко, което става между къщите. Той забелязал някои техни движения, но нещата, които всъщност имали значение за тези хора, се случвали в или зад домовете им без прозорци — и тези неща били единствените, по които те решили да го изпитат. А за тях той не можел да разкаже нищо. Точно след този неуспешен опит и заради подигравките, които те не могли да прикрият, той решил да прибегне към сила. Намислил да вземе една лопата, ненадейно да повали един-двама от тях на земята и така в честна борба да им покаже предимството на зрението. Той така свикнал с това решение, че сграбчил лопатата си, но после разбрал, че му е невъзможно хладнокръвно да удари слепец.

Разколебан, Нунес забелязал как всички доловили, че е хванал здраво лопатата. Те стояли нащрек, с наклонени на една страна глави, а ушите им били насочени към него в очакване на това, което щяло да последва.

— Остави тази лопата — казал един от тях и в този миг Нунес бил обзет от сковаващ ужас. Почти щял да се подчини.

Тогава той блъснал едного към стената на близката къща и побягнал извън селото. Насочил се към една от ливадите им, оставяйки диря по отъпканата трева, а после приседнал край един от пътищата им. Почувствувал прилив на сили като у всички мъже преди битка, но надделяло смущението. Започнал да разбира, че с хора, които стоят на различно умствено ниво от неговото, не може дори да се бори, както подобава. В далечината съгледал неколцина мъже, нарамили лопати и тояги, да излизат на улицата пред домовете си и да се отправят към него в разгъната редица по няколко пътеки. Напредвали бавно и често

говорели помежду си; час по час спирали, душели въздуха и се слушвали.

Първия път, когато сторили това, Нунес се разсмял. Но вече не повторил. Един от преследвачите налучкал следите му по тревата в ливадата, навел се и тръгнал по тях.

В продължение на пет минути Нунес наблюдавал бавните действия на човешката верига и изведнъж смътното му намерение да направи нещо, станало безумно. Изправил се, пристъпил към окръжаващата селото стена, обърнал се и се върнал малко назад. Всички стояли във форма на полумесец, неподвижни и заслушани.

Неподвижен останал и той, стиснал здраво лопатата с две ръце. Да ги нападне ли?

Кръвта в ушите му забила в ритъма на поговорката: „В Страната на слепите едноокият е цар!“ Да ги нападне ли? Погледнал назад към високата недостъпна стена — недостъпна поради гладката замазка, но цялата пронизана от множество отвори. После се извърнал към приближаващата редица преследвачи. Зад тях сега от къщите се стичали още хора.

Да ги нападне ли?

— Богота! — извикал един. — Богота! Къде си?

Нунес стиснал още по-здраво лопатата и тръгнал през ливадите към жилищата, но щом сторил това, те го обкръжили.

„Ако ме докоснат, ще ги убия — заклек се той, — ще го направя, бога ми. Ще удрям.“ После извикал:

— Чуйте какво, в тази долина ще правя каквото си искам. Чувате ли? Ще правя каквото си искам и ще ходя, където си искам!

Те тутакси тръгнаха към него пипнешком, но енергично, чевръсто. Сякаш играели на сляпа баба, но всички със завързани очи, освен един.

— Хванете го! — провикнал се някой от преследвачите.

Нунес се озовал в средата на полукръг преследвачи. И доловил, че трябва да действа решително.

— Вие не разбирате! — извикал той с намерение да изглежда величествен и внушителен, но гласът му секнал. — Вие сте слепци, а аз виждам. Оставете ме на мира!

— Богота! Хвърли лопатата и не тъпчи тревата!

Последната заповед, гротескна поради урбанистичната си фамилиарност, предизвикала у него вълна от ярост.

— Ще ви ударя! — казал той, задъхан от вълнение. — Ще ви ударя! За бога, оставете ме!

Затичал, без да му е ясно накъде. Избягнал слепеца, който стоял най-близо, защото изпитвал ужас при мисълта да го удари. Спрял, а сетне се втурнал, за да се изплъзне от затварящите се редици. Отправил се натам, където отворът бил най-широк, а мъжете от двете страни мигновено усетили приближаването на стъпките му и се впуснали един връз друг. Той се устремил напред, после видял, че ще го хванат, и фрас — лопатата се стоварила. Усетил мекия, глух удар по нечия ръка и рамо и човекът се повалил с вик на болка. Нунес успял да премине.

Свободен! После отново приближил улицата с къщите. Насамнатам сновели с някаква добре разчетена бързина слепци с лопати и колове.

Дочул стъпки зад себе си точно навреме и видял един висок човек, който се бил втурнал и замахнал по посока на звука. Нунес се ядосал, хвърлил лопатата по него (слепецът се намирал съвсем наблизо), завъртял се и хукнал в друга посока, като изкрещял силно, за да избегне удара на още един преследвач.

Обзела го паника. Тичал яростно на всички страни, отбранявал се, без да има от какво, и в стремежа си да огледа отведнъж всички посоки, се спънал. В миг се намерил на земята и слепците чули падането му. Далече в околоръстната стена един отвор му се сторил същински рай, той станал и като обезумял се устремил нататък. Дори не се обърнал да погледне преследвачите си, докато не стигнал дотам. Спънал се, когато прекосявал моста, покатерил се по скалите за голямо учудване на една малка лама, която с няколко скока изчезнала от погледа му, и се отпуснал запъхтян на земята да си поеме дъх.

Така завършил неговият преврат.

Два дена и две нощи стоял извън стената на Долината на слепите той без храна и подслон и размишлявал за неочакваното. По време на тези размишления често и всеки път с една по-дълбока нотка на подигравка той си повтарял внезапно възникналата поговорка: „В Страната на слепите едноокият е цар!“ Мислел си главно как да се бори и победи тези хора и постепенно му станало ясно, че практическа

възможност за това не съществува. Нямам оръжие, а сега вече щяло да бъде трудно да си набави.

Заразата на цивилизацията го хванала още в Богота и той не можел да си наложи да слезе при тях и да убие някой слепец. Разбира се, ако направи това, ще може да диктуваната ръка предпазливо го търси, и се случило така, че огънят припламнал и осветил нежността, изписана на лицето ѝ.

Потърсил сгоден случай да поговори с нея.

Веднъж, когато тя си седяла и предяла в лятната лунна нощ, той отишъл при нея. Светлината я превръщала в тайнствена фигура от сребро. Приседнал в краката ѝ и казал, че я обича и че е много хубава. Говорел с влюбен глас и обожание, което стигало до благоговение, а дотогава никой не се възхищавал така от нея. Тя не отговорила нищо определено, но очевидно думите му ѝ доставили радост.

Оттогава ѝ говорел винаги, когато имал удобен случай. Долината се превърнала в единствен свят за него, а светът отвъд планините, където хората живеели на слънце, изглеждал като фантастична приказка, която един ден той щял да ѝ разкаже. Много нерешително и съвсем плахо Нунес ѝ заговорил за своето зрение.

За нея зрението изглеждало най-поетичната измислица и тя заслушала неговите описания на звездите и планините и на нейната сладостна бяла хубост, сякаш всичко това било някакво гузно признание. Девојката не вярвала на думите му и ги разбирала само наполовина, но се възхищавала от цялата тази тайнственост и на него му се сторило, че тя разбира всичко.

Любовта му се отърсила от благоговението и добила кураж. Сега Нунес решил да я поиска за жена от Яков и старейшините, но тя се страхувала и отлагала. Една от по-големите ѝ сестри обаче съобщила на Яков, че Медина и Нунес се обичат.

Още от самото начало всички се противопоставили бурно на сватбата на Нунес и Медина.

Не защото ценели нея, а защото него смятали за особняк, идиот, неразумно същество под допустимото ниво на човека. Сестрите ѝ решително се обявявали против, защото с това тя щяла да ги злепостави. А старият Яков, макар че започнал да харесва и да се привързва към своя несръчен, но послушен слуга, поклатил глава и казал, че това няма да го бъде. Всички младежи се гневели, защото

родът им щял да се развали, а един стигнал дотам, че изругал и ударил Нунес. Той му отвърнал с удар. Тогава за първи път им разкрил предимството да вижда в здрача и след тази схватка никой не се осмелявал да вдига ръка срещу него. И все пак всички казвали, че такава сватба е невъзможна.

Старият Яков бил нежно привързан към най-малката си дъщеря и му домъчняло, когато тя заплакала на рамото му.

— Нали знаеш, скъпа, че той е идиот. Страда от заблуди; не може да направи нищо както трябва.

— Зная — хлипала Медина. — Но той се пооправи. И ще се поправя все повече. И е силен, скъпи татко, и мил — по-силен и помил от всички други. И ме обича — и аз го обичам, татко.

Старият Яков се натъжил, като разбрал колко безутешна е тя, а освен това, което още повече го натъжавало, той харесвал Нунес по много причини. Затова отишъл и седнал наред с останалите старейшини в стаята без прозорци, отредена за съветите, заслушал се в хода на разговора и в подходящ момент казал:

— Той се пооправи. Много вероятно е някой ден да стане разумен като всички нас.

Тогава един от старейшините, който дълбоко се замислил, направил предложение. Той бил най-добрият лекар измежду тези хора, техният медик, и притежавал философски и изобретателен ум. И така на него му хрумвало да излекува Нунес от неговите особености. Един ден, когато там бил и Яков, той отново подхванал въпроса за Нунес.

— Прегледах Богота — рекъл той. — Случаят ми е съвсем ясен. Смятам, че може да бъде излекуван.

— Винаги съм се надявал на това — отвърнал старият Яков.

— Мозъкът му е повреден — допълнил слепият доктор.

Старейшините измърморили нещо в знак на съгласие.

— А какво може да го повреди?

— Да, какво? — запитал и старият Яков.

— Ето какво — отвърнал лекарят в отговор на собствения си въпрос. — Тези странни неща, наречени очи, които съществуват, за да придадат на лицето онази приятна мека извивка, в случая с Богота са поразени, така че засягат мозъка му. Те са силно изпъкнали, той има мигли, а клепачите му се движат и поради това мозъкът му е в състояние на непрекъснато дразнене и разруха.

— Така ли? — запитал старият Яков. — Така ли?

— Затова аз считам, че мога да кажа с положителност следното: за да го излекувам напълно, единственото нещо е да му направим съвсем обикновена и лесна хирургическа операция — а именно да премахнем тези дразнителни.

— И тогава ще поумнее ли?

— Тогава той ще стане напълно умен и чудесен гражданин.

— Благодаря на небесата, че са ни дали наука! — възкликнал старият Яков и незабавно се завтекъл да сподели с Нунес радостните си надежди.

Но той бил поразен от студенината и разочарованието, с които момъкът посрещнал добрата новина.

— От твоя тон — рекъл старецът — човек може да помисли, че не обичаш дъщеря ми.

Медина убедила Нунес да отиде при слепите хирурзи.

— Ти нали не искаш — казал той — да загубя своята дарба да гледам?

Тя навела глава.

— Та моят свят — това е моето зрение.

Тя склонила още по-ниско глава.

— Има толкова прекрасни неща, прекрасни малки нещица — цветята, тревичките между скалите, леката и приятна козина, далечното небе с плуващи облаци, изгревите и звездите. Тук си и ти. Достатъчно е само ти да бъдеш на тоя свят, за да си струва да имам зрение, за да виждам милото ти ведро лице, нежните ти устни, скъпите изящни ръце, сплетени една в друга... Ти спечели точно тези мои очи, те ме задържаха при теб и тях искат да ми отнемат онези идиоти. Вместо това аз трябва да те докосвам, да те чувам и никога вече да не те видя. Трябва да вляза под този покрив от скали, камък и тъмнина, този ужасен покрив, под който въображението се стопяване, нали не искаш да направя това?

У него се зародило неприятно съмнение. Той спрял и изчакал въпроса.

— Бил искала — казала тя — един ден... — и не довършила.

— Да? — запитал той, досещайки се смътно.

— Бих искала един ден да не говориш вече така.

— Как?

— Зная, че всичко това е красиво, но то е само твоето въображение. Харесва ми, но сега...

Той застинал.

— Сега? — слабо промълвил той.

Тя замълчала.

— Искаш да кажеш... смяташ, че по-добре... по-добре да...

Разбрал мигновено. Ядосал се, наистина се ядосал на отегчителния безумен ход на съдбата, но същевременно съчувствувал на девойката, че няма никакво въображение, съчувствие, което граничело със съжаление.

— Скъпа — казал той и под нейната белота забелязал колко силно се бори духът ѝ с нещата, които тя не можела да му каже. Прегърнал я, целунал я по ухото и известно време не проговорили нито дума.

— А ако се съглася? — запитал Нунес на края с много нежен глас.

Тя го прегърнала и буйно се разридала.

— О, само да можеш — хлъцала тя, — само да можеш да го направиш!

Една седмица преди операцията, която щяла да го издигне от състоянието му на робство и малоценност до нивото на сляп гражданин, Нунес не знаел що е сън и през всичките топли слънчеви часове, докато другите доволно дремели, той седял замислен или бродел без цел и се опитвал да съсредоточи ума си върху дилемата. Дал отговор, дал съгласието си и все пак не бил сигурен дали постъпва правилно. Най-сетне работното време на последния ден свършило, слънцето се извисило в цялото си великолепие над позлатените хребети. Той споделил няколко минути с Медина, преди тя да се прибере да спи.

— Утре — рекъл той — няма вече да виждам.

— Скъпи мой! — отвърнала тя и с всички сили притиснала ръцете му. — Съвсем малко ще те заболи! Ти ще изтърпиш всички тези болки, любими, ще ги изтърпиш заради мен... Скъпи, ако сърцето и животът на една жена могат да ти се отплатят, аз ти дарявам моите. Ще ти се отплатят, любими, ти, който имаш най-нежния глас.

Изпитал дълбоко съжаление към себе си и нея.

Прегърнал я, притиснал устни в нейните и погледнал за последен път миловидното ѝ лице.

— Сбогом — пошепнал три при тази скъпа гледка, — сбогом!

После мълчаливо си отишъл.

Тя чула бавните му, отдалечаващи се стъпки и нещо в техния ритъм я накарало буйно да се разридае.

Той имал намерение да отиде в някое самотно кътче, където ливадите били красиво изпъстрени с бели нарциси, и да остане там, докато настъпи часът на неговата жертва, но както вървял, вдигнал очи и видял утрото — утрото, което като ангел в позлатена броня шествувало надолу по стръмнините...

Сторило му се, че пред това великолепиe той и този свят — на слепите в долината, и неговата любов приличат на пъкъл.

Не свърнал настрана, както мислел да направи, а продължил напред, минал през стената, заграждаща долината, и стигнал до скалите, а очите му били непрекъснато насочени към озарените от слънцето ледове и снегове.

Видял необятната им прелест и въображението му полетяло над тях към нещата отвъд, които щял да си възвърне завинаги.

Замислил се за този огромен, свободен свят, от който бил разделен, за своя свят и в представите му нахлули онези непристъпни скатове, далечина след далечина, и Богота — кът с многолюдна, вълнуваща красота, прелестен денем, сияен и загадъчен нощем, място на дворци, фонтани, статуи и бели домове, красиво разположени сред града. Помислил как за около ден човек може да премине през проходите и малко по малко да се приближи до оживените му улици и пътища. Замислил се за пътешествието по реката, ден след ден, от голямата Богота към още по-необятния свят отвъд, през градове и села, гори и запустели места, по тази буйна река ден след ден, дотам, където бреговете ѝ се раздалечавали и по водите ѝ навлизали с плясък параходи; така човек стигал до морето — безкрайното море, с хиляда острова, не — хиляди острови, и с кораби, които едва се различавали в далечината, поели на неспирни пътешествия по целия този огромен свят. А там, несмуцаван от високи планини, човек виждал небето — но не като този диск небе, който се съзирал оттук; онова небе щяло да бъде бездна от неизмерима синева, най-дълбоката бездна, в която плуват кръжащи звезди...

Очите му обходили с още по-изострено внимание огромната завеса от планини.

Ако, да речем, човек тръгне по тази клисура и се изкачи на ей този зъбер, тогава може би ще излезе сред онези закърнели борове, които растат като на някаква площадка още по-високо над клисурата. А после? По тази наклонена стена ще намери начин да се изкачи, за да стигне до пропастта точно под снега. А ако не може да стигне този зъбер, по-нататък някой друг може да му послужи за целта още по-добре. И после? После ще излезе на кехлибарено искрящия сняг и на половината разстояние от билото на онези красиви и пусти висини.

Обърнал се към долината, после отново втренчено се загледал нагоре.

Сетил се за Медина, но тя се смалила и отдалечила. Обърнал се отново към планинската стена, по която към него се спускал денят.

После започнал много предпазливо да се катери.

Когато слънцето залязвало, той вече си почивал, но бил далеч и високо горе. На времето, когато се изгубил, се намирал още по-високо, но засега и тази височина не била малка. Дрехите му се изпокъсали, ръцете и краката разкървали цялото му тяло било изподраскано, но той си лежал спокойно и усмивка озарявала лицето му.

От мястото, където си почивал, долината изглеждала като че потънала в някаква дупка и само на миля разстояние. Вече била обвита в мъгла и сенки, въпреки че планинските върхове около Нунес плували в светлина и огън, а малките тревички по скалите съвсем наблизко сякаш били пропити с някаква неуловима прелест — жилка зелен минерал прорязвала сивата скала, тук-там проблясвали кристалчета, а съвсем близо до лицето му стърчал един мъничък, великолепен оранжев лишей. Дълбоки, загадъчни сенки покривали клисурата, синьото се сгъстявало в мораво, моравото в някаква сияйна тъмнина, а над главата му се простирала безкрайната шир на небето. Той обаче не обръщал внимание на тези неща, само лежал напълно отпуснат и се усмихвал, сякаш доволен единствено заради това, че е избягал от долината на слепите, където имал намерение да стане цар.

Зарята на залеза отминала и настъпила нощта, а той лежал все така кротко и доволно под студените звезди.

НОВИЯТ УСКОРИТЕЛ

Ако има човек, който търси игла, а намира жълтица, това е без съмнение моят добър приятел професор Гибърн. Чувал съм, че някои изследователи правели открития, които те самите не са очаквали, но едва ли до такава степен като моя приятел. Той наистина откри, този път без капчица преувеличение, препарат, който ще направи революция в живота на хората. Всъщност искаше да открие само някакво лекарство за стимулиране на цялостната нервна система на изтощени хора, за да бъдат в крак с устрема на нашия век. Самият аз вече няколко пъти съм опитвал новото лекарство и, затова най-добре ще бъде да опиша въздействието му върху моя организъм. По-нататък ще ви стане съвсем ясно какво удивително въздействие оказва то на всички, които търсят нови и неизпитани усещания.

Както е известно на мнозина, професор Гибърн е мой съсед във Фоукстън. Ако не ме лъже паметта, в края на 1899 година негови снимки от различни възрасти бяха поместени в „Стренд Мегъзин“ — невъзможно ми е да проверя точната дата, защото някой е взел този брой от дома ми и още не го е върнал. Читателят навярно си спомня високото чело и необикновено дългите черни вежди, които придават на лицето му мефистофелска осанка. Той живее в една от онези приятни самостоятелни къщи с неустановен стил, които правят още по-интересна западната част на Тъпър Сандгейт роуд. Къщата му има островръх фламандски покрив и мавританска портичка на двора. Когато си е у дома, той работи в стаята с еркереи прозорец, където не една вечер сме пушили и разговаря ли. Той е голям шегобиец, но обича да говори за заниманията си; с една дума, професорът е от онези хора, които намират опора и стимул в разговорите, поради което имах възможността да проследя стъпка по стъпка създаването на „новия ускорител“ още от най-ранния му стадий. По-голямата част от експериментите естествено не са проведени във Фоукстън, а на Гауърстрийт, в разкошната нова лаборатория до болницата, в която той пръв започна да работи.

Както знаят всички или поне всички осведомени хора, специалността на Гибърн, поради която той си спечели голяма и заслужена слава сред физиолозите, е въздействието на лекарствата върху нервната система. А в областта на сънотворните, успокоителни и анестетични средства казват, че той е ненадминат. В химията професорът също се ползува със значителен авторитет, а предполагам, че в неясната и сложна плетеница от загадки по въпроса за ганглийната клетка и осевата тъкан съществуват малки изяснени звена — пак негова заслуга; проблясъци, които ще останат скрити за всички хора, докато той не пожелае да обнародва резултатите си. През последните няколко години професорът работи с особено усърдие по въпроса за възбудителните средства и още преди да открие „новия ускорител“, вече бе постигнал големи успехи. Медицинската наука трябва да му бъде благодарна поне за трите различни и напълно безвредни укрепващи средства с несравними достойнства за лекарската практика. В случаи на изтощение препаратът с название „Гибърн Сиръп В“ е спасил според мене повече хора, отколкото някоя спасителна лодка край морския бряг.

— И все пак не съм доволен от тези средства — сподели той с мен преди около година. — Те или усилват централната двигателна система, без да засягат нервите, или просто увеличават енергията на организма, като намаляват нервната проводимост. При това всички имат неравномерно и локално въздействие. Едно възбужда дейността на сърцето и вътрешните органи, а оставя мозъка в абсолютна апатия; друго влияе на мозъка като шампанско, а не подобрява с нищо слънчевото сплитане. Това, което искам аз и което, ако изобщо е възможно за човешките способности, смятам да постигна, е средство за възбуждане на целия организъм, което за известно време ще повиши тонуса от главата до петите и ще увеличи силите ни два... или даже три пъти повече от силите на другите хора. Какво ще кажете, а? Ето такова нещо искам да откроя.

— Но то би било много изморително за хората — забелязах аз.

— Без съмнение. И ще се налага да ядете двойно или тройно и всичко останало да вършите пак така. Но само си помислете какво ще бъде. Представете си: взимате едно такова шишенце — той вдигна едно зелено стъкълце, за да се аргументира. — В това безценно шишенце се крие силата да мислите два пъти по-енергично, да се

движете два пъти по-бързо и да вършите два пъти повече работа за дадено време в сравнение с обикновеното.

— Възможно ли е това?

— Според мен, да. В противен случай напразно съм загубил цяла година. Тези различни препарати от хипофосфати например показват, струва ми се, нещо от този род... Достатъчно е да подействува само един път и половина.

— Наистина е достатъчно — отвърнах.

— Да речем, че сте държавник в затруднено положение. Времето лети, а трябва да се направи нещо бързо. Е?

— Бих дал една доза на частния си секретар — казах аз.

— И пчелите два пъти повече време. А я си представете, че искате по-бързо да завършите някоя ваша книга.

— В такива случаи обикновено винаги се упреквам, че изобщо съм се захванал с нея — отвърнах аз.

— Или сте, да речем, някой лекар, затънал до гуша в работа, а се налага да седнете и да обмислите диагнозата. Или адвокат... или някой студент, който зубри за изпит.

— Една лира капката — казах аз, — даже и повече за такива хора в затруднено положение.

— Също и при дуел — рече Гибърн, — където всичко завиди от това кой по-бързо ще натисне спусъка.

— Или при фехтовка — замислено добавих аз.

— Виждате ли — каза Гибърн. — Ако успея да получа такова универсално средство, от него наистина няма да има никаква вреда, освен може би това, че ще ви доближи до старостта в някаква безкрайно малка степен. Но затова пък ще сте живели два пъти повече от останалите...

— Колкото за дуела — замислено казах аз, — смятате ли, че ще бъде честно?

— Това да оставим на секундантите — рече Гибърн.

— И вие наистина мислите, че такова нещо е възможно? — върнах се аз към предишните разсъждения.

— Толкова възможно — отвърна Гибърн и се загледа в нещо, което изтрополи край прозореца, — колкото ей този дилижанс. Всъщност...

Той замълча и ми се усмихна многозначително, после бавно забарабани по бюрото си, където беше зеленото флаконче.

— Струва ми се, че вече знам този състав... Вече се доближавам до нещо. — Нервната усмивка на лицето му издаваше голямото значение на неговото откритие. Той рядко разговаряше за текущите си експерименти, освен ако нещата не бяха почти завършени. — Може би, може би... няма да се учудя, ако... Може да се получи дори повече от удвояване на енергията, кой знае?

— Велико нещо ще бъде? — подхвърлих аз.

— Велико ще бъде, наистина.

Но не мисля, че той си представяше съвсем ясно величината на своето откритие.

Спомням си, че неведнъж след това сме говорили за лекарството „нов ускорител“, както го нарече той, и всеки път тонът му ставаше все по-убедителен. От време на време професорът се безпокоеше за непредвидените усложнения във физиологично отношение, които биха могли да настъпят при употребата на бъдещото лекарство, и в такива моменти радостта му малко се помрачаваше. Друг път, обзет от нескрито користолюбие, той надълго и усърдно обсъждаше с мен паричната страна на въпроса.

— Хубаво нещо — казваше Гибърн, — грандиозно! Вече съм убеден, че давам нещо на света, и смятам, че ще бъде съвсем разумно той да ми се отплати за това. Да запазиш достойнство в науката, е от голямо значение, но според мен би трябвало да получа монопол над лекарството, примерно за десет години. Не мога да разбера защо само разни празноглавци ще изпитват радостите на живота!

С течение на времето моят интерес към лекарството не отслабна. Дълбоко в себе си винаги съм изпитвал необикновено влечение към метафизиката; винаги съм склонен на парадокси за времето и пространството. И ми се струваше, че Гибърн подготвя именно абсолютен ускорител на живота. Представете си, че всеки човек започне многократно да поглъща дози от това лекарство. Животът му би бил активен и даже рекорден, но още на 11 години той ще бъде възмъжал, на 22 ще бъде зрял, а на 30 ще развие старческа слабост. Види се, по това време Гибърн се опитваше да постигне онова, което природата е направила за евреите и ориенталците: те възмъжават, преди да навършат двадесетте, и остаряват на петдесет години, като

през цялото време мислят и действуват по-бързо от нас. Чудотворната сила на лекарствата винаги ми е изглеждала велика. Те могат да подлудят човека, могат да го успокоят, могат да го направят невероятно силен и бодър или безпомощен и слаб, могат да възбудят страстите му или да ги уталожат. И ето сега това ново чудо щеше да попълни чудния арсенал от стъкълца в услуга на докторите. Но Гибърн бе прекалено нетърпелив да постигне по-бързо техническите подробности по откритието си и затова не обръщаше сериозно внимание на моето становище по въпроса.

На седми или осми август той заяви, че му остава да извърши дестилирането, което щеше да реши неговия провал или успех, а на десети ми съобщи, че препаратът е готов и че „новият ускорител“ е вече осезаема действителност за света. Срецнах го на хълма Сандгейт, по пътя за Фоукстън — мисля, че отивах да се подстригам. Той се завтече да ме посрещне — допускам, че бе тръгнал за дома ми, за да ме посвети незабавно в успеха си. Спомням си, че очите му необичайно блестяха, а лицето му бе пламнало и още тогава забелязах трескавата пъргавина на походката му.

— Готово! — извика, той, сграбчи ръката ми и заговори много бързо. — Повече от готово. Елате у дома и ще видите.

— Наистина?

— Наистина! — извика той. — Невероятно. Елате да видите.

— И действува... два пъти?

— Повече, много повече! Вече се страхувам. Елате да видите лекарството. Само да вкусите. Да го опитате. Най-изумителното лекарство на света.

Той ме сграбчи за ръката и като хукна нагоре по хълма така, че трябваше да галопирам след него, продължи да вика. Край нас мина открит дилижанс и всички пътници обърнаха глави да ни изгледат. Беше един от онези типични за Фоукстън горещи, ясни дни: всеки цвят изглеждалше изключително ярък, всяко очертание — контрастно. Полъхваше ветрец, но като се имаше пред вид хода на Гибърн, и той не бе достатъчен, за да ме разхлади. Задъхано помолих за пощада.

— Бързо ли вървя? — извика Гибърн и позабави хода си, но на мен ми се стори, че само премина в бърз марш.

— Взимали ли сте от лекарството? — изпъшках аз.

— Не — отвърна той. — Най-много да съм глътнал капчица вода от колбата, от която изплакнах и последните остатъци от лекарството. Снощи взех малко. Но досега едва ли е останало нещо.

— И действува два пъти по-бързо? — попитах аз, обилно изпотен, когато приближихме дома му.

— Хиляди пъти, много хиляди пъти! — извика Гибърн и с драматичен жест бурно разтвори тежката гравирана дъбова врата в ранен английски стил.

— Ох! — простенах аз и поех след него.

— Нямам представа колко пъти ускорява — каза той и извади секретен ключ.

— А вие...

— То хвърля светлина върху психологията на нервната система и с един замах дава съвършено нов характер на теорията за зрителните усещания. Бог знае колко хиляди пъти! Всичко това ще проверим по-нататък... Нека най-напред опитаем самото лекарство.

— Да опитаем лекарството? — възкликнах аз, когато минавахме по тясната тераса.

— Ами да — отвърна Гибърн, като се обърна към мен вече в кабинета си. — Ето го! Ей в това малко зелено шишенце. Стига, разбира се, да не ви е страх...

По характер съм предпазлив човек и само на теория склонен към приключения. Наистина се страхувах. Но... на този свят има и честолюбие.

— Ами... — започнах да се пазаря. — Казвате, че вие сте го опитвали вече, нали?

— Да, опитах го — рече той. — И какво виждате, нищо ми няма. Не е дори неприятно и имам чувството...

Седнах.

— Дайте ми една доза — казах. — Ако ми стане нещо, поне ще си спестя подстригването, защото според мен то е едно от най-омразните задължения на цивилизования човек. Как се взима?

— С вода — отвърна Гибърн и ми подаде една гарафа. После се изправи до писалището и внимателно ме заразглежда: изпитвах чувството, че пред мен стои специалист от улица Харли. — Има малко особен вкус — добави той.

Махнах с ръка.

— Най-напред искам да ви предупредя, че щом го погълнете, незабавно трябва да затворите очи и след около минута внимателно да ги отворите. Зрението остава незасегнато. Зрителното усещане зависи от дължината на вибрациите, а не от броя на импулсите. Но ако точно в този момент очите ви са отворени, получава се тласък върху ретината, особено неприятно виене на свят. Ще останете със здраво затворени очи, нали?

— Добре — казах аз.

— И освен това не се помръдвайте. И не се дърпайте. В противен случай може ужасно да се нараните. Помнете, че ще се движите няколко хиляди пъти по-бързо, отколкото сега: сърце, бели дробове, мускули, мозък — всичко ще действа много по-бързо, без изобщо да съзнавате това. Няма да го усетите, повярвайте ми. Ще се чувствувате тъкмо както сега. Само че всичко около вас ще се движи като че ли много хиляди пъти по-бавно от преди. Ето затова всичко е тъй дяволски интересно.

— Господи! — възкликнах. — И според вас...

— Сега ще видите — рече той и взе една мензура. После хвърли поглед върху вещите на писалището. — Чаши — каза той, — вода. Всичко е тук. Първият път не трябва да се взима много.

Безценната течност звучно изклокочи от малкото флаконче.

— Не забравяйте каквото ви казах — повтори той и преля съдържанието на мензурата в една чаша, също както някой италиански барман налива уиски. — Останете в пълен покой и стиснете силно очи за около две минути. След това слушайте какво ще ви кажа.

Към дозата във всяка чаша той добави по два пръста вода.

— Освен това — продължи той — не оставяйте чашата на масата. Само облегнете ръка върху коляното. Ха така. А сега...

Той вдигна своята чаша.

— За „новия ускорител“ — казах аз.

— За „новия ускорител“ — отвърна той, чукнахме се и пихме. После незабавно затворих очи.

Навярно ви е позната онази пълна забрава, в която изпада човек, когато поеме „райски газ“. Това продължи неопределено време. После чух, че Гибърн ми каза да се събудя, трепнах и отворих очи. Той стоеше насреща, както преди, все още с чаша в ръка. Беше празна, това бе единствената разлика.

— Е? — запитах аз.

— Нещо нередно?

— Нищо. Само лека възбуда. Нищо повече.

— Чувате ли нещо?

— Не — отвърнах аз. — Божичко, каква тишина наистина! Само някакво слабо потропване, като че ли в стаята вали дъжд. Какво е това?

— Звучите, разложени на съставните им елементи — струва ми се, каза Гибърн, но не бях съвсем сигурен. Той погледна през прозореца.

— Виждали ли сте някога завеса на прозорец в такъв вид?

Проследих погледа му и видях разветия край на завесата, застинал в необикновено положение от лекия полъх на вятъра.

— Не — отговорих аз. — Наистина много чудна работа.

— Ами това? — рече той и разтвори пръстите си, с които държеше чашата. Истинктивно трепнах в очакване тя да се счупи при падането. Но чашата даже не помръдна, само увисна неподвижно във въздуха.

— С една дума — каза Гибърн, — при обикновени условия всеки предмет в първата секунда пада със скорост пет метра. В момента тази чаша пада с такава скорост. Само че, както виждате, тя още не е изминала пътя за една стотна част от секундата. Това може да ви даде известна представа за силата на моя „ускорител“. — Той размаха ръка около бавно спускащата се чаша. На края я хвана за дъното и съвсем внимателно я остави на масата. — Е? — обърна се той към мен и се засмя.

— Изглежда, всичко е наред — казах аз и започнах предпазливо да ставам от стола. Чувствах се отлично, съвсем лек и спокоен, и напълно уверен в себе си. Всичко в мен вървеше страшно бързо. Сърцето ми например биеше с хиляда удара в секунда, но това не ми причиняваше никакво неудобство. Погледнах през прозореца. Някакъв неподвижен велосипедист с наведена глава и замръзнал облак прах зад колелото си изгаряше от желание да настигне забързан открит дилижанс, който изобщо не помръдваше. Зяпнах в почуда при тази невероятна гледка. — Гибърн! — извиках аз. — Колко време действуват тези проклетите капки?

— Никой не знае — отвърна той. — Последният път, когато взех от лекарството, легнах да спя, а когато се събудих, то вече не

действуваше. Признавам, изплаших се. Вероятно е действувало само няколко минути, но изглеждаше като часове. Според мен обаче действието му изведнъж ще спадне.

Забелязах с гордост, че не изпитвам никакъв страх, навярно защото все пак бяхме двама.

— Да излезем навън — предложих аз.

— Нямам нищо против.

Всички ще ни видях.

— Няма да могат. В никакъв случай! Та ние ще вървим хиляди пъти по-бързо от най-скоростната машина, направена досега. Хайде! Но как? През терасата или през вратата?

Избрахме терасата.

Имал съм много странни приключения, представял съм си и съм чел разни невероятни неща, но най-страшното и чудновато събитие през целия ми живот беше без съмнение това кратко и бурно пътешествие с Гибърн по поляните на Фоукстън под въздействието на „новия ускорител“. Минахме през дворната врата и излязохме на пътя, където най-подробно разгледахме неподвижния трафик. Колелата на дилижанса и някои от краката на конете, краят на камшика и долната челюст на кондуктора, който току-що бе започнал да се прозява, очевидно се движеха, но всичко останало в цялата тази тромава кола стоеше като приковано. Не се дочуваше абсолютно нищо с изключение на някакво едва доловимо потракване от устата на един човек! Кочияшът, кондукторът и единадесет души стояха там като вкаменени детайли на някакъв монумент! Отначало, когато минахме край тях, ефектът бе абсурдно чудноват, но после стана неприятен. Хора като нас и все пак не съвсем, застинали в небрежни пози, недовършили един или друг жест.

Момиче и младеж се усмихваха един на друг: зейнала усмивка, която застрашаваше да продължи навеки. Някаква жена с развята пелерина бе облегла рамо на перилото и наблюдаваше къщата на Гибърн с немигащ поглед на вечността. Един мъж бе вдигнал ръка да поглади мустаците си също като някоя восъчна фигура, друг пък бе протегнал в изморителна поза вдървена ръка с разперени пръсти след отнесената от вятъра шапка. Гледахме ги, смеехме се, но после ни обзе някаква погнуса, обърнахме се и минахме под носа на велосипедиста по посока към ливадите.

— Боже мой! — извика Гибърн. — Я погледнете!

Той вдигна показалец, на върха на който бавно шаваше с крилца една пчела. Тя лазеше полека със скоростта на някой изключително ленив охлюв.

Така стигнахме до Ливадите. Тук безумието изглеждаше безкрайно. Оркестърът свиреше очевидно много силно, въпреки че всичко, което достигаше до слуха ми, беше ниско, бръмчащо тракане, някаква продължителна въздишка, която от време на време преминаваше в звук, подобен на бавното приглушено тиктакане на някой гигантски стенен часовник. Вкаменели хора стояха изправени; странни, мълчаливи; самоуверени на вид манекени бяха застанали на един крак, както се разхождаха по тревата. Минах край пудел, увиснал във въздуха в момента на скок, и загледах бавното движение на краката му при неговото спускане към земята.

— Господи! Погледнете тук — извика Гибърн и за миг спряхме пред една внушителна личност, облечена в бял фланелен костюм на райе, бели обувки и панамена шапка, точно когато се обръщаше, за да намигне на две празнично облечени дами. Намигване, проследено с такива тънки подробности, достъпни за нас, е нещо съвсем непривлекателно. То загубва напълно веселото си лукавство. Тогава може да се види, че окото не се затваря докрай и че под спускащия се клепач се появява долната част на очната ябълка и една бяла ивица.

— Ако господ не ми отнеме паметта — рекох аз, — вече никога няма да намигам.

— Нито да се усмихвате — продължи Гибърн, загледан в зъбите на ухилените дами.

— Ужасна горещина! — казах аз. — Да вървим по-бавно.

— Дадено — каза Гибърн.

Упътихме се покрай инвалидните столове по пътеката. Мнозина от хората в тези столове изглеждаха почти естествени в пасивните си пози, но разкривените музиканти в червено бяха наистина съвсем жалка гледка. Един господин с мораво лице бе застинал в мига, когато полагаше нечовешки усилия да сгъне вестника си на вятъра; съществуваха най-различни доказателства, че всички тези мудно движещи се хора са облъхвани от доста силен ветрец, който обаче не съществуваше за нас, доколкото можехме да усещаме. Излязохме от тълпата и се отдалечихме, за да се обърнем и погледаме. Беше

невероятно чудно да се види цялото това множество, превърнато в картина, доведено до състояние на истински восъчни фигури. Беше нелепо, неестествено. Но то ме изпълваше с някакво необяснимо чувство за радост и превъзходство. Помислете си само! Онова, което бях казал, мислил и вършил, откакто тази течност почна да действа в жилите ми, бе станало само за едно мигване на всички тези хора, на целия свят.

— „Новият ускорител“... — подхванах аз, но Гибърн ме прекъсна.

— Я вижте онази отвратителна старица — рече той.

— Коя старица?

— Живее до нас — отвърна Гибърн. — Има едно пале, което непрекъснато джавка. Не, изкушението е наистина много голямо!

От време на време у Гибърн има нещо много момчешко и непринудено. И преди да мога да го възпра, той се втурна, грабна нещастното животинче от видимия мир и стремително се затича към възвишенията на края на Ливадите. Всичко беше тъй необикновено! Кучето даже не залая, нито пък се опита да се измъкне, все едно че беше умряло. То като че ли се вдърви в състояние на дълбок сън. Гибърн го хвана за врата, сякаш то беше от дърво.

— Гибърн — извиках аз, — оставете го! — После добавих още нещо. — Ако тичате така — провикнах се аз, — ще подпалите дрехите си. Ленените ви панталони вече задимяха!

Той се потупа по бедрото и спря нерешително.

— Гибърн — извиках, като го доближих, — престанете! Тази горещина е непоносима. Та ние тичаме страшно бързо. Две-три мили в секунда! Помислете: триенето на въздуха!

— Какво? — запита той и погледна кучето.

— Триенето на въздуха — изкрещях аз. — Триенето на въздуха. Много бързо се движим. Като някакви метеорити. Много е горещо. И освен това, Гибърн, цялото тяло ме сърби и съм потен. Вижте, хората бавно започнаха да се раздвижват. Навярно лекарството вече не действа. Оставете това куче.

— А? — запита той.

— Действието на капките минава — повторих аз. — Ние сме разгорещени и то вече не действа. Целият съм вир-вода.

Той ме погледна. След това се обърна към оркестъра, бръмчащото тракане сякаш се ускори. После със силен замах запрати кучето надалеч, то се завъртя във въздуха все така неподвижно и увисна върху чадърчетата на една група разговарящи. Гибърн ме хвана за лакътя.

— Боже мой! — извика той. — Наистина е така! Гореш сърбеж по тялото, да. Я вижте този човек маха с носната си кърпа. Трябва да се измъкваме оттук, бързо!

За щастие не успяхме да сторим това. Защото, ако се бяхме затичали, навярно щяха да ни обгърнат пламъци. Сигурно щяхме да пламнем! И двамата не бяхме помислили за това... И още преди да се затичаме, действието на лекарството секна. Всичко бе станало само за една безкрайно малка частица от секундата. Въздействието на „новия ускорител“ отмина като дръпването на завеса, изчезна само при едно помръдване на ръката. Чух безкрайно тревожния глас на Гибърн:

— Седнете — каза той и аз се тръшнах опърлен на тревата в края на Ливадите. На мястото, където седнах, все още има ивица трева, изгорена при моето сядане. Изведнъж забелязах, че целият застой като че се раздвижи, разложените трептения на оркестъра се сляха бурно в гръмка музика, разхождащите се стъпиха на земята и завървяха нормално, вестниците и знамената се развяха на вятъра, усмивките преминаха в думи, важният господин завърши намигането към дамите и самодоволно отмина, а всички насядали се раздвижиха и заговориха.

Всичко отново оживя и се задвижи заедно с нас или по-скоро ние престанахме да изпреварваме околния свят. Имахме чувството, че току-що сме слезли от бързия влак на някоя гара. За секунда-две нещата около нас сякаш се завъртяха, усетих, че ми се повдига, и с това всичко свърши. Кученцето, което бе увиснало за момент във въздуха, когато Гибърн го захвърли с всички сила, сега падна със страшна скорост и проби чадъра на една дама.

Така дойде и нашето спасение. С изключение на един стар господин, седнал в един от инвалидните столове — той наистина се сепна, като ни видя, и после от време на време ни поглеждаше подозрително, а на края, струва ми се, каза нещо за нас на жената, която го съпровождаше — съмнявам се дали някой изобщо бе забелязал нашето внезапно появяване сред тълпата. Трябва да сме се появили съвсем неочаквано. Почти веднага престанахме да димим,

въпреки че тревата под мен неприятно пареше. Вниманието на всички, включително и на оркестъра от Дружеството за забавления, който по този случай за първи път в своята история започна да свири фалшиво, бе привлечено от изумителния факт и още по-изумителната врява и писъци, причинени от този факт, че едно прилично и прекалено охранено паленце, което кротко си спяло от източната страна на оркестъра, изведнъж попаднало върху чадърчето на една дама от западната страна. Беше малко по-опърлено поради изключителната скорост, с която бе летяло във въздуха. И то в тези необикновени дни, когато всички се опитахме да бъдем колкото е възможно по-богати душевно, по-глупави и суеверни! Хората скочиха на крака и започнаха да се трупат един връз друг, няколко стола се прекатуриха, полицаите в градината се разтичаха. Не зная как свърши всичко това, бяхме много по-загрижени да се отървем от цялата бъркотия и час по-скоро да изчезнем от погледа на стария господин; кой го знае, може да предизвика някой разпит! Щом изстинахме и се поободрихме след замаяността и умственото объркване, ние станахме и заобикаляйки тълпата, поехме обратно по пътя под Метропол към дома на Гибърн. Но сред цялата тази суматоха до ушите ми съвсем ясно достигнаха думите на господина, чийто стол беше точно до дамата с пробития чадър — той сега отправяше съвсем неоснователни заплахи към един от обслужващите инвалидите с надпис на шапката „Надзирател“.

— Ако вие не сте хвърлили кучето — казваше той, — кой тогава, питам аз?

Внезапното възвръщане на движението и познатите звуци, както и естествената загриженост за самите нас (дрехите ни все още бяха застрашително горещи, а предната част на панталоните по бедрата на Гибърн беше добила бозавокафеникав цвят) ни попречиха да извършим най-подробни наблюдения на всички неща, които бих искал да видя. И наистина при завръщането си не успях да направя нито едно наблюдение с научна стойност. Пчелата, разбира се, бе отлетяла. Погледнах за велосипедиста, но той вече не се виждаше, тъй като бяхме стигнали до горния път на Сандгейт и трафикът го скриваше. Дилижансът обаче със своите вече оживени и раздвижени пасажери потракваше с бърз ход и почти бе стигнал до близката църква.

Забелязахме, че первазът на прозореца, откъдето бяхме излезли от къщата, бе леко опърлен и отпечатъците от стъпките ни по пясъка

на пътеката бяха необикновено дълбоки.

Такова беше първото ми преживяване с „новия ускорител“. В действителност бяхме изминали цялото това разстояние, говорили и правили най-различни неща в продължение само на около секунда. Бяхме прекарвали около половин час, докато оркестърът изсвири навярно само два такта. Но ефектът, който упражни върху нас всичко преживяно, се изрази в това, че целият свят бе спрял, за да можем по-добре да го огледаме. Като вземем пред вид всичко това и особено устрема на нашето излетяване от къщата, този експеримент би могъл да завърши с далеч по-неприятни последствия. Той несъмнено показваше, че Гибърн има още много да научи, преди препаратът му да бъде напълно годен за употреба, но неговата приложимост е извън всякакво съмнение.

От момента на този опит Гибърн сериозно се зае да регулира силата на лекарството и аз неведнъж съм взимал без каквото и да било неуспех в резултатите определени дози под негово наблюдение; трябва да призная обаче, че не смея да излизам навън, когато съм под въздействие на „новия ускорител“. Мога да спомена например, че тази история е написана наведнъж и без прекъсване, като се изключат няколко хапки шоколад. Започнах в 6,25, а сега часовникът ми показва почти една минута след шест и половина. Няма да преувелича, ако кажа колко удобно е да си осигурите малко време за продължителна и непрекъсната работа в ден, пълен с ангажименти. В момента Гибърн работи върху количественото възприемане на своя препарат, като обръща специално внимание на специфичната му реакция върху различните организми. По-късно той се надява да открие „закъснител“, с който да разрежда неговото свръхмощно въздействие. Естествено „закъснителят“ ще има ефект, противоположен на „ускорителя“. Ако пациентът приема само него, ще може да прекара няколко секунди, вместо няколко часа от обикновеното време и по такъв начин да застине в някакво апатично бездействие, подобно на отсъствието на живот в ледник, сред най-оживена и разгорещена обстановка. Двете средства непременно ще извършат истинска революция в цивилизацията свят. Това ще бъде началото на нашето бягство от оковите на времето, както казва Карлайл^[1]. От една страна, „ускорителят“ ще ни позволи да съсредоточим до безкрайно голяма степен съзнанието си върху всеки момент или случка, която заслужава

цялото ни внимание и сили; от друга страна, „закъснителят“ ще ни осигури най-пасивно спокойствие при безкрайни трудности, неволи или скука. Аз съм навярно твърде оптимистичен по отношение на „закъснителя“, който все още предстои да бъде открит, но за „ускорителя“ вече няма никакво съмнение. Появата му на пазара в удобна, регулируема форма е въпрос само на няколко месеца. Той ще може да се купува от всички аптеки и други магазини за лекарства в малки зелени флакончета и ще струва скъпо, но като се имат пред вид изключителните му качества, неговата цена едва ли ще бъде прекалено висока. Ускорителят на нервната система, изработен от Гибърн, ще бъде наречен на негово име и ученият се надява, че ще може да го произвежда в три ускорения: 200, 900 и 2000, като препаратите ще се различават по своята опаковка, съответно жълта, розова и бяла.

Без съмнение неговата употреба може да предизвика редица нежелателни неща: защото най-забележителните и вероятно най-престъпните деяния могат да бъдат извършвани безнаказано, като престъпникът, така да се каже, се скрие в някоя пролука на времето. Както всички силни лекарства, то може да бъде използвано и за лоши цели. Ние обаче обсъдихме тази страна на въпроса съвсем подробно и решихме, че съответният проблем е от компетенция на съдебната медицина и следователно с нищо не ни засяга. Ние само ще произвеждаме и продаваме „ускорителя“, а що се отнася до последствията, ще видим.

---

[1] *Карлайл, Томас* (1795–1881) — английски писател, който оказал силно влияние върху английската литература през деветнадесети век и върху етичните, религиозни и политически възгледи на съвременниците си. — Б.пр. ↑

ВАКАНЦИЯТА НА МИСТЪР ЛЕДБЕТЪР

Моят приятел мистър Ледбетър е кръглолико човече, чиято природна кротост изглежда чрезмерно увеличена, когато уловиш погледа му през очилата. Неговият дълбок, предпазлив глас дразни раздражителните хора. И сега като свещеник той е запазил една доведена до съвършенство яснота на произношението, придобита в годините, когато е бил учител — една отчетливост на изговора и някаква ожесточена решителност да бъде непоколебим и благопочтен по всички въпроси, независимо дали са важни или незначителни. Той е борец за разширяване на църковните права, шахматист и мнозина подозират, че тайно се задълбочава във висшата математика — повече похвални, отколкото забавни занимания. Речта му е многословна и пълна с ненужни подробности. Мнозина окачествяват наистина общуването с него като, да го кажем направо, „досадно“. Същите хора дори ми оказват любезността да се учудват защо дружа с него. Ала, от друга страна, голям е и броят на ония, които се чудят защо той допуска до себе си такъв размъкнат човек като мен, познанството с когото не прави чест никому. Изглежда, малцина приемат за естествено нашето приятелство. Но то е, защото хората не знаят нищо за близостта, която ни свързва, за дружеската връзка, която чрез Ямайка ме обвързва с миналото на мистър Ледбетър.

Относно това минало гой проявява тревожна скромност. „Не зная какво бих правил, ако стане известно — казва той и натъртва. Не зная какво бих правил.“ В действителност съмнявам се дали изобщо ще напрани нещо повече от това да се зачерви до уши. Всичко това ще стане ясно по-нататък. Сега няма да разказвам и за първата ни среща, понеже е прието като правило — макар и аз да го нарушавам — краят на една история да идва след, а не преди началото. А началото на историята наистина започна доста отдавна. Има почти двадесет години откак съдбата посредством поредица сложни и изумителни маневри докара, така да се каже, мистър Ледбетър и моите ръце.

В ония дни живеех на Ямайка, а мистър Ледбетър бил учител и Англия. Той бил духовник и очевидно е бил същият човек, какъвто е днес: също тъй кръглолик, със същите или почти същите очила и със същата лека сянка на удивление и иначе спокойното изражение. Той беше, разбира се, пораздърпан, когато го видях за първи път, и якичката му приличаше повече на нечиста превръзка, отколкото на якичка, и всичко това, може би, помогна да се запълни естествената пропаст между нас — но за това ще разкажа после.

Цялата работа започнала в морския град Хайтъргейт в началото на мистър Ледбстървата лятна ваканция. Там той отишъл на почивка, от каквато много се нуждаел, носел със себе си светлокафяв куфар с инициали „Ф.У.Л.“, нова черно-бяла сламена шапка и два чифта бели панталони от каша. Естествено, бил въодушевен от обстоятелството, че се е освободил от училището, защото не бил особено привързан към учениците си. След вечерята повел разговор с някаква си приказлива личност, настанена и пансиона, в който и той бил отседнал, следвайки съвета на леля си. Онзи разговорлив човек бил единственият друг наемател и къщата. Беседата засегнала достойното за оплакване изчезване на чудесата и приключенията в наше време, разрастването на туризма по цялото земно кълбо, премахването на разстоянията с помощта на парата и електричеството, вулгарността на рекламите, вътрешното обедняване на хората благодарение на цивилизацията и много други такива неща. Бъбривият събеседник бил особено красноречив по въпроса за изчезването на човешката смелост, благодарение на стремежа към сигурност. Същата тази сигурност започнал необмислено да порицава и мистър Ледбетър, присъединявайки се към него. В още свежия си ентусиазъм, поради освобождаване от всекидневните задължения, а може би поради силно желание да създаде впечатление за мъжка общителност, той взел участие, повече отколкото било благоразумно, в черпнята с прекрасно уиски, което разговорливият събеседник предложил. Но той и сега настоява, че не бил пиан.

Мистър Ледбетър просто станал по-приказлив, отколкото и напълно трезво състояние, и загубил преценка за точността на умозаклученията си. След целия този разговор за добрите стари времена, отминали завинаги, той излязъл сам сред осветения от

лунната светлина Хайтъргейт и тръгнал нагоре по каменистия път, където са скупчени вилите.

Бил окайвал, а и сега, като се изкачвал по потъналия в безмълвие път, той продължил да окайва съдбата си, която го била осъдила на такъв лишен от събития живот, какъвто е животът на някакъв си даскал. Какво прозаично съществуване водел той, тъй застояло, тъй безцветно! Осигурен, методичен живот, все един и същ, година след година, какъв подтик има тук за смелост? Той завистливо мислел за някогашните скитнически средновековни времена, тъй близки и тъй далечни, за рицарски походи, за шпиони, кондотиери и много рисковани начинания, които се уреждали с изваждане на сабята. И внезапно го връхлетяло съмнение, странно съмнение, което се породило от случайна мисъл за някогашните инквизиции, но независимо от това подкопало мнението, на което бил застанал онази вечер.

Бил ли той, мистър Ледбетър, наистина тъй смел, както му се струвало? Наистина ли ще бъде доволен, ако железниците, полицаите и сигурността внезапно изчезнат от Земята?

Разговорливият събеседник споменал със завист за престъплението: „Грабежът — бил казал той — е единственото истинско приключение, което е останало на Земята. Помие лете си за тази борба без чужда помощ срещу целия цивилизован свят!“ И мистър Ледбетър пригласял на неговата завист. „Те, крадците, наистина извличат удоволствие от живота! — казал мистър Ледбетър. — Те са едва ли не единствените, които са в състояние да направят това. Помислете си само как ли се чувства човек, когато нанесе голям удар!“ И той порочно се засмял. Но сега, в своята по-искрена същност, насаме със себе си, се заел да прави сравнение между собствените си запаси от смелост и тези на обикновените престъпници. Опитал се да отхвърли досадните въпроси с безочливо твърдение. „Аз мога да направя всичко това — казал си мистър Ледбетър. — Само дете не давам път на престъпните си подтици. Моралната ми неустрашимост ме задържа.“ Ала той изпитал съмнение дори когато си казвал тези неща.

Мистър Ледбетър минал покрай самотна голяма вила. Над балкон, до който можело да се стигне, имало удобно разположен прозорец, който бил широко отворен, а вътре зеела чернота. Отначало

той дори не го забелязал, но образът му останал запечатан у него и си пробил път сред мислите му. Той си представил как се изкачва на балкона, как прекрачва през прозореца и се впуска в тъмната, тайнствена вътрешност на дома. „Ехе! Няма да посмееш“ — казал духът на съмнението. „Чувството ми за отговорност пред моите близки ми забранява“ — казало чувството за достойнство на мистър Ледбетър.

Било почти единадесет часът и малкото крайморско градче било вече затихнало. Целият свят бил задрямал под лунния светлик. Само един грейнал продълговат транспарант далече долу край пътя говорел за буден живот. Мистър Ледбетър се обърнал и се върнал бавно към вилата с отворения прозорец стоял известно време извън сградата, превърнал се в бойно поле на противоречиви намерения. „Нека подложим нещата на проверка — рекло съмнението. — За да уталожим нетърпимите съмнения, покажи, че можеш да влезеш в къщата. Извърши фиктивен грабеж. Това в никакъв случай не е престъпление.“ Много внимателно той отворил и затворил градинската порта и се вмъкнал в сянката на храстите. „Всичко това е глупост“ — обадила се предпазливостта на мистър Ледбетър. „Така и очаквах да кажеш“ — рекло съмнението. Сърцето му бързо биело, но той положително не се страхувал. Той не се страхувал. Останал в сянката доста време.

Изкачването на балкона очевидно трябвало да се извърши с внезапно втурване, защото целият бил осветен от лунния светлик и се виждал през портата от пътя. Една решетка с млади амбициозно катерещи се рози правела изкачването смешно лесно. Горещата сянка на каменна саксия, човек можел да се свие и по-отблизо да огледа зеещата пролука в защитата на дома — отворения прозорец. Известно време мистър Ледбетър бил тих като нощта и тъкмо тогава коварното уиски докоснало везните. Той се хвърлил напред. Изкатерили се по решетката с бързи, конвулсивни движения, прехвърлил крака през парапета на балкона и паднал задъхан в сянката точно както го бил замислил. Треперел ужасно, въздух не му достигал и сърцето му шумно биело, но той изпитвал ликуваща радост. Готов бил да извика, за да покаже, че почти не го е страх.

Един сполучлив ред, който бил запомнил от Уилсовия^[1] „Мефистофел“ му дошъл на ума, докато клечал там. „Чувствам се

като котка на керемидите“ — прошепнал си той. Това ликуване от приключението било много по-приятно, отколкото очаквал. Чувствувал съжаление към всички нещастни хора, за които грабежът бил непознато преживяване. Нищо не се случило. Той бил в безопасност. И действувал по най-смел начин!

А сега към прозореца, за да осъществи грабежа напълно! Ще посмее ли да извърши това? Местоположението му над главния вход говорело, че се намира пред стълбищна площадка или коридор. Нямамо огледала или други белези, че отвъд е спалня. Нямамо и друг прозорец на първия етаж, който да подсказва, че там би могъл да спи някой. Известно време той се вслушвал свит под корнизата, после вдигнал очи над дъската на прозореца и погледнал вътре. Отначало се стреснал: съвсем близо, на постамент стояло бронзово, жестикулиращо изваяние почти в човешки ръст. Той се свил бързо и чак след известно време надникнал отново. По-нататък имало широка площадка, която леко блещукала, завеса от някаква тъкан с мъниста, много тъмно и остро очертана на отсрещен прозорец, широка стълба, която се спускала в бездна от мрак надолу, и друга, която се изкачвала към втория етаж. Погледнал зад себе си, но нищо не нарушавало спокойствието на нощта. „Престъпление — прошепнал той. — Престъпление“ — и се прехвърлил леко и бързо над дъската на прозореца в къщата. Краката му безшумно паднали на кожена постелка. Нямамо съмнение, че бил истински обирач!

Седял свит известно време, цял уши и очи. Вън се чуло топуркане и шумолене и за миг той съжалил за начинанието си. Кратко „мяу“, изфучаване и пробягване успокоително показало, че това са котки. Смелостта му нараснала. Изправил се. Всички обитатели били явно в леглата си. Толкова лесно било да се извърши грабеж, стига човек да го намисли! Бил доволен, че се е подложил на проверка. Решил да задигне някакъв дребен трофей, колкото да си покаже, че е свободен от всякакъв жалък страх от закона, и да си тръгне по обратния път.

Огледал се и отново критичният дух се надигнал. Грабителите правят много повече от едно просто влизане като това: те се вмъкват в стаите, насилват каси. Нека е така — той не се страхува! Той няма да разбива каси, защото това би значело да прояви глупава липса на уважение към домакините. Но ще влезе в стаите, ще се качи на горния

етаж. Не само това: казал си, че се намира в пълна безопасност, и една празна къща не би могла да бъде тъй успокоително безмълвна. Но независимо от това трябвало да стисне юмруци и да събере цялата си решителност, преди да започне внимателно да се изкачва по сумрачната стълба, спирайки по няколко секунди след всяко стъпало. Горе имало квадратна площадка с една отворена и няколко затворени врати. И целият дом бил притихнал. За миг той се попитал какво ли ще стане, ако някой се събуди внезапно и се покаже. През отворената врата се виждала осветената от лунна светлина спалня, завивката на леглото била бяла и недокосната. Из тази стая той се прокрадвал три безкрайни минути и за плячка взел калъп сапун — своя трофей. Озърнал се и заслизал още по-безшумно, отколкото се бил изкачил. Всичко било лесно като... Шт!

Стъпки! По чакъла вълн от къщата, после шум от секретен ключ, прозявка и блъскане на врата, драсване на клечка кибрит долу в хола. Мистър Ледбетър застинал като вкаменен при внезапното осъзнаване на лудостта, в която се бил забъркал. „Как изобщо ще се измъкна от тази работа?“ — запитал се мистър Ледбетър.

Холът се осветил от пламъка на свещ, някакъв тежък предмет се блъснал о статива за чадъри и нечии крака започнали да се изкачват по стълбата. В миг мистър Ледбетър осъзнал, че пътят за отстъпление е затворен. Той продължил да стои неподвижно още миг — жалка фигура на окаяно объркване. „Боже мой! Какъв *глупак* съм бил!“ — прошепнал той и бързо се стрелнал през сумрачната площадка в празната спалня, от която току-що бил излязъл. Застинал, вслушан и разтреперан. Стъпките достигнали до площадката на първия етаж.

Ужасна мисъл! Това може да е и стаята на закъснелия, който се прибира! Няколко миг за губене! Мистър Ледбетър се навел край леглото, поблагодарил, че има волан, и пропъзлял под неговата закрила, като взел преднина от десет секунди. Застинал неподвижен на ръце и колене. Приближаващата се свещ се появила през по-тънките нишки на материята, сенките бясно се люлеели наоколо и застинали, когато свещта била поставена.

— Господи, какъв ден! — казал новодошлият, изпуфтял шумно и стоварил някакъв тежък товар на нещо, което, изглежда, било писалище, защото имало крака. Човекът, който не се виждал, се върнал до вратата и я заключил, проверил внимателно дали прозорците се

затварят добре и пуснал внимателно транспарантите. Върнал се, седнал на леглото със стряскаща тромавост.

— Какъв ден! — казал той. — Боже милостиви! — и отново изпуфтял.

Мистър Ледбетър бил склонен на мисли, че човекът изтрива потта от лицето си. Неговите обуца били хубави, солидни обуца, сенките по волана подсказвали, че краката му са ужасно яки. След известно време човекът свалил част от връхните си дрехи — самото и жилетката и като ги захвърлил върху облегалката на леглото, започнал да диша по-малко шумно. Изглежда, се бил поохладил от насъбраната значителна топлина. От време на време си мърморел, а веднъж лекичко се засмял. А мистър Ледбетър също си промърморил, но без да се засмее: „От всички глупави неща на света, какво за бога трябва да направя сега?“

Възможността му да наблюдава била ограничена от условията. Тесните пролуки между нишките на материята на волана пропускали известно количество светлина, ала не позволявали да се вижда през тях. Сенките през тази завеса, като се изключи рязко очертаните крака, били тайнствени и объркващо се смесвали с цветните шарки на кретона. Под края на волана се виждала ивица килим и като снишил внимателно око, мистър Ледбетър открил, че тази ивица се разширява, докато цялото пространство на пода влязло в зрителното поле. Килимът бил луксозен, стаята — просторна и ако се съди по колелцата и краката на мебелите — добре обзаведена.

Трудно му било да си представи как изобщо трябва да постъпи. Изглеждало, че единственото нещо, което можел да направи, е да почака, докато онзи човек си легне, и тогава, след като по всичко проличи, че е заспал дълбоко, да пропъзти до вратата, да я отключи и да хукне стремглаво към балкона. Възможно ли било да скочи от балкона? Колко опасно начинание? Като си помислил как всички шансове са против него, мистър Ледбетър се отчаял. Насмалко щял да подаде глава край краката на джентълмена, да се окашля, ако е необходимо, за да привлече вниманието му, и тогава, усмихвайки се, да се извини и да обясни злощастното си вмъкване с няколко подбрани израза. Ала срещнал трудност при подбора на тези няколко израза. „Без съмнение, сър, моето появяване е необичайно“, или „Надявам се,

сър, ще простите моето донякъде подозрително появяване под вас“ — било всичко, което можал да измисли.

Сериозните последствия привлекли мислите му. Да предположим, че не му повярват, какво ще му направят? Ще зачетат ли неговата неопетнена и непорочна репутация? От гледна точка на фактите, той бил крадец, в това нямало никакво съмнение. Следвайки този ред на мислите си, той съчинявал ясно разбираемо извинение за „този грабеж от фактологическа гледна точка, който извърших“, та да го произнесе, преди да чуе присъдата на подсъдимата скамейка, когато едрият джентълмен станал и започнал да ходи из стаята. Затварял и отварял чекмеджета, а мистър Ледбетър временно се обнадеждал, че онзи се разсъблича. Но, не! Човекът седнал при бюрото и взел да пише — и после да къса книжа. Сега в ноздрите на мистър Ледбетър миризмата на горяща фина хартия се смесила с аромата на пури.

— Позата, в която бях застанал — каза мистър Ледбетър, когато ми разказваше тези неща, — беше в много отношения неразумна. Една напречна летва, поставена ниско под леглото, натискаше прекомерно главата ми и ме караше да пренасям несъразмерно голяма част от тежестта върху ръцете си. След време, струва ми се, изпитах онова, което наричат схващане на врата. Натискът на ръцете ми о грубо тъкания килим скоро стана болезнен. Коленете ми също ме боляха, тъй като панталоните ми бяха придърпани и ме стискаха. По онова време носех по-високи яки, отколкото сега — два и половина инча. И точно тогава открих нещо, което не бях забелязал преди, че ръбът на тогавашната ми яка леко протрива кожата под брадата. Ала още по-неприятно усещане ми причиняваше сърбежът по лицето, което можех да облекча единствено, като яростно правех гримаси. Опитах се да вдигна ръка, но шумоленето на ръкава ме уплаши. След време трябваше да се въздържа и от това облекчение, защото за щастие навреме открих, че като кривя лицето си, очилата ми се смъкват надолу по носа. Падането им би ме издало без съмнение и при тези условия те останаха в наклонено положение, което съвсем не беше стабилно и уравновесено. На всичко отгоре бях леко хремав и от време на време желанието да кихна или подсмръкна ми причиняваше неудобство. Независимо от крайно опасното положение, в което се намирах, скоро започнах да изпитвам досадна физическа несгода. И въпреки това ми се налагаше да стоя неподвижно.

След време, което му се сторило безкрайно, започнало да се чува някакво звънтене. Звънтенето продължило в определен ритъм: дрън, дрън, дрън — двадесет и пет подрънквания, похлопване по писалището и изсумтяване от страна на притежателя на солидните крака. На мистър Ледбетър му пробляснало, че това явление можело да е подрънкване на златни монети. Нещата продължили все тъй и събудили у него недоверчиво любопитство. Любопитството нараствало. Ако наистина случаят бил такъв, онзи изключителен човек вече бил наброил няколко стотици лири стерлинги. На края мистър Ледбетър не можал повече да се сдържи. Започнал много внимателно да прегъва ръка и да снишава глава до равнището на пода, с надежда да зърне нещо под волана. Той мръднал крак и причинил слабо изскърцване на пода. Подрънкването на часа спряло. Мистър Ледбетър се сковал. След известно време звънтенето продължило. После отново спряло и всичко се смълчало, с изключение на сърцето на мистър Ледбетър. Струвало му се, че този орган бие като барабан. Безмълвието продължило. Главата на мистър Ледбетър вече била на пода и той можел да види солидните крака чак до пищялите. Те били съвсем неподвижни. Краката се опирали на фортовете и били, както изглеждало, придръпнати назад под стола на собственика им. Всичко продължавало да бъде безмълвно и спокойно. Безумна надежда обзела мистър Ледбетър, че непознатият е получил удар и внезапно е умрял, с глава на писалището...

Безмълвието продължавало. Какво ли се било случило? Желанието да надзърне станало непреодолимо. Много внимателно мистър Ледбетър преместил ръката си напред, протегнал разузнавателен пръст и започнал да вдига волана непосредствено пред окото си. Нищо не нарушавало тишината. Сега той видял коленете на непознатия, видял задната страна на писалището и... погледнал право към дулото на тежкокалибрен револвер, насочен над писалището към главата му.

— Я излез оттам, негодник! — казал едрият джентълмен спокойно и съсредоточено. — Излизай. От тази страна и веднага. И да няма шмекерии — веднага излизай!

Мистър Ледбетър изпълзял, вероятно с известно нежелание, но без шмекерии и веднага, както му било заповядано.

— Коленичи! — заповядал едрият джентълмен. — И вдигни ръце!

Воланът се спуснал отново, този път зад мистър Ледбетър. Той нарушил досегашната си поза на четири крака и вдигнал ръце.

— Облечен като пастор — забелязал едрият джентълмен. — Проклет да съм, ако не е тъй! И при това дребничък! Нехранимайко! Какво за бога ти хрумна, та дойде тук тази нощ? Какво те прихвана, та се вмъкна под леглото ми?

Изглежда, той не очаквал отговор, а веднага направил няколко противни забележки относно външния вид на мистър Ледбетър. Не бил и кой знае колко едър човек, но за мистър Ледбетър той изглеждал як: бил здравеняк, както подсказвали краката му, чертите на широкото му беззникаво лице били дребни и деликатни и имал доста солидна челюст. А тонът на гласа му бил някак полугласно приглушен.

— Какво, за бога, те прихвана, та влезе под леглото ми?

С усилие мистър Ледбетър се усмихнал — изнурена, умилостивителна усмивка. Окашлял се.

— Аз мога да разбера... — започнал той.

— Какво! Какво, по дяволите...? Та това е сапун! Не! Негодник такъв! Не мърдай ръката си.

— Това е сапун — казал мистър Ледбетър, — от вашата мивка. Без съмнение, ако...

— Не дрънкай — казал едрият човек. — Виждам, че е сапун. Ама че невероятна работа.

— Аз бих могъл да обясня...

— Не обяснявай. Сигурно ще лъжеш, и при това няма време за обяснения. Какво щях да те питам? Аха! Имаш ли съучастници?

— За няколко минути, ако...

— Имаш ли помагачи? Проклетник! Ако вземеш пак да дрънкаш разни сапунени истории, ще стрелям. Има ли тук твои другари?

— Не — казал мистър Ледбетър.

— Предполагам, че това е лъжа — рекъл якият човек. — Но ще платиш за нея, ако излезе тъй. Защо, по дяволите, не ме повали, когато се качих горе. Тъй или иначе, сега вече няма да имаш възможност. Представи си, влязъл под леглото! Тъй или иначе, смятам, че те спипах на местопрестъплението, що се касае до тебе.

— Не виждам как бих могъл да представя *алиби* — отбелязал мистър Ледбетър, като се опитал чрез своите думи да покаже колко възпитан човек е. Последвала пауза. Мистър Ледбетър забелязал, че на един стол край неговия похитител имало голяма черна чанта връз купчина смачкани книжа и че по масата имало разкъсани и изгорени книжа. И пред тях били методично подредени по дължината на ръба купчини и купчини малки жълти дискчета — стотици пъти повече злато, отколкото мистър Ледбетър бил виждал през целия си живот. Светлината на две свещи и сребърни свещници се разливала по купчините. Паузата продължавала.

— Някак изморително е да държа ръцете си така — казал мистър Ледбетър с неодобрителна усмивка.

— Много добре — рекъл човекът, — но не зная какво точно да правя с тебе.

— Зная, че моето положение е подозрително.

— Господи! — рекъл пълният човек. — Подозрително! И на всичко отгоре мъкне сапун и носи ужасно тържествена свещеническа яка! Ти си един проклет крадец, и по-голям крадец от теб не е имало!

— Ако искаме да сме пределно точни... — започнал пак мистър Ледбетър, но внезапно очилата му се плъзнали и из чаткали по копчетата на жилетката му.

Пълният човек променил изражението си, по лицето му пробягнала жестока решителност и нещо в револвера щракнало. Сложил другата си ръка на оръжието. После погледнал към мистър Ледбетър и погледът му се спуснал към падналото *пенсне*.

— Сега обаче ударникът е запънат — казал пълният човек след кратко мълчание и сякаш дъхът му спрял за малко. — Ала ще ти кажа, никога преди не си бил тъй близо до смъртта. Боже! Аз почти се радвам. Ако този револвер не беше запънат, сега щеше да лежиш мъртъв.

Мистър Ледбетър нищо не отговорил, но почувствувал, че стаята се олюлява.

— Пропускът си е пропуск, станалото — станало. Късмет и за двама ни, че нищо не се случи. Господи! — Той шумно изпуфтял. — Няма какво да бледнееш и зеленееш за такава дребна работа.

— Мога да ви уверя, сър — рекъл мистър Ледбетър с усилие.

— Само едно нещо може да се направи. Ако повикам полицията фалирал съм. Изгърмява една работица, дето я свърших. Не става. Ако те вържа и те оставя — пак не става, цялата работа може да излезе наяве утре. Утре е неделя, а понеделник е почивният ден на банката — разчитах на цели три безопасни дни. Да те застрелям, значи убийство и бесило. И освен това ще изгърми цялата превъзходна комбинация, дето съм я замислил. Дявол да ме вземе, ако мога да измисля какво да правя... Дявол да ме вземе, ако мога.

— Бихте ли ми позволили...

— Плещиш, като че ли си истински проповедник, проклет да съм, ако не приличаш. От всички крадци ти си най... Стига! Не, няма да ти позволя. Няма време. Ако вземеш отново да плещиш, ще те застрелям право в корема. Ясно ли е? Но сега вече се сетих, сетих се! Мой човек, това, което трябва първо да сторим, е едно претърсване за скрито оръжие, едно претърсване за скрито оръжие. И внимавай тук! Кажа ли да направиш нещо, без приказки — прави го бързо.

И много обмислено и предпазливо, с пистолет постоянно насочен към главата на мистър Ледбетър, едрият човек го накарал да се изправи и го претърсил за оръжие.

— Че какъв крадец си ти! — рекъл той. — Ти си чист любител. Нямах даже джоб за пистолет отзад на панталоните. Наистина нямаш! Млъкни сега!

Щом решил какво да прави, едрият човек накарал мистър Ледбетър да си свали сюртука, да навие ръкавите на ризата си и без да сваля револвера от едното му ухо, го принудил да продължи опаковането, прекъснато с появяването му. От гледна точка на едрият човек било очевидно, че това е единственото разрешение, защото ако той се заемел с пакетирането, трябвало да остави револвера. И така за златото на писалището трябвало да се погрижи мистър Ледбетър. Това нощно пакетиране било необикновено. Намерението на едрият човек било да направи златото колкото може по-незабележимо, като разпредели тежестта му из целия багаж. Тежестта съвсем не била малка. Там имало, според мистър Ледбетър, общо около 18 хил. златни лири стерлинги в черната чанта и на масата. Имало също и много пачки банкноти от по 5 лири стерлинги. Мистър Ледбетър завил в хартия всяко руло от по 25 лири стерлинги. Част от рулата били разположени удобно в кутии за пури и разпределени из един

пътнически куфар, кожена туристическа чанта и една кутия за шапки. Около 600 лири стерлинги отишли в тенекиена кутия за тютюн и в един несесер. Едрият човек сложил в джоба си 10 лири стерлинги в злато и известно число банкноти от по 5 лири. От време на време той ругаел мистър Ледбетър, че е пипкав, и го подканял да бърза. На няколко пъти се обърнал за сведение към часовника на мистър Ледбетър. Мистър Ледбетър пристегнал каишките на куфара и чантата и върнал ключовете на собственика. Тогава било дванадесет без десет. Едрият човек го накарал да седи на туристическата чанта, докато ударило полунощ, а той седнал на благоразумно и безопасно разстояние на куфара и чакал, хванал удобно револвера. Сега човекът изглеждал не така агресивен, и след като наблюдавал известно време мистър Ледбетър, направил няколко забележки.

— От вашия изговор заключавам, че сте човек с известно образование — казал той, като си палел пурата. — Не, не започвайте пак с вашите обяснения. Както мога да заключа по лицето ви, те ще бъдат многословни, а аз съм твърде стар лъжец, за да се интересувам от лъжите на другите. Вие сте, както казах, образован човек. Добре правите, че се обличате като свещеник. Дори сред образовани хора можете да минете за енорийски.

— Аз съм свещеник — рекъл мистър Ледбетър — или поне.

— Поне се опитвате да бъдете. Зная. Но вие не би трябвало да се занимавате с грабежи. Не сте човек способен да извърши обир. Вие сте — ако ми разрешите да се изразя така, надявам се, че на това ви е обръщано внимание и по-рано, — вие сте страхливец.

— Знаете ли — казал мистър Ледбетър, опитвайки се за последен път да вмъкне някоя дума, — тъкмо този въпрос...

Едрият човек му махнал да мълчи.

— Прахосвате образованието си в грабежи като крадец. Вие трябва да правите едно от следните две неща. Трябва да се занимавате или с подправяне, или със злоупотреби. Аз от своя страна се занимавам със злоупотреби. Да, аз присвоявам пари. Какво мислите може човек да прави с толкова много пари, освен да ги присвоява? Аха! Чуйте! Полунощ! Десет. Единадесет. Дванадесет. За мен има нещо много внушително в бавното отмерване на часовете. Време, пространство, какви загадки са те! Какви загадки... Време е да се движим. Станете!

И тогава вежливо, но твърдо той накарал мистър Ледбетър да метне на гърба си несесера на ремък, да нарами куфара и пресичайки задъхания му протест, да вземе туристическата чанта в свободната си ръка. Натоварен по този начин, мистър Ледбетър застрашително се помъкнал надолу по стълбата. Едрият джентълмен го последвал с върхно палто, кутията за шапки и револвера, като отправял унижаващи достойнството забележки по отношение физическата сила на мистър Ледбетър и му помагал, когато завивал по стълбите.

— Задната врата — наредил той и мистър Ледбетър се затързал през една оранжерия, като оставил пътека от строшени саксии след себе си.

— Не обръщайте внимание на грънците — рекъл едрият човек. — Това носи сполука в начинанието. Ще чакаме тук до дванадесет и четвърт. Може да оставите тези неща. Хайде!

Мистър Ледбетър се отпуснал задъхан на куфара.

— Снощи — едва си поемал дъх той — си спях в моята стаичка и изобщо не съм сънувал, че...

— Няма нужда да се самообвинявате — казал едрият джентълмен, като погледнал спуська на револвера си. Започнал да си тананика. Мистър Ледбетър понечил да каже нещо, но се отказал.

Тогава се чуло издрънчаването на звънец и мистър Ледбетър бил отведен до задния вход и принуден да отвори. Влязъл русокос млад човек в пътнически морски костюм. При вида на мистър Ледбетър той силно се стреснал и бързо сложил ръка зад себе си. Тогава видял едрият човек.

— Бингъм! — извикал той. — Кой е този?

— Едно малко филантропично начинание от моя страна — някакъв крадец, когото се опитвам да превъзпитам. Хванах го под леглото си ей сега преди малко. Не е опасен. Истинско страхливо магаре. Полезен ми беше да поноси някои от нещата.

Новодошлият бил склонен да недоволствува заради присъствието на мистър Ледбетър, ала едрият човек го успокоил.

— Той е съвсем сам. Никая банда на света не би го желала. Не! Не започвайте да говорите, за бога!

Излезли в мрака на градината заедно с куфара, който още прегъвал гърба на мистър Ледбетър. Човекът в пътнически дрехи тръгнал напред с туристическата чанта и един пистолет, после вървял

мистър Ледбетър, превит като Атлант. Мистър Бингъм го следвал с кутията за шапки, балтона и револвера си, както преди. Къщата била от онези, които имат градини, простиращи се до самите крайбрежни скали. При скалите имало стръмна дървена стълба, едва различима, която се спускала към палатка-съблекалня на брега. По-нататък имало изтеглена до брега лодка. Един мълчалив дребен човек с черно лице стоял край нея.

— Един миг за обяснение — казал мистър Ледбетър.

Някой го ритнал и той не се обадил повече.

Накарали го да се замъкне до лодката, като носел куфара, после го издърпали през борда, като го теглели за раменете и косите, и го наричали „негодник и крадец“ през цялата тази нощ. Но те говорели полугласно, така че за щастие широката публика не заподозряла падението му. Качили го на борда на яхта, обслужвана от странни, несимпатични ориенталци, и отчасти го хвърлили, отчасти той се свлякъл през люка в нездравословно, тъмно място, където трябвало да остане много дни — колко точно той не знае, защото загубил представа за времето, както и за много други неща, когато го хванала морската болест. Хранели го със сухари и неразбираеми думи, давали му да пие вода, смесена с нежелан от него ром. Там, където го настанили, лазели хлебарки, а нощем имало плъхове. Ориенталците изпразнили джобовете му и му взели часовника. Но след като се обърнал към мистър Бингъм, мистър Бингъм сам го присвоил. Пет-шест пъти петимата моряци-индуси, ако изобщо били индуси, и китаецът, и негърът, които съставяли екипажът, го измъквали на кърмата при Бингъм и неговия приятел, за да играе крибедж и вист на три ръце и да слуша техните истории и хвалби, като се преструвал, че те го интересуват.

После шефовете почвали да му натякват, като на човек, живял живот пълен с престъпления. Никога не приемали обяснения, като в същото време изчерпателно и ясно му обяснявали, че той е най-впиянченият крадец, когото са виждали. Те повтаряли това отново и отново. Русокосият човек бил мълчалив по природа и гневлив в играта. А мистър Бингъм, след като се успокоил след напускането на Англия, проявявал склонност към философски разсъждения. Той се разпростирал върху загадката на времето и пространството, цитирал Кант и Хегел, или поне тъй казвал. Няколко пъти мистър Ледбетър

успял да се обади и да стигне до „Моето положение под вашето легло, както разбирате...“, но трябвало винаги да млъква, за да сече картите, да подава уиски или да върши други неща. След третия неуспех русокосият се отказвал да открива играта и каквото и да подхванел мистър Ледбетър, той избухвал в смях, като го тупал силно по гърба.

— Все същото начало, все същата стара история, стари достойни крадецо! — казал русокосият.

Тъй мистър Ледбетър страдал много дни, може би двадесет. Една вечер го свалили от яхтата заедно с малко провизии от консерви на скалисто островче с извор. Мистър Бингъм дошъл в лодката с него и през целия път му давал полезни съвети, като отхвърлил и последните му опити да даде обяснение.

— Аз наистина не съм крадец — казал мистър Ледбетър.

— И няма да станете — рекъл мистър Бингъм. — От вас никога няма да стане крадец. Радвам се, че започвате да разбирате. Когато човек избира професия, трябва да вземе пред вид темперамента си. Ако не го вземе пред вид, рано или късно е осъден на неуспех. Вижте например мене, за сравнение. Цял живот съм работил по банките — и стъпих на крака в банките. Бил съм дори управител на банка. Но бях ли щастлив? Не. Защо не бях щастлив? Защото това не подходеше на моя темперамент. Аз съм твърде склонен към приключения, твърде предприемчив. Практически вече захвърлих това. Предполагам, че повече няма да управлявам банка. Те без съмнение ще се радват, ако могат да ме върнат... Но аз се поучих от собствения си темперамент — най-после... Не! Не, вече никога няма да ръководя банка.

И ето, вашият темперамент ви прави неспособен за престъпление, точно тъй, както моят ме прави неподходящ за благопочтеност. Сега ви познавам по-добре, отколкото в началото. Сега дори не ви препоръчвам да станете фалшификатор. Върнете се към почтените пътища, човече. *Вашият* занаят е да бъдете филантроп, ето това е занаят за вас. С този глас... Асоциация за разпространение на лицемерно разкаяние сред младите... Нещо от този род. Обмислете го.

Островът, който приближаваме, явно няма име, поне на картата не е отбелязано. Може да му измислите име, докато сте там, докато обмисляте всички тези неща. Има прекрасна питейна вода, доколкото разбирам. Островът е един от Гренадините или още от Наветрените острови^[2]. По-нататък има и други неясни и сини острови от

Гренадините. Твърде много са Гренадинските острови, но повечето не се виждат. Често съм се чудил за какво могат да послужат тези острови — сега, както виждате, вече зная. Поне този тук е за вас. Рано или късно някой простодушен туземец ще дойде и ще ви вземе. Тогава кажете за нас каквото си искате. Ругайте ни, ако ви харесва, ние няма да обърнем внимание на един самотен гренадинец! А тук, тук има дребни монети на стойност половин лира. Не ги прахосвайте по глупав начин, когато се върнете към цивилизацията. Ако правилно се употреби тази сума, може да ви позволи да започнете нов живот. И не... Не докарвайте лодката съвсем до брега, нехранимайковци! Той може да погази в морето! Не губете в глупави мисли скъпоценната самота, която е на разположение пред вас. Ако се употреби правилно, и тази самота може да стане повратна точка във вашата кариера. Не губете нито пари, нито време. Ще умрете богат. Извинете, но трябва да ви помоля да отнесете провизиите със собствените си ръце до сушата. Не, не е много дълбоко. Стига с тези ваши обяснения! Няма време. Не, не и не! Няма да слушам. Хайде, вълн от лодката!

И спускащата се нощ заварила мистър Ледбетър — онзи мистър Ледбетър, който се бил оплаквал, че на този свят вече няма приключения — да седи край своите консерви с храна, подпрял брадичка на свитите си колене, и с печална кротост да гледа през очилата си светлеещото пусто море.

След три дни го прибрал един негър рибар, откарал го на остров Сент Винсен, а оттам, като похарчил последните си монети, той се добрал до Кингстън, в Ямайка. Там можел да пропадне. И сега не е човек, който може да се оправя, но тогава бил съвсем безпомощен. Няма и най-далечна представа какво трябвало да прави. Единственото нещо, което, изглежда, сторил, е, че посетил всички свещеници, които можел да намери на това място, за да заеме средства за път до дома си. Но говорел твърде несвързано — а и разказваната от него история била доста невероятна за свещениците. Срецнах го съвсем случайно. Подир следобедната си почивка се разхождах по пътя за Батарейта на Дън. Срецнах го почти по залез. Скучаех и цялата вечер беше на мое разположение — за негово щастие. Той печално се мъknеше към градчето. Неговото злощастно лице и свещеническата кройка на прашния му, изпоцапан и мръсен костюм, покрит с петна, привлякоха вниманието ми. Очите ни се срещнаха. Той се подвоуми.

— Сър — рече той и дъхът му секна, — бихте ли отделили няколко минути, за да чуете една история, която, страхувам се, ще ви се стори невероятна?

— Невероятна! — възкликнах.

— Съвсем — отвърна той с готовност. — Никой няма да ми повярва, макар че бих могъл и да я изменя. Но аз ви уверявам, сър...

Той безпомощно замълча. Тонът на този човек ме заинтригува. Изглеждаше необичаен индивид.

— Аз съм — добави той — едно от най-нещастните живи същества.

— И между другото не сте вечеряли? — попитах аз, осенен от хрумване.

— Не съм — призна той. — От много дни.

— По-добре да ми разкажете вашата история, след като свършим тази работа — рекох аз и без повече приказки го поведох към едно евтино заведение, където неговото облекло нямаше да направи неприятно впечатление. И там — с известни пропуски, които той впоследствие запълни — чух неговата история. Отначало не му повярвах, но когато виното го позагря и от държането му изчезна лекият стремеж да угодничи, възприет поради сполетелите го нещастия, започнах да му вярвам. На края се убедих дотам в неговото чистосърдечие, че му заплатих легло за нощта и на следния ден наредих да се проверят сведенията за онзи banker, получени от него, чрез моя ямайски banker. След като извърших всичко това, го заведох да си напазарува бельо и други подобни неща, необходими за един джентълмен. Междувременно дойде потвърждение на сведенията. Неговата удивителна история се оказа вярна. Няма да се разпростирам върху следващите ни действия. Той тръгна за Англия след три дни.

„Не зная как изобщо бих могъл да ви се отблагодаря — започваше писмото, което мистър Ледбетър ми написа от Англия — за цялата ваша любезност към един напълно непознат човек — и продължаваше известно време в този дух. — Ако не беше вашата великодушна помощ, аз сигурно никога не бих се завърнал навреме, за да поема отново училищните си задължения и моите няколко минути на безогледна лудост вероятно щяха да причинят пропадането ми. Както стоят нещата сега, аз съм се оплел в бърканица от лъжи и недомлъвки от най-сложно естество, за да оправдая моята външност на

загорял от слънцето човек и за да дам обяснение за местата, по които съм бил. Неблагоразумно разказах две или три различни версии, като не можех да си представя затрудненията, които те щяха да ми причинят по-късно. Не смея да кажа истината. Консултирах се с голям брой юридически книги в Британския музей и няма никакво съмнение, че съм бил съучастник, подстрекател и помагач в углавно престъпление. Както установих, онзи нехранимайко Бингъм бил управител на банката в Хайтъргейт и сега е обвинен в най-скандално присвояване на пари. Моля ви, умолявам ви да изгорите това писмо, след като го прочетете, аз ви се доверявам безрезервно. Най-лошото е, че нито моята леля, нито нейният приятел — собственик на пансиона, в който бях отседнал, вярват на предпазливото ми изявление пред тях — фактически за това, което в действителност се случи. Подозират, че съм преживял приключение, което наврежда на авторитета ми, но в какъв вид приключение ме подозират, съвсем не зная. Леля ми казва, че ще ми прости, ако ѝ кажа всичко. Аз сторих това — казах ѝ повече, отколкото на всички други, но тя още не е доволна. Разбира се, аз никога няма да им призная истината за този случай и затова им разказах, че съм бил причакан и похитен на плажа. Леля ми иска да знае *защо* са ме издебнали и похитили, защо са ме отвели с яхтата. Не зная какво да им кажа. Можете ли да ми предложите някакво обяснение? Аз нищо не мога да измисля. Не бихте ли могли да ми пишете на два листа, та да мога да ѝ покажа единия, и то там изрично да напишете, че наистина съм бил в Ямайка това лято и че съм пристигнал с кораб? Ако сторите това, много ще ми помогнете. Това без съмнение ще увеличи моята признателност и тежестта на задълженията ми към вас, поради което, страхувам се, никога няма напълно да ви се отблагодаря. И все пак, ако благодарността...“ — и тъй нататък. На края повтаряше молбата си да изгоря писмото.

Тъй свършва забележителната история на мистър Ледбетъровата ваканция. Пукнатината в отношенията му с неговата леля скоро бе запълнена. Старата дама му прости, преди да почине.

---

[1] Уилям Горман Уилс — ирландски драматург и поет. — Б.пр. ↑

[2] *Ниветрени острови* — част от архипелага Малки Антилски острови край Средна Америка. — Б.пр. ↑

ОБИРЪТ В ХЕМЪРПОНДСКИЯ ПАРК

Би могло да се спори дали обирът трябва да се смята за спорт, занаят или изкуство. Ако е занаят, техниката му не е още достатъчно усъвършенствувана, а претенциите му да бъде признат за изкуство се обезсилват от користния елемент, който опетнява неговите успехи. Като че ли най-правилно би било да го причислим към спорта — спорт, който още няма определени правила, а наградите се разпределят по твърде неофициален начин. Именно този неофициален характер на обира стана причина за прискърбния провал на двама многообещаващи новаци в Хемърпондския парк.

Трофеят в това начинание се състоеше главно от диаманти и други джунджурии, принадлежащи лично на току-що встъпилата в брак лейди Ейвлинг. Читателят сигурно ще си спомни, че лейди Ейвлинг беше единствената дъщеря на известната хотелиерка мисис Монтаю Пенгз. Вестниците писаха надълго и нашироко за нейния брак с лорд Ейвлинг, за количеството и качеството на сватбените ѝ подаръци и за обстоятелството, че меденият месец ще бъде прекаран в Хемърпонд. Съобщението за тези ценни трофеи предизвика силно вълнение в малкия кръг, чийто безспорен водач беше мистър Теди Уоткинс, и бе решено той, придружен от надлежно подготвен помощник, да направи професионално посещение в село Хемърпонд.

Като човек по природа стеснителен и скромнен, мистър Уоткинс реши да извърши тази визита инкогнито и след като обмисли добре условията на своето начинание, си избра ролята на пейзажист и непретенциозното презиме Смит. Той тръгна преди своя помощник, който според уговорката трябваше да се присъедини към него едва през последната вечер от престоя му в Хемърпонд. Впрочем село Хемърпонд е може би едно от най-привлекателните кътчета на Съсекс; там все още има много къщи със сламени покриви, приютилата се под тревист хълм каменна църква с висок шпил е една от най-красивите и най-добре запазените в графството, а буковите гори и папратовите гъсталаци, през които минава пътят за лордския замък, са

изключително богати на „изгледи“, както биха се изразили домораслите художници и фотографи. Ето защо, когато мистър Уоткинс пристигна с две чисти платна, нов-новеничък триножник, кутия с бои, куфар, оригинална сгъваема стълбичка (направена по образец на тая, с която си бе служил починалият наскоро майстор Чарлз Пийс), лост и кълба жица, той бе посрещнат с възторг и известно любопитство от половин дузина събрата по четката. Така избраната от него маскировка неочаквано придоби правдоподобност, ала го въвлече в нескончаеми разговори на естетични теми, за които не беше никак подготвен.

— Често ли излагате? — запита го младият Порсън в пивницата „Карета и коне“, където мистър Уоткинс вечерта след пристигането си умело събираше местни сведения.

— Много рядко — отговори мистър Уоткинс, — само по нещичко тук-там.

— В академията?

— Разбира се. И в Кристалния дворец.

— Добре ли ви окачат? — подхвърли Порсън.

— Я не се занасяйте — тросна се мистър Уоткинс, комуто мислено се мярна бесилка. — Не обичам такива работи.

— Искам да кажа, на хубаво място ли са ви настанили?

— Какви ги подмятате — произнесе мистър Уоткинс подозрително. — Май искате да ме изкарате, че са ме пандизили.

Порсън, отгледан от лели, дори за художник беше възпитан младеж; той не знаеше какво значи „пандизили“, но сметна за уместно да обясни, че няма пред вид нищо подобно. Тъй като въпросът за „окачването“, изглежда, беше щекотлив за мистър Уоткинс, Порсън се помъчи да промени темата на разговора.

— А с актове занимавате ли се?^[1]

— Никога не съм имал такива неприятности — отвърна мистър Уоткинс. — Впрочем гаджето... искам да кажа, мисис Смит се занимава с тия неща.

— Значи и тя рисува! — възкликна Порсън. — Много хубаво.

— Много — съгласи се мистър Уоткинс, макар че всъщност не мислеше това и тъй като чувствуваше, че разговорът излиза извън възможностите му, добави: — Аз дойдох тук да нарисувам Хемърпондския замък при лунна светлина.

— Нима! — възкликна Порсън. — Много оригинална идея.

— Да — потвърди мистър Уоткинс. — Още щом ми хрумна, реших, че идеята не е лоша. Смятам да започна утре вечер.

— Какво! Да не би да възнамерявате да рисувате нощем на открито?

— Точно така.

— Но как ще виждате платното?

— Имам Си специален полицейски... — подзе мистър Уоткинс, избързвайки да отговори на въпроса, но изведнъж се опомни и подвикна на мис Дъргън за още една халба бира. — Ще си служа с нещо, което се казва секретен фенер — обясни той на Порсън.

— Само че приближава новолуние — възрази Порсън. — А дотогава няма да има луна.

— Нали замъкът си е на мястото — отвърна Уоткинс, — пък и аз, разбирате ли, ще нарисувам първо замъка, а после луната.

— Я гледай! — възкликна Порсън толкова смаян, че нямаше сили да продължи разговора.

— Разправят — обади се старият Дъргън, кръчмарят, който по време на този професионален разговор пазеше почтително мълчание, — че всяка нощ в замъка дежурят не по-малко от трима полицаи от Хейзълуърт — заради лейди Ейвлинг и нейните скъпоценности. Снощи един от тях спечелил от втория лакей четири шилинга и шест пенса на ези-тура.

Малко преди залез на другия ден мистър Уоткинс, с чисто платно, триножник и доста обемист куфар с други принадлежности в ръце, стигна Хемърпондския парк по приятната пътека през буквата гора и разположи съоръженията си на стратегическа позиция над замъка. Тук го съзря мистър Рафаел Сент, който се прибираше през парка след оглед на варовиковите кариери. И тъй като любопитството му бе разпалено от разказа на Порсън за новодошлия, той свърна настрана с намерение да поприказва за изкуството, практикувано нощем.

Мистър Уоткинс явно не забелязваше приближаването му. Той току-що бе поговорил приятелски с иконома на лейди Хемърпонд, който в момента вече се отдалечаваше, заобиколен от трите домашни кучета, които имаше за задължение да разхожда следобеда. Мистър Уоткинс размесваше боите с голямо усърдие. Когато дойде по-наблизо,

Сент бе поразен от невъобразимо крещящия, ярък смарагдовозелен цвят, който се бе получил от това смешение. Придобил още от младини крайна чувствителност към цветовете, като видя тази цапаница, той подсвирна. Мистър Уоткинс се обърна. Изглеждаше раздразнен.

— Какво, за бога, сте решили да правите с това *отвратително* зелено? — запита Сент.

Мистър Уоткинс разбра, че в старанието си да се представи пред иконома като зает в рисуване, очевидно, е извършил някаква техническа грешка. Той погледна Сент и се поколеба.

— Извинете за грубостта — каза Сент, — но наистина това зелено, общо взето, е много необичайно. То просто ме потресе. Какво възнамерявате да изобразите: с него?

Мистър Уоткинс събираше мислите си. Само решителност можеше да спаси положението.

— Ако сте дошли тук да ми пречите на работата — отговори той, — ще нарисувам вашата мутра.

Сент се оттегли, защото беше весел и миролюбив човек; Спущайки се по нанадолнището, той срещна Порсън и Уейнрайт.

— Този човек е или гений, или опасен луд — каза той. — Качете се на хълма да видите зеленото му.

И продължи пътя си със сияещо лице, озарено от приятно предчувствие за весела препирня около триножника във вечерния здрач, сред изобилие от зелена боя.

Но към Порсън и Уейнрайт мистър Уоткинс се отнесе не толкова враждебно и обясни, че зеленото било първият слой на картината му. В отговор на една забележка той каза, че това е съвършено нов метод, изнамерен от самия него... Но после стана по-сдържан; поясни, че нямал намерение да разкрива на всеки минавач тайната на своя особен стил, и подхвърли няколко язвителни думи за подлостта на някои, които „се въртят“ около майсторите и се мъчат, ако могат, да разберат похватите им, в резултат на което веднага се отърва от тяхното присъствие.

Здрачът се сгъсти, появи се първо една, после друга звезда. Враните на високите дървета от лявата страна на замъка отдавна бяха потънали в сънливо мълчание, а самият замък загуби всички свои архитектурни подробности и се превърна в тъмносив силует; после прозорците на салона пламнаха ярко, светна и оранжерията, тук-там и

спалните се озариха от жълто сияние. Ако някой се бе приближил до триножника в парка, нямаше да намери там никого. Една кратка неприлична думица в яркозелено опетняваше чистотата на платното. Мистър Уоткинс работеше усърдно в храстите със своя помощник, който тихомълком се бе присъединил към него откъм коларския път.

Мистър Уоткинс се поздравяваше за хитростта, благодарение на която бе успял смело, пред очите на всички, да докара инструментите си на мястото на действието.

— Ей там е тоалетната стая — каза той на помощника си, — щом слугинята вземе свещта и слезе на вечеря, ще влезем. Бога ми, колко хубава наистина изглежда къщата, озарена от звездите, с всички тия прозорци и светлини! Дявол да го вземе, Джим, май не е зле човек да бъде художник. Опъна ли жицата през пътеката за пералнята?

Той се приближи предпазливо до къщата, застана под прозореца на тоалетната стая и се залови да сглобява сгъваемата си стълба. Като опитен професионалист не изпитваше особено вълнение при това. Джим изучаваше пушалнята. Изведнъж в храстите точно до мистър Уоткинс се чу силно изпращяване и сподавена ругатня. Някой се бе препънал в жицата, току-що опъната от помощника. По чакълената пътечка зад гърба си долови бягащи стъпки, като всички истински художници мистър Уоткинс беше необикновено боязлив човек, затова моментално захвърли сгъваемата си стълба и се втурна предпазливо през храсталака. Той смътно чувствуваше, че по петите му тичат двама, и му се струваше, че различава пред себе си силуета на своя помощник. След миг прескочи ниската каменна ограда около храсталака и се озова на открито в парка. Веднага след него на тревата тупнаха още двама.

Това бе настървена гонитба в мрака, сред дърветата. Мистър Уоткинс беше пъргав, добре трениран човек и бързо настигаше задъхания силует, който тичаше пред него. И двамата мълчаха, ала когато мистър Уоткинс почти се изравни с бягачия, изведнъж го обзе страшно съмнение. В същия миг другият обърна глава и нададе учудено възклицание. „Не е Джим“ — помисли мистър Уоткинс и в тоя момент непознатият го сграбчи за коленете и тутакси двамата се търкулнаха вкопчени на земята.

— Помогни ми, Бил — извика непознатият, когато се приближи третият.

И Бил наистина му се притече на помощ, служейки си с ръце и най-вече с крака. Четвъртият, по всяка вероятност Джим, изглежда бе свърнал настрана и запитал в друга посока. Във всеки случай той не се присъедини към тях тримата.

Мистър Уоткинс има крайно неясен спомен за събитията, които се развиха през следващите две минути. Запомни смътно, че палецът му попадна в устата на първия и го достраша за целостта на пръста му, а после няколко секунди притиска о земята уловената за косата глава на джентълмена, наречен Бил. Той също получи безброй ритници на различни места, като че ли от огромно множество хора. След това джентълменът, който не беше Бил, опря коляното си под диафрагмата на мистър Уоткинс и се опита да го притисне о земята.

Когато съзнанието му се поизбистри, мистър Уоткинс се видя седнал на тревата, заобиколен от осем или девет души — нощта беше тъмна, а той толкова объркан, че не можеше да ги преброи, — които явно го чакаха да се свести. С прискърбие той заключи, че е в плен, и навярно щеше да се впусне във философски разсъждения за превратностите на съдбата, ако преживяното не бе го лишило от всякакво желание да говори.

Той скоро забеляза, че на китките му няма белезници, а после пъхнаха в ръцете му манерка с бренди. Това го трогна до известна степен — толкова неочаквана беше тази доброта.

— Съзема се — произнесе нечий глас, който, както се стори на Уоткинс, принадлежеше на втория лакей на лорда.

— Хванахме ги, сър, и двамата — каза икономът на лорда, тоя, който му бе подал манерката. — И то благодарение на вас.

Никой не отговори на тези думи. А Уоткинс не разбираше каква връзка имат те с него.

— Съвсем е зашеметен — каза непознат глас, — злодеите едва не са го убили.

Мистър Теди Уоткинс реши да остане „съвсем зашеметен“, докато не се ориентира в положението. Той забеляза, че два от заобикалящите го силуети стояха един до друг със съкрушен вид и нещо в положението на раменете им подсказа на опитното му око, че ръцете им са вързани. Двама! Той мигновено разбра каква е работата. Пресуши малката манерка и като се олюляваше, подпомаган от услужливи ръце, се изправи на крака.

— Стискам ви ръка, сър, стискам ви ръка — произнесе един от стоящите до него. — Позволете ми да се представя. Аз съм ви много задължен. Накитите на моята съпруга, лейди Ейвлинг, са примамили тези негодници в замъка.

— Много ми е приятно да се запозная с ваше благородие — каза Теди Уоткинс.

— Предполагам, че сте видели как тези мерзавци са се втурнали към храстите и са се скрили зад тях?

— Точно така беше — потвърди мистър Уоткинс.

— Трябвало е да почакате да се вмъкнат през прозореца — рече лорд Ейвлинг. — Солено щеше да им излезе, ако действително бяха извършили обира. За ваш късмет двама от полицаите стояли до вратата и ви проследили. Надали щяхте да се справите с двама... макар че е много смело от ваша страна.

— Да, трябваше да държа сметка за това — каза мистър Уоткинс, — но човек не може да предвиди всичко.

— Разбира се — рече лорд Ейвлинг. — Само се страхувам, че са ви поомачкали — добави той. Групата вече крачеше към замъка. — Но вие като че ли накуцвате. Ще ми позволите ли да ви предложи ръката си?

И вместо да се вмъкне в Хемърпондския замък през прозореца на тоалетната стая, мистър Уоткинс влезе в него — малко пиян и отново във весело настроение — през парадния вход, облягайки се на ръката на истински, жив пер. „Това се казва изискан обир!“ — помисли си мистър Уоткинс. При светлината на газовата лампа той видя, че „негодниците“ са местни дилетанти, които не познаваше. Свалиха ги в мазето и ги поставиха там под надзора на тримата полицаи, двама ловни пазачи със заредени пушки, иконома, коняр и колар, докато се съмнеше, когато щяха да ги прехвърлят в Хейзълуъртския полицейски участък. В салона мистър Уоткинс беше обект на голямо внимание. Предоставиха му цяло канапе и не даваха и дума да става да се прибира тая нощ в селото. Лейди Ейвлинг уверяваше, че е безпримерен оригинал и че точно такъв си представяла Търнър^[2] — грубоват, полупиян, смел и съобразителен мъж с дълбоко хлътнали очи. Някой донесе необикновена сгъваема стълбичка, намерена в храстите, и му показа как се сглобява. Разправиха му освен това как открили в хрусталака жици, очевидно опънати там, за да препънат

непредпазливите преследвачи. Добре, че не е попаднал в тоя капан. И на края му показаха скъпоценностите.

Мистър Уоткинс бе така благоразумен да не се впуска в излишни приказки, като при всяка засечка в разговора се оправдаваше със своето неразположение. На края гърбът му се схвана и той започна да се прозява. Всички изведнъж съобразиха, че е срамота да го карат да говори след толкова страшно преживяване, тъй че той се оттегли рано в стаята си, малката червена стаичка до покоите на лорд Ейвлинг.

Зората разкри в Хемърпондския парк изоставен триножник с платно със зелен надпис, а в Хемърпондския замък — суматоха. Но дори и зората да бе разкрила мистър Теди Уоткинс и диамантите на лейди Ейвлинг, тя не би съобщила за това на полицията.

---

[1] Игра на думи. Порсън има пред вид „акт“ в смисъл „рисушка на голо тяло“. — Б.пр. ↑

[2] *Джоузеф Уилям Търнър* (1775–1851) — бележит английски живописец. — Б.пр. ↑

ИСТОРИЯТА НА ПЛАТНЕР

Дали на историята на Готфрид Платнер може да се вярва или не, е деликатен въпрос от гледна точка на доказателствата. От една страна, разполагаме със седем свидетели; да бъдем по-точни — с шест и половина чифта очи и един неоспорим факт, а от друга, е налице — какво е то? — предубеждение, здравомислие, инертността на общественото мнение. Никога не е имало седем по-честни наглед свидетели; никога не е имало по-неоспорим факт от изменението на анатомичното устройство на Готфрид Платнер и... никога не е имало по-нелепа история от тая, която трябваше да разправят. Най-нелепата част от историята е разказът на достопочтения Готфрид (защото аз го причислявам към седмината). Да пази бог стремежът към безпристрастие да ме подведе да подкрепя суеверието и така да следвам примера на покровителите на Еусапия^[1]. Право да си кажа, според мен има нещо тъмно в тази работа с Готфрид Платнер, но кое именно ѝ е тъмното, откровено да си призная, и аз не знам. Учудва ме вярата, която придават на историята най-неочаквани и авторитетни среди. Най-справедливо спрямо читателя обаче ще бъде да я разкажа без по-нататъшни коментари.

Готфрид Платнер въпреки името си е по рождение англичанин. Баща му бил елзасец, който през шейсетте години дошъл в Англия, оженил се за почтена англичанка от незнатен произход и умрял в 1887 г. след добродетелен и без особени събития живот (посветен, както подразбирам, главно на паркетчийство). Тъй като от родителите си е наследил три езика, той е преподавател по съвременни езици в едно малко частно училище в Южна Англия. За случайния наблюдател е досущ като всеки друг преподавател по съвременни езици в което и да е друго малко частно училище. Костюмът му не е нито много скъп, нито много моден, ала, от друга страна, не е и твърде евтин или неспретнат; външността му, както ръстът и осанката, са невзрачни. Може би ще забележите, че, както у повечето хора, лицето му не е напълно симетрично: дясното око е малко по-голямо от лявото, а

челюстта — малко понадебелена от дясната страна. Ако безцеремонно разголите гърдите му и опипате туптящото сърце, вероятно ще констатираме, че то е досущ като сърцето на всеки друг човек. Но тук между вас и опитния наблюдател ще възникне разногласие. Докато вие ще намерите сърцето му съвсем обикновено, за опитния наблюдател то ще бъде тъкмо противоположно. А щом ви посочи това, тогава и вие много лесно ще забележите тая особеност. Тя се състои в обстоятелството, че сърцето на Готфрид тупа от дясната страна на тялото му.

Но това не е едничката особеност в устройството на Готфрид, макар и да е единствената, която би направила впечатление на неопитен човек. Един известен хирург, който проучил внимателно вътрешната подредба на Готфрид, установил, че всички други несиметрични части на тялото му също са разместени. Десният лоб на черния дроб е от лявата страна, а левият — от дясната; белите му дробове също са на противоположни места. Нещо по-странно: освен ако Готфрид не е ловък артист, трябва да повярваме, че дясната му ръка напоследък е станала лява. След събитията, които ще разгледаме (колкото е възможно по-безпристрастно), той видял, че му е крайно трудно да пише другояче, освен отдясно наляво напречно на хартията с лявата си ръка. Той не може да хвърля с дясната си ръка, при ядене се обърква как да държи ножа и вилицата, а представите му за правилата на движението по пътищата — като имаме предвид, че е велосипедист — са опасно объркани. А няма ни най-малко доказателство, че преди тези събития Готфрид е бил изобщо левак.

В тази нелепа история има още един невероятен факт. Готфрид показва три свои снимки. На едната от тях ще го видите на пет-шест години, намръщен, проточил към вас дебелия си крачета изпод карирана престилчица. На тая снимка лявото му око е малко по-голямо от дясното, а челюстта — малко по-дебела от лявата страна. В сегашното му жизнено състояние е обратното. Снимката на Готфрид на четиринайсетгодишна възраст като че ли противоречи на тези факти, но това е така, защото тя е от ония евтини фотографии, които са били на мода тогава, правена направо на метална плака и затова показваща предметите обратно, като в огледало. Третата снимка го представя на двайсет и една година и потвърждава забелязаното в другите. Тук като че ли има най-убедителни доказателства, потвърждаващите лявата и

дясната страна на Готфрид са разменени. И все пак крайно трудно е да се обясни такава изумителна промяна у човек другояче, освен с някакво фантастично и нелепо чудо.

Разбира се, тези факти биха могли да се изтълкуват в известен смисъл: ако се предположи, че Платнер е извършил някаква изкусна мистификация във връзка с разместването на сърцето си. Снимки могат да се подправят, левачество — да се имитира. Но характерът на човека не се поддава на такова обяснение. Готфрид е тих, практичен, скромен и душевно напълно уравновесен човек от гледна точка на Нордау^[2]. Той обича бира и пуши умерено, всеки ден си прави разходки и има здраво, високо мнение за ценността на учителската професия. Притежава добър, но нешколуван тенор и му прави удоволствие да пее популярни и весели песни. Обича — но не до пристрастяване — да чете, главно белетристика, пропита със смътно благочестив оптимизъм, спи добре и рядко сънува. Всъщност от него най-малко бихте очаквали да измисли някаква фантастична история. В действителност той не само не натрапваше на света тази история, а и беше изключително сдържан по въпроса. Посреща изследвачите си с някаква миловидна... свенливост би била може би най-подходящата дума, която обезоръжава и най-невярващите. Изглежда, като че ли наистина се срамува, че му се е случило нещо толкова необикновено.

Трябва да се съжالياва, че неприязънта на Платнер към идеята за посмъртна аутопсия би отсрочила, може би завинаги, сдобиването с категорично доказателство, че лявата и дясната страна в цялото му тяло са разместени. Главно на това обстоятелство се основава правдоподобността на неговата история. Няма начин да вземем един човек и да го местим из пространството, каквото обикновените хора разбират под пространство, тъй че в последна сметка да разменим страните му. Каквото и да правим, дясната му страна пак ще си бъде дясна, лявата — лява. Разбира се, с нещо извънредно тънко и плоско това може да стане. Ако изрежете от хартия някаква фигура, каквато и да е фигура с дясна и лява страна, можете да смените страните ѝ просто като я вдигнете и обърнете обратно. Но с нещо масивно е друго. Теоретиците на математиката ни уверяват, че единственият начин да се сменят дясната и лявата страни на едно масивно тяло е да се отдели напълно това тяло от познатото ни пространство — тоест да се отдели от обичайното съществуване и да се постави някъде извън

пространството. Несъмнено малко трудно можем да си представим това, ала всеки, който има известни теоретични математически познания, ще увери читателя, че то е напълно възможно. Казано на технически език, странното разместване на дясната и лявата страна на Платнер е доказателство, че той е преминал от нашето пространство в така нареченото Четвърто измерение и отново се е върнал в нашия свят. Ние сме почти принудени да вярваме, че е станало именно така, освен ако не сме решили да се смятаме за жертви на ловка и безпочвена измама.

Толкова за реалните факти. Сега трябва да опишем явленията, свързани с временното му изчезване от света. Изглежда, че в Съсеквилското частно училище Платнер изпълняваше не само длъжността преподавател по съвременни езици, но и преподаваше също химия, икономическа география, счетоводство, стенография, рисуване и всеки друг допълнителен предмет, към който променливите капризи на родителите на учениците биха насочили тяхното внимание. Той познаваше слабо или никак тези различни предмети, но в средните училища, за разлика от интернатите или първоначалните, на учителя всъщност са необходими не толкова знания, колкото висока нравственост и благовъзпитан тон. Той куцаше особено в химията, от която не знаеше, както казваше сам, нищо друго извън трите газа (каквото подразбираше под три газа). Но тъй като учениците му започваха от нищо и черпеха всичките си познания от него, в течение на няколко срока това не причини почти никакви неудобства нито на него, нито на някой друг. Ала след време в училището постъпи едно момченце на име Уибъл, у което някой злонамерен роднина, изглежда, бе култивирал любознателен ум. Това момченце следеше уроците на Платнер с подчертан и неотслабващ интерес и за да покаже увлечението си по този предмет, няколко пъти донесе на Платнер вещества за анализ. Платнер, поласкан от това доказателство за способността му да буди интерес и разчитайки на невежеството на детето, ги анализира и дори даде общи обяснения за техния състав. Всъщност той бе толкова насърчен от своя ученик, че се сдоби с една книга по аналитична химия и я изучаваше, докато следеше вечерните занимания. И с изненада откри, че химията е много интересен предмет.

Дотук историята е съвсем обикновена. Но сега на сцената излиза зеленикавият прах. За нещастие източникът на този зеленикав прах,

изглежда, е неизвестен. Мастър^[3] Уибъл разказва една заплетена история: че го бил намерил увит в пакет в някаква изоставена варница близо до морето. Щеше да бъде хубаво за Платнер и може би за семейството на мастър Уибъл, ако веднага и на място можеше да се подпали тоя прах. Във всеки случай младият джентълмен го донесъл в училище не в пакет, а в обикновено осемунциево градуирано шише от лекарство, запушено със сдъвкано парче вестник. Той го дал на Платнер в края на следобедните занятия. Четири момчета били задържани подир училищната молитва да довършат някои неизпипани както трябва домашни работи, а Платнер ги надзиравал в малката класна стая, където се преподаваха уроците по химия. Уредите за практическо изучаване на химия в Съсеквилското частно училище, както в повечето малки училища в страната, се отличават с крайната си простота. Те се държат в малък стenen долап почти с вместимостта на обикновен пътнически куфар. Отегчен от пасивната си роля на надзирател, Платнер изглежда се зарадвал от намесата на Уибъл със зеления му прах като приятно отвличане на вниманието, и като отключил въпросния долап, веднага пристъпил към аналитични опити. За щастие Уибъл го гледал, седнал на безопасно разстояние. Четиримата злосторници, преструвайки се погълнати дълбоко в работата си, го следели скришом с най-жив интерес. Защото дори в границите на трите газа практическата химия на Платнер беше, според мен, безразсъдно смела.

Момчетата са фактически единомисленици в показанията си за действията на Платнер. Той сипал малко от зеления прах в една епруветка и изпробвал веществото последователно във вода, солна, азотна и сярна киселина. Тъй като не получил никакъв резултат, изсипал малка купчинка — всъщност почти половината шише — на плоча за писане и опитал с кибрит. Шишето от лекарство държал в лявата си ръка. Веществото започнало да дими и да се топи, а после експлодирало с оглушителна сила и ослепителен блясък.

Петте момчета, като видели блясъка и очаквали големи бедствия, се мушнаха под чиновете си, така че никое от тях не пострадало сериозно. Прозорецът изхвъркнал чак на игрището, а черната дъска се катурнала от поставката си. Плочата за писане се пръснала на хиляди частици. От тавана паднала малко мазилка. Никакви други щети не били причинени на училищната сграда или пособия, а момчетата, като

не виждали нито следа от Платнер, отначало помислили, че той е съборен и лежи някъде под чиновете, където не се забелязва. Те изскочили от скривалищата си да му се притекат на помощ, ала с учудване намерили мястото празно. Все още замаяни от внезапната сила на експлозията, те се завтекли към отворената врата, с мисълта, че може да е ранен и да е изскочил от стаята. Но Карсън, който тичал най-напред, едва не се сблъскал на вратата с директора, мистър Лидгет.

Мистър Лидгет е пълен, нервен човек с едно око. Според думите на учениците той се втурнал в стаята, като залитал и изригвал някои от ония цензурни ругатни, с които са свикнали да си служат избухливите училищни директори — за да не употребят по-непристойни. „Проклет палячо! — кряснал той. — Къде е мистър Платнер?“ Момчетата са единодушни, че изрекъл точно тия думи. („Развейпрах“, „сополивец“ и „палячо“ изглежда са думи от обичайната терминология в училищния речник на мистър Лидгет.)

Къде е мистър Платнер? Този въпрос се повтаряше много пъти през следващите няколко дни. Всъщност изглеждаше, като че тази страшна хипербола — „пръснат на хиляди частици“ — тоя път е станала действителност. Не се виждаше никаква забележима частица от Платнер; не можеха да намерят нито капка кръв, нито нишка от облеклото му. Очевидно бе отвеян напълно от тоя свят, без да остави никаква отломка подире си. Дори колкото да покрие една монета от шест пенса — да си послужим с един пословичен израз! Доказателствата за пълното му изчезване вследствие на тази експлозия не подлежат на никакво съмнение.

Излишно е да се разпростираме тук върху суматохата, предизвикана в Съсеквилското частно училище, в Съсеквил и другаде от това събитие. Всъщност читателите на тези страници може би ще си спомнят, че са чули за някакъв далечен и замиращ отзвук от това вълнение през последната лятна ваканция. Изглежда, че Лидгет направи всичко възможно да замаже и омаловажи тази история. Той обяви, че ако ученик спомене името Платнер, ще бъде наказан да напише двайсет и пет реда, и заяви в класната стая, че знае добре къде се намира неговият помощник. Както обяснява сам, страхувал се да не би, ако се разбере, че действително е станала експлозия въпреки взетите строги мерки за ограничаване до минимум на практическите занимания по химия, репутацията на училището да пострада; такава

опасност имало и ако изчезването на Платнер останело забулено в тайна. Действително той направи всичко по силите си, за да придаде на това събитие колкото е възможно по-обикновен характер. Поспециално подложи петимата очевидци на събитието на такъв щателен кръстосан разпит, че те започнаха да се съмняват в ясните показания на своите сетива. Но въпреки тези усилия историята, в преувеличена и изопачена форма, предизвика краткотрайна сензация в окръга и няколко родители под благовидни предлози изтеглиха синовете си от училището.

Заслужава да се отбележи също, че мнозина от околността имали необикновено живи сънища за Платнер по време на вълнението преди неговото завръщане и че тези сънища били странно еднакви. В почти всички тях сънуващите виждали Платнер да блуждае сред ярко многоцветно сияние ту сам, ту заедно с други. Във всички случаи лицето му било бледо и измъчено, а понякога жестикулирал към спящия. Един-двама ученика, явно под влиянието на кошмар, уж видели Платнер да се приближава към тях с изумителна бързина и да се вира внимателно в очите им. Други бягали с Платнер, подгонени от загадъчни и чудновати същества с кълбовидна форма. Но всички тези видения бяха забравени във въпроси и догадки, когато следващата сряда след понеделника на експлозията Платнер се завърна.

Обстоятелствата на завръщането му бяха така странни, както и тези на изчезването. Доколкото малко нервното изложение на мистър Лиджет може да се допълни от колебливите изказвания на Платнер, излиза, че в сряда вечерта, преди залез, първият от тези двама джентълмени, след като освободил учениците от вечерни занимания, бил зает в градината си да бере и яде ягоди — плод, който той извънредно много обича. Той има голяма старовремешна градина, за щастие защитена от чужди погледи посредством висока и обрасла с бръшлян червена тухлена ограда. Тъкмо се бил навел над един особено плодовит стрък, нещо блеснало във въздуха, после тупнало тежко и докато успее да се огледа, някакво тежко тяло го блъснало силно изотзад. Той политнал и паднал напред, и то така стремглаво, че смачкал ягодите, които държал в ръка, а цилиндърът му — мистър Лиджет се придържа към старите схващания за тоалета на учителя — се нахлупил ниско над челото и почти закрил едното му око. Този тежък снаряд, който се плъзнал косо по него и паднал в седнало

положение сред ягодите, се оказал нашият отдавна загубен мистър Готфрид Платнер в крайно раздърпано състояние. Той бил без яка и шапка, долните му дрехи били изцапани, а по ръцете му имало кръв. Мистър Лиджет толкова се възмутил и изненадал, че останал на четири крака и с цилиндър, захлупен на окото, запротестира енергично пред Платнер за непочтителното му и необяснимо поведение.

Тази не твърде идилична сцена завършва, бил казал, външната версия за историята на Платнер — явната ѝ страна. Абсолютно излишно е да се впускаме тук във всички подробности за уволняването му от мистър Лиджет; такива подробности, с пълните имена, дати и обяснения, могат да се намерят в по-обстойния доклад за тези събития, изнесен пред Дружеството за проучване на ненормалните явления. Необикновеното разместване на дясната и лявата страна на Платнер било едва-едва забелязано първия ден, и то за пръв път във връзка със склонността му да пише отдясно наляво на черната дъска. Той по-скоро криел, отколкото показвал това любопитно потвърдително обстоятелство, защото смятал, че то ще се отрази неблагоприятно на изгледите му да получи нова служба. Изместването на сърцето било установено няколко месеца след това, когато му вадили зъб с упойка. Тогава той позволил много неохотно да му направят бегъл хирургически преглед с оглед да напишат кратка бележка за „Анатомично списание“. С това изчерпваме излагането на конкретните факти, тъй че сега можем да се спрем на обясненията на Платнер по въпроса.

Но нека първо направим ясно разграничение между досегашната част от историята и следващата. Всичко, което разказах дотук, е установено чрез показания, които дори криминалист би признал. Всички свидетели са още живи; ако читателят има свободно време, би могъл да издири учениците още утре, дори да превъзмогне ужаса си от страшния Лиджет и да ги подложи на кръстосан разпит, да ги притисне и изпитва колкото си иска; да има на разположение самия Готфрид Платнер, разместеното му сърце и трите му снимки. Може да се приеме за доказано, че той действително е изчезнал в течение на девет дни вследствие на експлозията; че се е върнал почти по същия бурен начин, при обстоятелства, по естество неприятни за мистър Лиджет, каквито и да са техните подробности; и че се е върнал обърнат наопаки, така както се връща отражение от огледало. От последния

факт, както посочих вече, следва почти неизбежно, че през тези девет дни Платнер трябва да е бил в някакво състояние на съществуване абсолютно извън пространството. Доказателствата в този смисъл са всъщност по-силни от тия, въз основа на които повечето убийци увисват на бесилката. Но освен личния му разказ къде е бил, с обърканите му обяснения и почти противоречиви подробности, ние имаме само честната дума на мистър Готфрид Платнер. Не искам да я поставям под съмнение, но все пак трябва да изтъкна — което пропускат толкова много автори, описващи неизвестни психически явления, — че тук преминаваме от практически неоспоримото към ония неща, които всеки разумен човек има право да приеме или да отхвърли, както сметне за правилно. Гореизложените свидетелски показания ги правят правдоподобни; поради несъответствието им с обичайното те клонят към невероятното. Предпочитам да не наклонявам везните на читателската присъда на едната или на другата страна, а просто да разкажа историята в този вид, в който ми я изложи Платнер.

Трябва да поясня, че изслушах разказа му в моята къща в Чайлхърст и още същата вечер, щом се разделихме, влязох в кабинета си и записах всичко така, както съм го запомнил. По-късно той има добрината да го прочете в машинописен препис, тъй че фактическата му правилност е неоспорима.

Платнер заявява, че в момента на експлозията помислил отчетливо, че е убит. Той се почувствувал откъснат от земята и понесен със сила назад. Интересен за психолозите е фактът, че е мислил ясно по време на полета си назад и се питал в какво ли ще се блъсне — в химическия долап или в поставката на черната дъска. Петите му се ударили в земята, той политнал и се строполил тежко в седнало положение върху нещо меко и плътно. За миг сътресението го зашеметило. Веднага усетил отчетлива миризма на опърлени косми и му се счул гласът на Лидгет, който питал за него. Естествено, за известно време съзнанието му било силно помътнено.

Отначало му се сторило, че все още се намира в класната стая. Виждал съвсем ясно изумлението на учениците и влизането на мистър Лидгет. Тук е напълно уверен. Не чул какво казали; но отдава това на оглушителния ефект на експеримента. Предметите около него изглеждали странно тъмни и неясни; разсъдъкът му си обяснил това с

очевидната, но погрешна мисъл, че експлозията е предизвикала огромно количество тъмен дим. В този полумрак силуетите на Лиджет и на учениците се движели смътно и безмълвно като призраци.

Лицето на Платнер все още пламтяло от парещата топлина на светкавицата. Той бил, както казва сам, „шашардисан“. Първите му определени мисли, изглежда, са се отнасяли за личната му безопасност. Помислил, че може би е ослепял и оглушал. Опипал внимателно крайниците и лицето си. После възприятията му се проявили и с учудване констатирал, че старите обичайни чинове и други училищни мебели около него липсват. На тяхно място виждал само смътни, неопределени, сини сенки. После станало нещо, което го накарало да извика силно и мигновено пробудило и раздвижило притъпените му сетива. *Двама от учениците, жестикулирайки, минали един след друг направо през него!* Никой от тях не показвал, че усеща и най-малко присъствието му. Трудно можем да си представим чувството, което изпитвал. Те минали през него, казва той, неусетно като през валмо мъгла.

Първата мисъл на Платнер след това била, че е умрял. Но тъй като бил закърмен с много трезви възгледи по тия въпроси, той се поучудил, че тялото му е все още около него. Второто му заключение било, че не той е умрял, а другите са умрели: че експлозията е унищожила Съсеквилското частно училище и всички там, с изключение на самия него. Но и това не го задоволило напълно. И затова пак се заоглеждал учудено.

Всичко наоколо било обвито в непрогледен мрак: отначало той му се струвал черен като абанос. Над главата си имал черно небе. Единственото светло петънце в тая обстановка бил някакъв смътен зеленикав блясък по края на небосвода в едната посока, който очертавал на хоризонта вълнисти черни хълмове. Такова било, изглежда, първоначалното му впечатление. Когато очите му свикнали с тъмнината, той започнал да различава в заобикалящата го нощ някакъв смътен зеленикав цвят с различни отсенки. На този фон мебелите и присъстващите в класната стая се откроявали като фосфоресциращи привидения, смътни и неосезаеми. Той протегнал ръка и без усилие я проврял през стената на стаята до камината.

Според разказа му, Платнер направил енергично усилие да привлече внимание. Той извикал на Лиджет и се опитал да улови

учениците, когато се шурнали насам-натам. Отказал се от тези опити едва когато мисис Лиджет, която, естествено, той (като учител) мразел, влязла в стаята. Както казва сам, усещането, че се намира в тоя свят и все пак не е част от него, било извънредно неприятно. Той сравняваше твърде сполучливо чувствата си с тези, които изпитва котка, когато гледа мишка през прозорец. Щом понечвал да се свърже с неясния, познат свят около себе си, някаква невидима, непонятна преграда пречела на досега му с него.

Тогава насочил вниманието си към своето веществено обкръжение. Видял шишето от лекарството все още здраво в ръката си, с остатъка от зеления прах в него. Сложил го в джоба си и почнал да опипва наоколо. Оказало се, че седи на голям камък, покрит с кадифен мъх. Не можел да различи заобикалящата го тъмна местност, понеже смътният, мъгляв образ на училищната стая я закривал, но имал чувството (дължащо се може би на студения вятър), че се намира близо до хребета на някакъв хълм и че под нозете му се спуща стръмна клисура. А зеленото сияние по края на небосвода като че се разширявало и засилвало. Той се изправил, търкайки очи.

Изглежда направил няколко крачки по стръмното наннадолнище, ала после се препънал, едва не паднал и седнал отново на една назъбена скала да наблюдава зората. Усещал света около себе си абсолютно безмълвен. Той бил колкото безшумен, толкова и мрачен, и макар че по хълмистия склон дуhal студен вятър, липсвали шумоленето на тревата и шептенето на клоните, които би трябвало да го съпровождат. Така по слух, ако не и по зрение, разбрал, че склонът, на който стоял, е скалист и пуст. С всеки миг зеленото ставало все по-ярко и едновременно с чернотата на небето над главата му и скалистата пустош около него се примесвало прозрачно кървавочервено, без обаче да ги смекчава. Като имам пред вид по-нататъшния развой на събитията, склонен съм да мисля, че тази червенина може би е била оптически ефект, дължащ се на контраста. Нещо черно трепнало за миг в долната част на мъртвешки жълто-зеления небосвод, а после от черната бездна под него се надигнал тънък и пронизителен глас на камбана. Със засилването на светлината растяло и потискащото очакване.

Той преседял така навярно повече от час, като всеки миг странната зелена светлина ставала все по-ярка и бавно разпростираща

пламтящите си пръсти нагоре, към зенита. Със засилването ѝ призрачното видение на нашия свят ставало относително или абсолютно все по-смътно. Вероятно и двете, защото времето трябва да е било приблизително около нашия земен залез. Докато видението на нашия свят изчезвало, Платнер с няколко крачки по нанадолнището минал през пода на класната стая и като че сега седял във въздуха в по-голямата класна стая на долния етаж. Той различавал ясно пенсионерите, но много по-слабо, отколкото Лиджет. Те правели вечерните си упражнения и с интерес забелязал, че някои шмекеруват по математика с помощта на „ключ“ — средство за преписване, чието съществуване Платнер не подозирал дотогава. С течение на времето те постепенно изчезнали, докато светлината на зелената зора постепенно се засилвала.

Поглеждайки към долината, Платнер забелязал, че светлината пропъзляла дълбоко надолу по скалистите склонове и през гъстата чернота на бездната сега се процеждало слабо зелено сияние, като блясък на светулка. И почти незабавно над базалтовите вълнисти гънки на далечните хълмове се издигнал дискът на някакво огромно небесно тяло, пламтящо в зеленикаво-розово, а чудовищните скални маси наоколо изпъкнали мрачни и пусти, облени от зелена светлина и набраздени от гъсти, ръждивочерни сенки. Забелязал множество топчести предмети, които се реели над хълмовете, като хвърчилки на магарешки бодил, понесени от вятъра. Най-близките се намирали от другата страна на клисурата. Камбаната долу звъняла все по-бързо и по-бързо, като че с нетърпелива настойчивост, а тук-там се мяркали някакви светлини. Учениците, занимаващи се на чиновете си, сега почти не се забелязвали.

Това угасване на нашия свят, докато се издигало зеленото слънце на тази друга вселена, е любопитна подробност, за която Платнер настоява. Трудно е да се движи човек през нощта в Другия свят поради отчетливостта, с която се виждат предметите от този свят. Загадка е защо в такъв случай ние, в този свят, не забелязваме нищо от Другия свят. Това се дължи може би на сравнително яркото осветление на този наш свят. Според Платнер, на пладне, през най-ярката част на деня, в Другия свят не е светло дори колкото при пълнолуние в този свят, докато нощта му е непрогледно черна. Тъй че количеството светлина дори в обикновена тъмна стая е достатъчно, за да направи видими

предметите в Другия свят, по силата на същия принцип, както слабата фосфоресценция е видима само в най-дълбок мрак. След като Платнер ми разказа историята си, аз се опитах да видя нещичко от Другия свят, като преседях дълго време във фотографска тъмна стаичка нощем. Безспорно различих неясни очертания на зеленикави склонове и скали, но, трябва да призная, всъщност много неясни. Читателят може да има по-голям късмет. Платнер ми казва, че след завръщането си сънувал, виждал и разпознавал места от Другия свят, но това се дължи навярно на спомените му от тия гледки. Напълно възможно е обаче хора с необикновено остро зрение от време на време да зърват този странен Друг свят около нас.

Но да не се отклоняваме. Когато зеленото слънце се издигнало, в клисурата се открила, макар и смътно и неясно, дълга редица черни сгради и след известно колебание Платнер се запуснал по нанадолнището към тях. Слизането било продължително и извънредно досадно не само поради голямата стръмнина, но също и поради ронливостта на камъните, с които бил осеян целият склон на хълма. Шумът от спущането — от време на време токовете му изтръгвали искри от скалите — в тоя момент бил като че единственият звук във вселената, защото биенето на камбаната вече престанало. Когато се приближил, забелязал, че различните постройки изумително приличат на гробове, мавзолеи и паметници, само че всички били еднакво черни вместо бели като повечето гробници. А после видял да излизат на тълпи от най-голямата сграда — точно както хората се разотиват след църква — множество бледи, закръглени, светлозелени фигури. Те се пръскали в различни посоки по широката улица на селището — едни минавали по странични улички и се появявали отново на хълмистия склон, други влизали в някои от малките черни постройки от двете страни на пътя.

Като видял тези изкачващи се към него същества, Платнер спрял и се вторачил. Те не вървели, защото в действителност били без крайници, но имали някакво подобие на човешки глави, под които се поклащало тяло, прилично на попова лъжичка. Странността им го смаяла, но всъщност той бил заобиколен от толкова много странности, че те не го разтревожили сериозно. Съществата се носели към него по посока на мразовития вятър, който духал към нанагорнището, като сапунени мехури, подхванати от въздушно течение. И когато се взрял в

най-близкия от приближаващите се, видял, че той наистина има човешка глава, само че с необикновено големи очи и с такова изражение на скръб и мъка, каквото никога дотогава не бил виждал върху лице на смъртен. С учудване забелязал, че главата не се обърнала да го погледне, а като че наблюдавала и следяла някакъв невидим движещ се предмет. За миг бил озадачен, но после се сетил, че това същество наблюдава с огромните си очи нещо, което става в света, който той току-що е напуснал. То се приближавало все повече и повече, а Платнер бил толкова смаян, че нямал сили да извика. Когато дошло съвсем наблизко, съществото издало много слаб шипящ звук. После го потупало леко по лицето — досега му бил много хладен — и като го отминало, продължило нагоре към хребета на хълма.

На Платнер му хрумнала необикновена мисъл: че тази глава много прилича на Лидгет. После той насочил вниманието си към другите глави, които в момента се катерели на гъсти рояци по склона. Никоя от тях не давала ни най-малък признак, че го познава. Наистина една-две се приближили до главата му и понечили да направят като първата, но той се отдръпнал с отвращение. У повечето от тях забелязал същото изражение на безизходна скръб, каквато видял у първата, и чул същите слаби жални звуци. Една-две плачели, а трета, която се търкаляла бързо по нанагорницето, изразявала демонична ярост. Но други били хладни, а в очите на някои се четяло задоволено любопитство. Поне една изразявала почти възторжено щастие. Между тях, които видял по това време, Платнер, доколкото си спомня, не открил повече такива, които да оприличи на някого.

В течение на няколко часа може би Платнер наблюдавал тези странни същества, пръскащи се по хълмовете, и едва дълго след като престанали да излизат от скупчените една до друга черни сгради в клисурата, продължил спущането си по нанадолницето. Тъмнината около него се сгъстила дотолкова, че трудно налучквал верния път. Небето над главата му сега било ярко, светлозелено. Не усещал нито глад, нито жажда. По-късно, когато огладнял и ожаднял, намерил прохладен поток, течащ през средата на клисурата, и най-после нуждата го принудила да опита от редкия мъх по камъните, който му се видял вкусен.

Той се лутал слепешком между гробовете, които се спущали в клисурата, за да търси неуверено някакво разковниче за разгадаване на

тези непонятни неща. След дълго време стигнал до входа на голямата сграда, подобна на музей, от която излезли главите. В нея съзрял сноп зелени светлини, които горели на нещо като базалтов олтар, а от една камбанария над главата му към средата на помещението се спущало въже на камбана. По цялата дължина на стената наоколо минавал огнен надпис с букви, които не познавал. Докато се чудел какво е предназначението на тия неща, чул отдалечаващ се тропот на тежки стъпки, отекващ далеч по улицата. Изскочил пак в мрака, но не можал да забележи нищо. Хрумнало му да дръпне въжето на камбаната, ала на края решил да тръгне подир стъпките. Но макар че изминал тичешком значително разстояние, не успял да ги догони; а и виковете му останали напразни. Клисурата като че се разширявала до безкрайност. По цялата ѝ дължина било тъмно като в земна звездна нощ, докато мъртвешки зеленият ден мъждеел по горния ръб на стръмните ѝ урви. Долу вече нямало глави. Всички те изглежда се намирили по високите склонове. Като погледнал нагоре, видял, че те сноват насам-натам, някои се реели на едно място, други хвърчали стремително из въздуха. Казва, че това му напомнило за „големи снежинки“; само че тези били черни и светлозелени.

Платнер заявява, че прекарал почти седем-осем дни в следене на твърдите, неотклонни стъпки, които все не успявал да догони, в изследване на нови области на тази безкрайна дяволска бездна, в катерене и спущане по страхотните височини, в лутане около върховете и наблюдаване на блуждаещите лица. Казва, че не държал сметка за времето. Макар че веднъж или дважд забелязал очи, които го наблюдавали, не разменил нито дума с живо същество. Спял между скалите по планинския склон. В самата клисура земни неща не се виждали, защото от земна гледна точка тя била дълбоко в недрата. Щом започнал земният ден, светът за него станал видим от височините. Понякога усещал, че се препъва в тъмнозелените камъни или се спира до ръба на пропаст, а навред наоколо се поклащат зелените клони на съсексвилските улички: или му се струвало, че се разхожда отново по тия улици, или наблюдава незабелязано какво става в някой дом. Именно тогава установил, че почти на всяко човешко същество от нашия свят се пада някоя от тия блуждаещи глави; че всеки един в света се намира от време на време под наблюдението на тези безпомощни безтелесни създания.

Какво са те — тези Наблюдатели на Живите? Платнер никога не узнал това. Но двама, които скоро го намерили и проследили, приличали на детския му спомен за баща му и майка му. От време на време и други лица обръщали очи към него: очи като на ония мъртъвци, които го направлявали или му вредели, или му помагали в юношеска и зряла възраст. Всеки път, когато го погледнели, странно чувство на отговорност обземало Платнер. На майка си той се осмелил да заговори, но тя не му отвърнала нищо. Взираше се в очите му печално, вторачено и нежно — а и като че ли малко укорително.

Той просто разказва тази история; не се и опитва да я обяснява. Предоставя на нас да гадаем кои може да са тези Наблюдатели на Живите, или пък, ако са наистина Мъртъвците, защо така внимателно и страстно наблюдават света, който са напуснали завинаги. Възможно е — всъщност лично на мен това ми се струва правдоподобно, — когато животът ни свърши и не можем вече да избираме между зло и добро, да сме все още принудени да бъдем очевидци на последиците, за които сме виновни. Ако човешките души продължават да живеят след смъртта, тогава сигурно и човешките интереси остават да съществуват след смъртта. Но това е само мое лично предположение за смисъла на видяното. Платнер не дава никакво тълкуване, защото и на него не му било дадено. Добре е читателят да разбере това. Ден след ден той бродел замаян из тоя странно осветен свят извън света, уморен и към края изнемощял и гладен. Денем — тоест според нашия земен ден — призрачното видение на старата позната гледка на Съсексвил, заобикаляща го отвред, го отегчавала и измъчвала. Не виждал къде да стъпи и от време на време усещал по лицето си хладния досег на някоя от тези Наблюдаващи души. А когато се мръкнело, обкръжен от това множество Наблюдатели и от тяхната дълбока печал, изпитвал неописуем душевен смут. Изгаряло го силно желание да се върне в земния живот, който бил толкова близо и все пак толкова далеч. Неземността на заобикалящите го неща му причинявала безспорно мъчителна душевна болка. Собствените му преследвачи го безпокоели неописуемо. Искал да им кресне да престанат да го гледат така вторачено, да им се скара, да избяга от тях. Те били все тъй безмълвни и сериозни. Колкото и да тичал из неравната местност, те го следвали неумолимо.

Надвечер на деветия ден Платнер чул далеч от дъното на клисурата невидими приближаващи стъпки. Тогава той бродел по широкото било на същия хълм, на който паднал при влизането си в този свой странен Друг свят. Обърнал се и се заспушал бързо към клисурата, опипвайки трескаво пътя си, но се заковал на място, като видял това, което ставало в една стая в някаква задна уличка близо до училището. И двамата, които били в стаята, той познавал по физиономия. Прозорците били отворени, жалюзите — вдигнати и залязващото слънце озарявало ярко вътрешността, тъй че откачало тя изпъквала съвсем ясно — светла продълговата стая, прилегнала като картина от магически фенер върху черния пейзаж и мъртвешки зеления здрач. В добавка към слънчевата светлина в стаята току-що била запалена свещ.

На леглото лежал слаб, дългнест човек, чието мъртвешки бледо лице се откроявало страшно на омачканата възглавница. Стиснатите му пестници били вдигнати над главата. На една масичка до леглото стояли няколко шишенца с лекарства, препечен хляб, вода и празна чаша. От време на време устните на слабия се разтваряли, за да изразят някоя дума, която не можел да произнесе. Но жената не забелязвала, че той иска нещо, понеже била заета с вадене на книжа от едно старинно писалище в отсрещния ъгъл на стаята. Отначало картината била наистина много жива, но колкото по-ярка ставала зелената зора над нея, толкова по-смътна и безцветна ставала тя.

С приближаването на отекващите стъпки, тия стъпки, които звучат така силно в оня Друг свят и навлизат толкова тихо в тоя, Платнер забелязал около себе си огромно множество неясни лица, които изскачали от мрака и се скупчвали да гледат двамата души в стаята. Никога дотогава той не бил виждал толкова много Наблюдатели на Живите. Едни следели само болния в стаята, други с безкрайна мъка наблюдавали как жената с жадни очи търси нещо, което не може да намери. Те наобиколили Платнер, изпречвали се пред погледа му и се блъскали пред лицето му, безпомощно жалните им гласове го обграждали отвред. Само сегиз-тогиз виждал ясно. През останалото време картината трептяла мъжделиво през булото от зелени отражения, предизвикани от движенията им. Изглежда, в стаята било много тихо, защото, както казва Платнер, пламъкът на свещта из пушал напълно отвесна струя дим, а всяка стъпка и нейното ехо

звучели в ушите му като гръмотевици. А лицата! Особено две близо до това на жената: едното също било женско, бяло и с ясни черти лице, сигурно някога студено и сурово, ала сега смекчено от отсянка на мъдрост, непозната на земята. Другото навярно принадлежало на бащата на жената. И двете очевидно били погълнати в съзерцаването на някаква злонамерена низост, която изглежда не били в състояние вече да предотвратят и осуетят. Зад тях имало други, може би учители, които учили на лошо, приятели, чието влияние било залязло. И над мъжа имало също такава множество, но никой там нямал вид на родител или учител! Лица, може би някога груби, ала сега пречистени и укрепнали от скръбта! И най-отпред — едно девическо лице нито гневно, нито разкаяно, а просто търпеливо и уморено и, както се сторило на Платнер, очакващо подкрепа. При спомена за това множество от мъртвешки лица той се почувствувал неспособен да продължи описанието си. Събрал ги звънът на камбаната. Платнер видял всички в разстояние на една секунда. Изглежда, бил толкова развълнуван, че съвсем неволно неспокойните му пръсти извадили шишето със зеления прах от джоба и го задържали пред лицето му. Но той не си спомня това.

Внезапно стъпките спрели. Платнер зачакал какво ще стане по-нататък, настъпила пауза, после изведнъж, прорязвайки неочакваната тишина като остър, тънък нож, прозвучал първият камбанен звън. Тогава множеството от лица се разлюляло и навред около Платнер се надигнали вопли, този път по-силни. Жената не чувала; сега тя горяла нещо на пламъка на свещта. При втория звън всичко притъмняло и през тълпата наблюдаващи полъхнал леденостуден вятър. Те се въртели около Платнер като вихрушка от мъртви листа през пролетта, а при третия звън нещо се проточило през тях към леглото. Знаете що е светлинен лъч. Това било нещо като тъмен лъч, и като се взрял по-добре в него, Платнер забелязал, че то е призрачна ръка.

В момента зеленото слънце превалияло черните голи хълмове на хоризонта и в стаята царял полумрак. Платнер видял, че бледият на леглото се мята и гърчи, а жената го гледа уплашено през рамо.

Роякът наблюдатели се вдигнал високо като облак зелен прах, понесен от вятъра, и се устремил бързо надолу към храма в клисурата. Тогава Платнер изведнъж разбрал значението на призрачната черна ръка, която се протегнала над рамото му и сграбчила жертвата си. Той

не смеел да обърне глава да погледне сянката зад ръката. Със страшно усилие, като закрил очите си, той побягнал, направил може би двацет крачки, после се подхлъзнал на един камък и паднал. Паднал напред, върху ръцете си; а когато докоснал земята, шишето се счупило и експлодирало.

След миг видял, че седи, замаян и окървавен, лице срещу лице с мистър Лиджет в старата оградена градина зад училището.

Тук историята на преживелиците на Платнер свършва. Аз се възпротивих — струва ми се, успешно — на естествената склонност на белетриста да украсява случки от този род. Разказах я по възможност в реда, в който ми я разправи Платнер. Старателно избягах всякакъв опит да влагам свой стил, художествени ефекти или тълкувание. Лесно би било например да разработя сцената на смъртното легло по такъв начин, че да се получи нещо като заговор, в който е замесен Платнер. Но освен че е нежелателно да се фалшифицира дори най-необикновената истинска случка, такива изтъркани похвати според мен биха развалили странното впечатление от този тъмен свят, с неговото мъртвешки зелено осветление и витаещите Наблюдатели на Живите, който, невидим и недостижим за нас, все още се простира навред наоколо ни.

Остава да добавя, че действително имаше смъртен случай във Винсът Теръс, точно зад училищната градина, и то, ако може да се докаже, в момента на завръщането на Платнер. Умрелият беше данъчен бирник и застрахователен агент. Вдовицата му, доста по-млада от него, се омъжи миналия месец за някой си мистър Хуимпър, ветеринарен лекар от Олбийдинг, Тъй като тази част от настоящата история се разнасяше устно из Съсеквил в различни варианти, жената се съгласи да използвам името ѝ само ако дам ясно да се разбере, че категорично отрича всички подробности от описанието на Платнер за последните минути на нейния съпруг казва, че не била изгаряла никакво завещание, макар че Платнер изобщо не я е обвинявал в това; съпругът ѝ направил само едно завещание, и то тъкмо след венчавката им. Безспорно описанието на Платнер за мебелировката на стаята беше изумително точно, макар че той никога не я бе виждал.

Искам, дори с риск от отегчително повторение, да наблегна на още нещо, за да не би да се получи впечатление, че клоня към лековерната, суеверна версия. Според мен отсъствието на Платнер от

света в течение на девет дни е доказано. То обаче не доказва неговия разказ. Възможно е дори тук да е имало външнопространствени халюцинации. Това поне читателят трябва безусловно да има пред вид.

---

[1] *Еусипия Паладино* — известна италианска спиритистка. — Б.пр. ↑

[2] *Макс Нордау* (1849–1923) — немски писател. — Б.пр. ↑

[3] *Мастър* (англ.) — господин, обръщение към младеж. — Б.пр.

↑

СЪН ЗА АРМАГЕДОН^[1]

Човекът с бледото лице се качи във вагона при Ръгби. Той вървеше бавно, въпреки че носачът го подканяше да бърза, и дори когато беше още на перона, забелязах колко зле изглежда. Той се тръшна с въздишка в ъгъла срещу мен, опита се криво-ляво да нагласи пътническия си шал и застана неподвижен, с безизразно вторачени очи. След малко усещането, че го наблюдавам, го раздвижи, вдигна очи към мен и протегна вяло ръка да вземе вестника си. После отново погледна към мен.

Аз се престорих, че чета. Страхувах се да не би неволно да съм го смутил, но след миг с изненада го чух да говори.

— Извинете? — казах.

— Тая книга — повтори той, сочейки с кокалест пръст — е за сънищата.

— Очевидно — отговорих аз, защото това беше „Сънни състояния“ на Фортнъм-Роскоу и заглавието се виждаше от корицата.

Известно време той мълча, сякаш търсеше думи.

— Да — произнесе най-после, — но не говорят нищо.

За секунда не можах да разбера какво иска да каже.

— Не знаят — добави той.

Взрях се малко по-внимателно в лицето му.

— Има сънища — рекох — и сънища.

Тази сентенция никога не оспорвам.

— Предполагам... — той се поколеба. — Сънувате ли изобщо? Имам пред вид живи сънища.

— Аз сънувам много малко — отвърнах. — Едва ли имам три живи съновидения на година.

— Аха! — промърмори той и за момент като че ли се зае да събере мислите си.

— Сънищата ви не се ли смесват със спомените ви? — запита внезапно. Не изпадате ли в двоумение: случи ли се това, или не?

— Рядко. Само от време на време моментно двоумение. Предполагам, че малцина се двоумят.

— Казва ли *той*... — човекът посочи книгата.

— Казва, че се случвало понякога, и дава обичайното обяснение за силата на впечатлението и тъй нататък, за да докаже защо не бе случва като правило. Предполагам, че знаете нещичко за тези теории...

— Много малко... зная само, че са погрешни.

Съсухрената му ръка си поигра известно време с каишката на прозореца. Аз се готвех да продължа четенето и изглежда, че това предизвика следващата му забележка. Той се наклони напред, като че искаше да ме докосне.

— Не съществува ли така наречено последователно сънуване... което продължава нощ след нощ?

— Мисля, че има нещо подобно. В повечето книги по душевни заболявания са отбелязани такива случаи.

— Душевни заболявания! Да. Не се съмнявам, че са отбелязани такива случаи. Тъкмо там им е мястото. Но аз имам пред вид... — Той погледна костеливите си пръсти. — Всякога ли е сънуване това? И изобщо сънуване ли е? Или нещо друго? Дали не е нещо друго?

Ако лицето му не беше изопнато от тревога, щях да го срежа да не ми додява повече с бръщолевенето си. Сега си спомням погледа на угасналите му очи и зачервените клепачи — сигурно познавате тоя поглед.

— Не мислете, че просто споря за някакво убеждение — каза той. — Това нещо ще ме умори.

— Сънищата ли?

— Ако го наречете сънища. Нощ след нощ. Живи! Толкова живи... че това — той посочи пейзажа, който се плъзгаше покрай прозореца — изглежда нереално в сравнение с тях! Просто не мога да си спомня кой съм аз, с какво се занимавам...

Той помълча.

— Дори сега...

— Сънят ви е винаги един и същ... това ли имате пред вид? — запитах аз.

— Той свърши.

— Какво искате да кажете?

— Аз умрях.

— Умряхте ли?

— Смазан и убит, и това, което бях в тоя сън, сега е мъртво. Мъртво завинаги. Сънувах, че съм друг човек, знаете, че живея в друга част на света и в друго време. Сънувах това всяка нощ. Всяка нощ се събуждах в тоя друг живот. Нови гледки и нови събития... докато се случи последното...

— Когато умряхте ли?

— Когато умрях.

— А след това...

— Нищо — каза той. — Слава богу! Това беше краят на съня...

Явно ми предстоеше да чуя този сън. Пък и в края на краищата разполагах с един час, денят бързо угасваше, а Фортнъм-Роскоу ме отегчаваше.

— Живели сте в друго време — повторих аз. — Искате да кажете, в някаква друга епоха?

— Да.

— В миналото?

— Не, в бъдещето... бъдещето.

Например в три хилядна година?

— Не знам коя година беше. Всъщност знаех, когато бях заспал, когато сънувах, но не и сега... не сега, когато съм буден. Много неща съм забравил, откакто се пробудих от тези сънища, при все че ги знаех по времето, когато... струва ми се, сънувах. Назовавах я годината другояче, не както я наричаме ние... Как беше? — Той сложи длан на челото си. — Не, забравих.

Седеше и се усмихваше слабо. За миг се уплаших, че се е отказал да ми разправя съня си. По принцип мразя хора, които разказват сънищата си, но тук случаят беше друг. Дори предложих помощта си.

— Когато започна... — подхванах.

— Още отначало сънят ми беше жив. Като че се събуждах внезапно в него. И интересното е, че в сънищата, за които става дума, никога не си спомнях този живот, който живея сега. Може би... Но искам да ви разкажа какво става, когато се мъча да си спомня всичко това. Нямам никакъв ясен спомен до момента, когато се видях седнал в нещо като покрита веранда, гледаща към морето. Бях задрямал и изведнъж се събудих... освежен и бодър... и вече не сънувах... защото момичето бе престанало да ми вее с ветрилото си.

— Момичето ли?

— Да, момичето. Не ме прекъсвайте, защото ще ме объркате.

Непознатият се спря внезапно.

— Нали не ме мислите за луд? — запита той.

— Не — отговорих аз, — вие сте сънували. Разкажете ми съня си.

— Както казах, събудих се, понеже момичето бе престанало да ми вее. Не се учудих, като се видях там, а и нищо друго не ме учудваше, разбирате ли. Не чувствавах, че съм попаднал внезапно там. Просто продължавах от този момент нататък. Споменът, който имах за този живот, живота в този деветнайсети век, със събуждането ми избледня, изчезна като сън. Аз знаех всичко за себе си, знаех, че вече не се казвам Купър, а Хедон, и всичко за положението си в света. Когато се събудих, забравих много неща... липсва връзка... но всичко тогава беше напълно ясно и реално.

Той се подвоуми отново, като се улови за каишката на прозореца, издаде лицето си напред и ме загледа умолително.

— Това ви се струва глупост, нали?

— Не, не! — извиках аз. — Продължавайте. Опишете ми тази веранда.

— Всъщност не беше веранда... не зная как да я нарека. Гледаше на юг. Беше малка. Намираше се изцяло в сянка, с изключение на един полукръг над верандата, през който се виждаше небето, морето и ъгълчето, където стоеше девойката. Аз бях на кушетка — метална кушетка със светли раирани възглавнички, — а девойката се бе навела от балкона гърбом към мен. Светлината на изгрева падаше на ухото и бузата ѝ. Изящната бяла шия, сгушените до нея малки къдрици и бялото рамо бяха огрени от слънцето, а цялата грация на тялото ѝ се намираше в хладната синя сянка. Тя беше облечена... как да опиша облеклото ѝ? То бе широко и надиплено. И както стоеше така с цял ръст пред мен, си мислех колко е красива и привлекателна, сякаш никога преди не бях я виждал. А когато най-последно въздъхнах и се привдигнах на ръка, тя обърна лицето си към мен...

Той се спря.

— Петдесет и три години съм живял в този свят. Имам майка, сестри, приятели, жена и дъщеря — зная лицата на всички, изражението им. Но лицето на това момиче... е много по-реално за

мен. Мога да си го спомня така живо, като че го виждам отново... бих могъл да го скицирам, да го нарисувам с бои. И все пак...

Той се спря, но аз не казах нищо.

— То представляваше лице на сън... лице на сън. Тя беше красива. Не с оная страшна, студена красота, пред която благоговееш, като красота на светица, нито пък с оная красота, която събужда пламенни страсти, а нещо лъчезарно, сладки устни, които се смекчават в усмивка, и сериозни сиви очи. И се движеше грациозно, като че у нея бяха събрани всички приятни и изящни неща...

Той се спря и наведе тъжното си лице. После вдигна очи към мен и продължи, без да се опитва повече да крие пълната си вяра в истинността на своя разказ.

— Разбирате ли, заради нея аз се отказах от плановете и амбициите си, отказах се от всичко, за което бях работил и мечтал. Там, на север, аз бях господар, с влияние, състояние и голямо име, но всичко това ми се струваше нищо в сравнение с нея. Бях дошъл с нея на това място, в този град на жизнерадостните наслади, изоставил всички тия неща на разруха и опустошение, само и само да спася поне частица от живота си. Докато бях влюбен в нея, преди да разбере, че тя има някакви чувства към мен, преди да си въобрази, че тя ще се реши... че тя ще се реши... целият мой живот ми се струваше безсмислен и празен, разбит на пух и прах. Той наистина беше разбит на пух и прах. Нощ след нощ и дълги дни бях копнял и жадувал... душата ми се бе блъскала в забраненото!

Но невъзможно е човек да опише другиму тия неща. Тук има чувство, отсянка, светлина, която блясва и изчезва. Само че когато се яви, всичко се променя, всичко. Въпросът е там, че аз избягах и ги оставих да се оправят сами.

— Кой сте оставили? — запитах озадачен.

— Ония там, на север. Разбирате ли... в този сън поне... бях голям човек, човек, комуто хората се доверяват, около когото се сплотяват. Милиони хора, които никога не ме бяха виждали, бяха готови на всякакви дела и рискове поради вярата си в мен. Аз играех от години тази игра, тази голяма, трудна игра, тази тъмна, чудовищна политическа игра сред интриги и предателства, речи и вълнения. Това беше един огромен размирнен свят и на края аз успях да взема надмощие над Бандата — знайте, че се казваше Бандата, — да

постигна нещо като компромис между коварни кроежи, долни амбиции, колосални публични емоционални глупости и празни лозунги — Бандата, която от дълги години разбунваше и заслепяваше света, а през това време той се плъзгаше, плъзгаше към невъобразима катастрофа. Но едва ли ще разберете отсенките и усложненията на годината — година еди-коя си в бъдеще. Аз преживявах всичко това — до най-малката подробност — в съня си. Изглежда, че съм го сънувал, преди да се събудя, и чезнещите контури на някакво странно ново събитие, което си представях, още ми се мержелееха, когато разтърках очи. То беше някаква нечиста работа, която ме караше да благодаря на бога, че виждам слънчевата светлина. Изправих се седешком на кушетката и се загледах в жената, изпълнен с радост — радост, че съм избягал навреме от цялата тази врява, от това безумие и насилие. В края на краищата, мислех си аз, това е животът — любов и красота, копнеж и наслада; не заслужават ли те всички тия гибелни борби за съмнителни, непостижими цели? И се упреквах, че съм се стремил някога към водачество, вместо да посветя живота си на любовта. Но, от друга страна, разсъждавах аз, ако не бях прекарал младостта си в строгост и въздържаност, можеше да се похабя по суетни и недостойни жени. При тази мисъл цялото ми същество се пропи с обич и нежност към скъпата ми любима, към скъпата ми обожаема, която най-последно бе дошла и ме бе принудила — принудила с неустоимия си чар — да изоставя тоя живот.

„Ти заслужаваш това — казвах аз, без да се стремя да ме чуе; — ти заслужаваш това, скъпа моя; заслужаваш и уважение, и възхвала, и всичко. Любов! За да *те* имам, заслужаваш да ти дам всичко това.“

Като чу шепота ми, девойката се обърна.

„Ела да видиш — възкликна тя, сякаш и сега я чувам, — ела да видиш изгрева над Монте Соларо.“

Спомням си как скочих на крака и застанах до нея на верандата. Тя сложи бялата си ръка на рамото ми и посочи към огромните варовикови скали, които поруменяваха, като че оживяваха. Погледнах. Но най-напред забелязах как слънчевите лъчи обливаха лицето ѝ, галеха очертанията на бузите и шията ѝ. Как да ви опиша гледката, която се разкриваше пред нас? Ние бяхме на Капри...

— Бил съм там — рекох аз. — Качвал съм се на Монте Соларо и съм пил на върха [vero^{\[2\]} Capri](#) — мътна течност, подобна на ябълково

вино.

— Аха! — възкликна човекът с бледото лице. — Тогава ще можете да ми кажете... ще знаете дали е било действително Капри. Защото в този живот никога не съм бил там. Позволете ми да ви го опиша. Бяхме в малка стая, спадаща към огромно множество малки стаи, много прохладни и слънчеви, издълбани във варовика, в нещо като нос високо над морето. Целият остров, знаете, представлява един огромен хотел, неописуемо сложен, а от другата страна имаше безброй плаващи хотели и огромни плаващи платформи, към които се приближаваха летящите машини. Наричаха го Град на удоволствията. Разбира се, по ваше време е нямало нищо подобно... по-право сега няма нищо подобно. Разбира се. Да, сега!

И тъй, нашата стая беше на края на носа, тъй че оттам се виждаше и изток, и запад. На изток имаше огромна канара — може би хиляда фута висока, студено сива, само по ръба златиста, а зад нея — Островът на сирените и стръмен бряг, който чезнеше и се преливаше в яркия изгрев. А когато се обърнеш към запад, наблизко се виждаше ясно малко заливче, малък бряг, все още в сянка. А от тази сянка се възправяше Соларо, строен и висок, румен, с позлатено чело, като хубавица на трон, а бялата луна плаваше по небето зад него. А пред нас от изток към запад се простираше морето със своите безброй отсенки, цялото осеяно с малки платноходки.

На изток, разбира се, тези малки лодки бяха сиви, много дребни и неясни, ала на запад приличаха на лодчици от злато — блестящо злато, — почти на пламъчета. А точно под нас се намираше една скала, в която годините бяха издълбали арка. Синята морска вода около скалата стана зелена, разпени се и изпод арката се показва някаква ладия.

— Знам тая скала — казах аз. — Едва не се удавих там. Наричат я Фаральони.

— *Фаральони* ли? Да, така я нарече *тя* — отговори човекът с бледото лице. — Имаше някаква легенда... само че...

Той отново сложи длан на челото си.

— Не — каза, — забравил съм тази легенда.

— И тъй, първото нещо, което си спомням, първият сън, който имах, е тази сенчеста стаичка, приятният въздух, прекрасното небе и моята скъпа възлюблена с лъчезарните ръце и изящната одежда, и как

седяхме и разговаряхме полушепнешком. Разговаряхме така не защото някой можеше да ни чуе, а понеже все още се чувствавахме непознати един на друг, тъй че, струва ми се, малко се страхувахме да изразим най-после мислите си с думи. Затова те потекоха тихо.

Скоро огладняхме и като излязохме от стаята си, поехме по някакъв странен коридор с движещ се под, докато стигнахме голямата столова с водоскок и музика. Приятно и весело място беше тя, със слънчевата светлина, пляска на струите и тихия звън на струни. А като седнахме и започнахме да се храним, ние се усмихвахме един на други аз не обръщах внимание на някакъв човек, който ме наблюдаваше от една съседна маса.

След това отидохме в танцувалната зала. Но не съм в състояние да опиша тази зала. Тя беше огромна, такава голяма постройка не сте виждали — а на едно място се намираше старата порта на Капри, вградена в стената на една галерия високо над главите ни. Леки греди, стволоче и златни нишки бликаха от колоните като фонтани, струяха като зора по покрива и се преплитаха като... като пръсти на фокусник. Целият огромен кръг за танцуващите беше украсен с красиви фигури, причудливи дракони, заплетени, великолепни гротески с лампи. Цялото помещение беше обляно от изкуствена светлина, която би затънила новородения ден. А когато тръгнахме през навалищата, хората се обръщаха да ни гледат, защото името и лицето ми бяха известни в цял свят и изведнъж се бях отказал от слава и борба, за да дойда на това място. Те гледаха и дамата до мен, макар че не знаеха дори половината от истината как най-после тя ме бе намерила, или пък тази истина бе стигнала до тях преиначена. И сигурен съм, че почти нямаше човек между присъстващите, който да не ме смяташе за щастливец въпреки позора и безчестието, стоварили се върху моето име.

Въздухът беше изпълнен с музика, с благовонни миризми, с ритъма на изящни движения. Хиляди красиви хора се рояха из залата, тълпяха се в коридорите, седяха в безброй ниши; те бяха облечени с ярко цветни одежди и накичени с цветя; хиляди танцуваха в големия кръг под белите статуи на древни богове, блякави шествия от младежи и девойки влизаха и излизаха непрекъснато. Ние двамата също танцувахме, но не скучните, еднообразни танци на вашето време — тоест, на сегашното време, — а танци красиви, опияняващи. И дори

още виждам как дамата ми танцува... танцува... весело. Тя танцуваше, знаете ли, със сериозно лице; танцуваше със сериозно достойнство и все пак ми се усмихваше и ме галеше — усмихваше се и ме галеше с очите си.

Музиката беше някак особена — прошепна той. — Тя звучеше... не мога да ви я опиша, но беше неизмеримо по-богата и по-разнообразна от всяка друга музика, която съм слушал в будно състояние.

А после — това стана, когато свършихме танците, — се приближи някакъв човек и ми заговори. Той беше слаб, решителен човек, твърде скромно облечен за това място, и вече бях забелязал лицето му, докато ме следеше в столовата, а после, като минавахме по коридора, избягвах погледа му. Ала сега, когато седяхме в една малки ниша и се усмихвахме на развлечението на всички тия хора, сновящи по лъскавия под, той се приближи, докосна ме и ми заговори така, че бях принуден да го слушам. Попита може ли да ми поговори за малко насаме.

„Не — отвърнах. — Аз нямам тайни от тази дама. За какво искате да ми говорите?“

Каза, че било дребна работа или най-малкото скучна за дама.

„Може би и за мен“ — рекох.

Той я погледна почти умолително. После ме запита неочаквано чувал ли съм за някакво високопарно и злобно изказване на Грешъм. А преди Грешъм винаги беше най-близкостоящият до мен в ръководството на оная голяма партия на севера. Той бе суров, груб и нетактичен човек и единствен аз бях в състояние да го възпирам и обуздавам. Мисля, че по-скоро заради него, отколкото заради мен останалите се разтревожиха толкова от оттеглянето ми. Тъй че този въпрос — какво бил направил — събуди отново някогашния ми интерес към живота, който за момент бях забравил.

„От няколко дни не съм обръщал внимание на новините — казах аз. — Какво е говорил Грешъм?“

Тогава човекът започна да ми разправя с охота, и трябва да призная, че дори аз се изненадах от невъздържаните и заплашителни думи, с които си бе послужил тоя безразсъден глупак Грешъм. А пратеникът не само ми разказа за речта на Грешъм, но и размени мисли с мен и посочи в какво отношение съм им нужен. Докато той

говореше, дамата ми седеше малко напред и наблюдаваше неговото лице, а също и моето.

Старите ми навици като организатор и творец на планове се пробудиха отново. Представях си дори внезапното си връщане на север и всички драматични последици от него. Всичко, което ми каза този човек, наистина свидетелствуваше за бъркотията в партията, но не и за нанесената ѝ вреда. Щях да се върна по-силен от преди. Но после помислих за любимата си. Нали разбирате... как да ви обясня? Имаше някои особености в отношенията ни — излишно е да ви казвам как стояха нещата, — поради които тя не биваше да идва с мен. Налагаше се да я напусна; всъщност трябваше да се откажа ясно и открито от нея, за да мога да свърша работата, която имах на север. И дори докато говореше на двама ни, човекът знаеше *това*, знаеше не по-зле от нея, че дългът ми налагаше... първо раздяла, а после изоставяне. При досега с тази мисъл мечтата ми за връщане рухна. Аз атакувах човека внезапно, точно когато той смяташе, че красноречието му ме завладява.

„Какво общо имам сега с тия работи? — рекох. — Аз им сложих точка. Мислите ли, че като съм дошъл тук, аз кокетирам с вашите хора?“

„Не — каза той, — само че...“

„Защо не ме оставите на мира? Аз сложих точка на тия работи. Престанах да бъда каквото и да било друго, освен частно лице.“

„Да — отвърна той. — Но замислихте ли се върху тези приказки за война, тези дръзки предизвикателства, тези яростни нападки...“

Исправих се.

„Не — извиках. — Не искам да ви слушам. Аз взех пред вид всички тези неща, прецених ги — и се магнах.“

Той изглежда се подвоуми дали да упорствува. Отмести погледа си от мен и го насочи към дамата, която седеше и ни наблюдаваше.

„Война“ — произнесе човекът, сякаш говореше на себе си, а после бавно ми обърна гръб и се отдалечи.

Аз стоях, въвлечен във вихрушката от мисли, предизвикана от призива му.

Чух гласа на дамата си.

„Но, мили — рече тя, — щом имат нужда от теб...“

Тя не довърши фразата, прекъсна я дотук. Аз се обърнах към нежното ѝ лице, смутен и разколебан.

„Искат от мен просто да направя нещо, което самите те не смеят да сторят — казах аз. — Щом нямат доверие на Грешъм, нека сами да се оправят с него.“

Тя ме погледна боязливо.

„Но войната...“ — рече тя.

Съзрях на лицето ѝ съмнение, което бях забелязвал и преди, съмнение в себе си и в мен, първата сянка на прозрението, което, погледнато строго и издълбоко, трябваше да ни раздели завинаги.

Само че аз бях по-опитен от нея и можех да променя мнението ѝ в една или друга насока.

„Скъпа моя — подхванах, — не бива да се тревожиш за тези неща. Няма да има война. Положително няма да има война. Минала е епохата на войните. Повярвай ми, аз зная на чия страна е правдата в случая. Те нямат никакво право над мен, мила, никой няма право над мен. Аз съм свободен да си избирам живота и избрах тоя.“

„Но войната...“ — повтори тя.

Седнах до нея. С една ръка я обгърнах през кръста, а с другата улових нейната. Помъчих се да прогоня това съмнение — да изпълня душата ѝ отново с приятни неща. Лъжех я и като лъжех нея, лъжех и себе си. А тя беше готова да ми повярва, готова да забрави.

Много скоро сянката пак изчезна и забързахме към Грота дел Бово Марино, където имахме навика да се къпем всеки ден. Плувахме и се плискахме един друг, и в тази кипяща вода като че станах нещо по-леко и по-силно от човек. Най-последно излязохме мокри и весели и затичахме между скалите. После си облякох сух бански костюм и седнахме да се печем на слънце. Скоро взех да клюмам, сложих глава върху коляното ѝ, тя постави ръка на косата ми и я замилва нежно, а аз задряхах. И изведнъж — сякаш се скъса струна на цигулка — аз се събудих и се видях на леглото си в Ливърпул, в днешния живот.

Ала за известно време не можех да повярвам, че всички тези живи мигове са били само част от сън.

Въпреки отрезвяващата реалност на нещата, които ме заобикаляха, наистина не можех да повярвам, че е било сън. Къпех се и се обличах като по навик, а докато се бръснях, се мъчех да проумея защо не някой друг, а именно аз трябваше да напусна жената, която

обичах, за да се върна в своеобразния политически живот на суровия и напрегнат север. Дори и Грешъм да тласнеше света отново към война, какво ме засягаше това? Аз бях мъж, с мъжко сърце; защо да се чувствавам отговорен като божество за съдбините на света?

Разбирате ли, нямам такова отношение към работата, към действителната си работа. Аз съм адвокат, знаете, със свои убеждения.

Видението беше толкова реално, трябва да ви е ясно това, толкова различно от сън, че непрекъснато си спомнях дребни, незначителни подробности; дори орнаментът на корицата на една книга, поставена върху шевната машина на жена ми в столовата, ми напомняше с необикновена живост златната черта около седалката в нишата, където бях разговарял с пратеника на партията, напусната от мен. Чували ли сте за такъв сън?

— Какъв?

— Такъв, че след това да си спомняте малки подробности, които сте забравили.

Замислих се. Никога досега не бях забелязвал подобно нещо, но той имаше право.

— Никога — рекох. — Никога не става така със сънищата.

— Вярно — отвърна той. — Но именно това стана с мен.

Трябва да знаете, че аз съм адвокат в Ливърпул и не можех да не се интересувам какво ще си помислят клиентите и търговците, с които разговарях в кабинета си, ако им кажех изведнъж, че съм влюбен в девойка, която ще се роди след някакви си двеста години, и че ме безпокоят политическите възгледи на моите пра-пра-правнуци. Тоя ден бях зает главно с преговори за един деветдесет и девет годишен строителен договор. Ставаше дума за частен строител, който бързаше, та искахме да го обвържем всячески. Имах с него среща, на която той се държа безочливо, затова, когато си легнах, бях още ядосан. Нея нощ не сънувах нищо. Не сънувах и следващата нощ, поне такива неща, които да запомня.

Липсваше нещо от оная жива реалност на убеждението. Започнах да си мисля, че тя е била сън. И тогава тя пак дойде.

Когато сънят дойде пак, след близо четири дни, той беше съвсем друг. Убеден съм, че и в съня бяха изтекли четири дни. Много неща се бяха случили на север, и тяхната сянка пак беше помежду ни; и този път не се разпръсваше така лесно. Зная, че започнах с мрачни

размишления. Защо, въпреки всичко, да се връщам обратно, да се връщам за целия си останал живот към усилията и напрежението, обидите и вечното недоволство само за да избавя стотици милиони обикновени хора, които не обичах, към които много често изпитвах само презрение, от тягостите и мъките на войната и вечното беззаконие? И на края можеше да не успея. Всички те се домогнаха към тесногръдите си цели, защо да не се домогвам и аз — защо и аз да не живея като човек? От тези мисли ме изтръгна нейният зовящ глас и аз вдигнах очи.

Видях, че съм буден и вървя. Бяхме излезли над Града на удоволствията, намирахме се близо до върха на Монте Соларо и гледахме към залива. Беше късно следобед и се виждаше много ясно. Далеч наляво Иския висеше в златиста омара между морето и небето. Неапол се белееше студено на фона на възвишенията, пред нас беше Везувий, опънал към юг висока, тънка струя, а наблизо блестяха развалините на Торе дел Анунциата и Кастеламаре.

Прекъснах го внезапно.

— Сигурно сте ходили на Капри?

— Само в този сън — отговори той, — само в този сън. Из целия залив чак до Соренто бяха закотвени плаващите дворци на Града на удоволствията. А на север се намираха широките плаващи платформи, на които кацаха самолетите. Всеки следобед от небето се спущаха самолети, които докарваха от най-далечните кътчета на земята до Капри и неговите прелести хиляди търсачи на удоволствия. Всички тези неща, повтарям, се намираха под нас.

Но ние ги забелязвахме само между другото поради една необикновена гледка, която ни разкриваше тази вечер. Пет военни самолета, които дълго бяха стояли в бездействие в далечните арсенали при устието на Рейн, маневрираха сега из небето на изток. Грешъм бе смаял света, като ги изработи заедно с други и ги пращаше да обикалят тук-там. Това беше конкретната заплаха, криеща се в голямата игра на блъфиране, която той водеше и която бе изненадала дори мен. Той беше от ония невероятно глупави, енергични хора, които небето, изглежда, праща, за да причиняват бедствия. На пръв поглед енергичността му изглеждаше чудесно качество! Но му липсваше въображение, находчивост, притежаваше само глупава, огромна, неудържима сила на волята и сляпа вяра, че глупавият му, идиотски

„късмет“ ще му помогне. Спомням си как стояхме на носа и гледахме кръжащата в далечината ескадрила, как се мъчех да вникна в истинския смисъл на тази гледка, виждайки ясно накъде вървят нещата. И дори тогава не беше още късно. Мисля, че можех да се върна и да спася света. Знаех, че северняците ще ме последват само ако зачитам нравствените им принципи поне в едно отношение. Изтокът и югът щяха да ми се доверят, както не биха се доверили на никой друг северняк. Знаех също, че беше достатъчно само да ѝ кажа и тя щеше да ме пусне... И то не защото не ме обичаше!

Само че не исках да заминавам; желанието ми беше тъкмо обратното. Толкова отскоро се бях отърсил от бремето на отговорността. Все още бях толкова отскорошен отстъпник от дълга си, че ясното като бял ден съзнание какво трябва да правя беше безсилно да потисне желанието ми. А желанието ми беше да живея, да вкусвам от насладите и да направя любимата си щастлива. Но макар че това чувство за важни пренебрегнати задължения беше безсилно да ме привлече, то можеше да ме направи мълчалив и неспокоен, то отнемаше половината от лъчезарността на прекараните от мен дни и ме хвърляше в мрачни размишления сред нощната тишина. И докато аз стоях и гледах как самолетите на Грешъм сновяха насам-нататък — тези птици на безмерната зла прокоба, — тя стоеше до мен, наблюдаваше ме и действително прозираше бедата, но не я прозираше ясно — очите ѝ изучаваха лицето ми, в изражението ѝ имаше сянка на недоумение. Лицето ѝ беше сиво, понеже лъчите на залеза гаснеха на небето. Не можех да я упрекна, че ме задържа. Тя ме бе помолила да я оставя, а през нощта със сълзи отново бе настояла да си отида.

Най-после усещането, че е до мен, ме накара да се опомня. Обърнах се внезапно към нея и ѝ извиках да тича надолу по планинските склонове. „Не“ — каза тя, сякаш смущавах сериозността ѝ, но аз бях решил да сложа край на тази сериозност и я принудих да бяга — задъхан човек не може да бъде толкова мрачен и тъжен, — а когато се препъваше, аз я прихващах тичешком под мишницата. Пребяхахме край двама-трима души, които се обърнаха и ме изгледаха, учудени от държането ми — сигурно ме познаха по лице. Ала на половин път по нанадолницето във въздуха се разнесе някакъв шум — бум-трак, бум-трак, — спряхме се и след малко над хребета се показаха една подир друга ония летящи военни машини.

Човекът като че ли се колебаеше по какъв начин да ги опише.

— Как изглеждаха? — запитах аз.

— Никога не бяха водили бой — каза той. — Те бяха просто като нашите днешни броненосци; никога не бяха водили бой. Никой не знаеше на какво са способни с тия екзалтирани хора в тях; малцина дори си правеха труда да гадаят. Те представляваха големи, бързи машини във формата на острие на копие без дръжка, с витло на мястото на дръжката.

— От стомана?

— Не стомана.

— Алуминий?

— Не, не, нещо от тоя род. Някаква много обикновена сплав — обикновена като пиринча например. Наричаха я... чакайте да помисля... — И притисна челото си с пръстите на едната ръка. — Забравям всичко — каза той.

— А имаха ли оръдия?

— Малки оръдия, които изстрелваха бризантни снаряди. Стреляха с оръдията назад, от основата на крилото, тъй да се каже, и удряха с носа си. Така беше на теория, разбирате ли, ала никога не бяха водили бой. Никой не можеше да каже точно какво ще стане. А междувременно, предполагам, беше много приятно да се реят из въздуха като ято млади лястовици, бързи и леки. Изглежда, че военачалниците не се замисляха много-много какво ще бъде в действителност. А тези летящи военни машини, разбирате ли, бяха само една разновидност на безбройните военни механизми, изнамерени и оставени в бездействие през продължителния мир. Много такива неща се изработваха и преправяха тогава; адски машини, глупави неща; неща, неизпробвани никога; големи машини, страшни експлозивни, огромни оръдия. Знаете колко глупави са изобретателите, които правят тия неща; майсторят ги, както бобрите си правят язовете — без да съзнават, че ще отклонят реки и ще наводнят земи!

Докато се спущахме по виещите се стъпала обратно към хотела си в здрача, аз предугаждах всичко: виждах колко очевидно и неизбежно глупавият, брутален Грешъм ни тласкаше към война, предчувствах каква ще бъде войната при тези нови условия. И дори тогава, макар и да знаех, че едва ли ще ми се удаде друг случай, не намирах сили да се върна.

Той въздъхна.

— Това беше последната ми възможност.

Влязохме в града едва когато небето се осея със звезди, качихме се на високата тераса и докато се разхождахме назад-напред... тя ме посъветва да се върна.

„Скъпи мой — рече, като вдигна миловидното си лице към мен, — това значи Смърт. Животът, който водиш, е равнозначен на Смърт. Върни се при тях, върни се да изпълниш дълга си...“

Тя се разплака и като се вкопчи в ръката ми, мълвеше през ридания: „Върни се... върни се.“

После изведнъж занемя и когато се взрях в лицето ѝ, прочетох за миг какво си бе наумила да прави. Това беше един от ония мигове, когато човек прозира.

„Не!“ — извиках аз.

„Защо не?“ — запита тя учудено и като че ли малко уплашена какво ще чуе в отговор на хрумването си.

„Нищо — казах аз — не е в състояние да ме върне там. Нищо! Аз направих избора си. Избрах любовта, а светът да върви по дяволите. Каквото и да се случи, ще живея този живот — ще живея заради теб! Това... нищо не може да ме отклони; нищо, скъпа моя. Дори и да умреш... дори и да умреш...“ „Какво?“ — прошепна тя.

„Тогава... аз също ще умра.“

И преди тя да успее да продума отново, аз заговорих, говорех красноречиво — както умеех в оня живот, — говорех, за да възхваля любовта, да обрисувам живота ни като героичен и прекрасен, а това, което изоставях — като нещо тежко и крайно низко, което би било най-добре да отхвърлим. Напрягах целия си ум да придам на този живот обаяние, стремейки се да убедя не само нея, но и себе си. И докато разговаряхме, тя се притискаше в мен, също разкъсвана между това, което смяташе за благородно, и онова, чиято сладост познаваше. И най-после успях да я убедя, че е героично, да я убедя, че приближаващата световна катастрофа е само един вид великолепно рамка на нашата безпримерна любов, и на края ние двамата, клетки, лекомислени души, обгърнати от тази бляскава илюзия, по-право упоени от тази прекрасна илюзия, закрачихме тържествено под немите звезди.

И така решителният момент мина.

Това беше последната ми възможност. Дори докато се разхождахме така назад-напред, водачите на юга и изтока набираха решителност и огненият ответ, който разобличи завинаги блъфа на Грешъм, се оформи и зачака. И над цяла Азия, океана и юга въздухът и жиците затрептяха от предупрежденията им да се приготвят — да се приготвят.

Нито един от живите не знаеше що е война, разбирате ли; никой не можеше да си представи какви ужаси ще донесе тя с всички тези нови изобретения. Предполагам, повечето хора все още вярваха, че тя ще бъде нещо с бляскави униформи, атаки с „ура“, победи, знамена и оркестри — и то във време, когато половин свят се снабдяваше с храни от области, отстоящи на десет хиляди мили разстояние...

Човекът с бледото лице се спря. Погледнах го; очите му бяха впити в пода на вагона. Някаква малка гара, върволица товарни вагони, блокпост и задната част на къщурка прелетяха край прозореца на вагона. Подминахме с трясък мост, по който отекна трополенето на влака.

— След това — каза той — често сънувах. В течение на три седмици нощем този сън беше моят живот. И най-лошото е, че имаше нощи, в които не можех да сънувам, когато лежах и се мятах в леглото в този проклет живот; а там — някъде далеч от мен — ставаха неща — съдбоносни, страшни неща... Аз живеех нощем — дните ми, дните, в които бях буден, този живот, който живея сега, се превърнаха в избледнял, далечен сън, скучна обстановка, корица на книга.

Човекът помисли.

— Бих могъл да ви разкажа всичко, да ви опиша и най-малките подробности на съня, но това, което правех денем — не. Не мога да го опиша — защото не си го спомням. Паметта ми... паметта ми се е загубила. Всекидневието ми се изплъзва...

Той се наведе напред и притисна очите си с длани. Дълго време не продума нищо.

— А после? — попитах аз.

— Войната избухна като ураган.

Човекът гледаше вторачено пред себе си неописуеми неща.

— А после? — настоявах аз.

— Ако имаше поне една-едничка отсенка на нереалност — произнесе той с тих глас, като че говореше на себе си, — щяха да бъдат

кошмари. Но не бяха кошмари... не бяха кошмари. Не!

Той мълча толкова дълго, че се уплаших да не би да не чуя края на разказа му. Но после продължи със същия тон на саморазпит и самоанализ.

— Какво друго ни оставаше, освен да бягаме? Не бях предполагал, че войната ще засегне Капри — изглежда, смятах, че Капри ще остане извън всичко това, като противовес на всичко това; но на втората нощ навред се разнасяха възгласи и крясъци, почти всички жени и всеки втори мъж носеха значка — значката на Грешъм, — и не свиреше музика, а непрекъснато се повтаряше някаква проглушителна военна песен, и навсякъде мъжете се записваха във войската и се обучаваха в танцувалните зали. Целият остров гъмжеше от слухове; разправяха, че сраженията били започнали. Аз не бях очаквал такова нещо. Бях видял толкова малко от живота на удоволствията, че не бях взел пред вид тази агресивност на любителите. А колкото се отнася до мен, аз стоях извън всичко това. Бях като човек, който е можел да осуети подпалването на муниционен склад. Времето бе минало. Аз не бях никой; и най-суетният хлапак със значка беше по-важен от мен. Тълпата ни блъскаше и крещеше в ушите ни; тая проклета песен ни проглушаваше; една жена се развика на дамата ми защо нямала значка, и ние се прибрахме в убежището си ядосани и оскърбени: дамата ми — бледа и мълчалива, а аз — разтреперан от гняв. Толкова бях побеснял, че щях да ѝ се скарам, ако бях доловил и най-малката сянка на укор в нейните очи.

Цялото ми самочувствие бе изчезнало. Сновях назад-напред из нашата стаичка в скалата, а навън морето тъмнееше, само на юг блесна някаква светлина, угасна и пак се появи.

„Трябва да се махнем от това място — повтарях аз. — Изборът ми е вече направен, не искам да имам нищо общо с тая бъркотия. Не искам да имам нищо общо с тая война. Ние сме отделили живота си от всички тия неща. Тук не можем да намерим убежище. Да вървим.“

А на другия ден вече бягахме от войната, която заливаше света.

И всичко останало беше Бягство — всичко останало беше Бягство.

Той се замисли мрачно.

— Колко време трая то?

Той не отговори.

— Колко дни?

Лицето му беше бледо и измъчено, ръцете му — стиснати. Той не обърна внимание на любопитството ми.

Помъчих се да го накарам да продължи разказа си с въпроси.

— Къде отидохте? — запитах.

— Кога?

Когато напуснахте Капри.

— На югозапад — отговори той и ме погледна за секунда. — Заминахме с лодка.

— Аз пък мислех, че със самолет.

— Конфискуваха ги.

Не го разпитвах повече. След малко ми се стори, че започва отново. Заговори монотонно, сякаш се караше:

— Но защо е така? Ако наистина тази битка, това клане и напрежение е животът, защо жадуваме така за наслади и красота? Ако няма убежище, ако няма спокойно място и ако всички наши сънища за спокойни места са глупост и клонка, защо имаме такива сънища? Безспорно не някакви долни страсти, не някакви нечестни намерения ни бяха довели до това; любовта ни бе изолирала така. Любовта бе дошла у мен с нейните очи, облечена в нейната хубост, по-прекрасна от всичко друго в живота, с формата и цвета на самия живот, и ме зовеше. Аз бях заглушил всички гласове, бях отговорил на всички въпроси — бях дошъл при нея. И изведнъж — нищо друго освен Война и Смърт!

Хрумна ми нещо.

— В края на краищата — рекох — това може да е било само сън.

— Сън! — извика спътникът ми, гледайки ме с пламнали очи. — Сън... когато дори сега...

За пръв път той се оживи. Лека руменина пропълзя по бузите му. Вдигна разтворена длан, стисна я пак и я отпусна върху коляното си. Когато заговори отново, вече не вдигаше очи, а през цялото време избягваше да ме гледа.

— Ние сме само призраци — каза той — и призраци на призраци, желаня като облачни сенки и стремления като сламки, завъртени от вятъра; дните минават, навиците й обичаите ни носят, както влакът носи отражението на светлините си — нали така? Но едно нещо е реално и сигурно, едно нещо не е сън, а вечно и трайно.

То е сърцевината на живота ми, а всички други неща около него са второстепенни или изобщо празни. Аз я обичах, тая жена на моя сън. И тя, и аз умряхме заедно!

Сън! Как може да бъде сън, когато напои един жив живот с неутешима скръб, когато прави всичко, за което живях и милеех, празно и безсмислено.

До момента, в който я убиха, мисля, че все още имахме възможност да се спасим — каза той. — Цяла нощ и цяла сутрин, докато се носехме по морето от Капри към Салерно, говорехме за избавление. Бяхме изпълнени с надежда и тя ни съпровождаше до края, надежда да живеем заедно, далеч от всичко това, далеч от битките и борбите, от дивите и празни страсти, от празните, деспотични „трябва“ и „не трябва“ на света. Бяхме въодушевени, сякаш стремежът ми беше нещо свято, сякаш взаимната ни любов беше някаква мисия...

Дори когато от лодката си виждахме прекрасното лице на тая огромна скала Капри — вече нарязана и насечена от оръдейните гнезда и скривалищата, които трябваше да я превърнат в крепост, — не подозирахме нищо за предстоящата касапница, макар че треската на приготовленията вече се долавяше в облаците прах и дим, надвиснали над сто места в здрача; но всъщност аз вече говорих за това. Там, знаете, беше скалата, все още красива въпреки всичките си белези, с безбройните си прозорци, сводове и улици, редица над редица до хиляда стъпки височина, огромна резба в сиво, прошарена тук-там от обвити в пълзящи растения тераси, и лимонови и портокалови градини, и гъстащи от столетници и кактуси, и бухнали от цвят бадеми. А изпод арката, построена над Пикола Марина, прииждаха други лодки; а когато заобиколихме носа и се показа брегът на континента, изскочи друга малка върволица лодки, тласкани от вятъра към югозапад. За кратко време се бе появило цяло множество; подалечните бяха само ултрамаринови петънца в сянката на източната скала.

— Това са любовта и разумът — казвах аз, — които бягат от цялата тая лудост на войната.

— И макар че след малко видяхме ескадрила самолети, които прекосяваха небето от юг, не им обърнахме внимание. Те бяха като линия от точки на небето, после дойдоха други, които нашариха

хоризонта на югоизток, а след това — още, докато цялата тази част от небето се изпъстри със сини точки. Сега всички те представляваха тънки сини чертици, като ту един, ту няколко кривваха към слънцето и улавяйки лъчите му, се превръщаха в къси светлинни отблясъци. Като се вдигаха и спущаха и ставаха все по-големи, те идеха като огромно ято чайки, врани или тям подобни птици, движещи се с изумителна съгласуваност, и колкото повече се приближаваха, толкова по-широко се разпростираха на небето. Южното крило се разпери като стреловиден облак, който закри слънцето. А после изведнъж завиха на изток, устремиха се към изток, при което отново взеха да стават все по-малки и по-малки и все по-ясни и по-ясни, докато изчезнаха от небето. А след това забелязахме на север и много нависоко бойните машини на Грешъм, надвиснали над Неапол като рояк вечерни мушици.

Те като че ли нямаха нищо общо с нас, все едно че бяха ято птици.

Дори оръдейният грохот далеч на югоизток сякаш не означаваше нищо за нас...

Всеки ден, във всеки сън след това ние бяхме все тъй въодушевени, все така търсехме убежище, където да можем да живеем и да любим. Обзе ни умора, изпитвахме болки и много страдания. И макар че бяхме прашни и изцапани от изнурително вървене, и полугладни, и изпълнени с ужас от мъртъвците, които виждахме, и от бягството на селяните — защото много скоро вихърът на сраженията помете полуострова, — при все че всички тия неща ни преследваха душевно, в края на краищата те само засилваха решителността ни да избягаме. О, колко смела и търпелива беше тя! Тя, която никога не бе изпитвала несгоди и опасности, имаше смелост и за себе си, и за мен. Лутахме се насам-натам да търсим спасение в страна, цялата опустошена и разграбена от настъпващите военни пълчища. Вървахме винаги пеш. Отначало имаше и други бежанци, но ние не се смесвахме с тях. Някои бягаха на север, други бяха повлечени от потока селяни, течащ по главните пътища; мнозина се предаваха на войниците, които ги пращаха на север. Мнозина от мъжете бяха взети насилствено в армията. Но ние стояхме настрана от тия неща; тъй като не бяхме взели пари да си пробием с подкупи път към север, аз се страхувах да не би тази войнишка сган да направи нещо на моята любима. Слязохме в Салерно, ала ни върнаха обратно в Кава, после се опитахме по един

проход през планините Албурно да се доберем до Таранто, но липсата на храна ни подгони обратно и така стигнахме Пестумските блата, където се издигат самотно ония големи храмове. Предполагах, че при Пестум ще можем да намерим лодка или нещо друго и отново да поемем по море. И там именно сраженията ни настигнаха.

Обзе ме нещо като душевна слепота. Ясно виждах, че ни обграждат, че тая исполинска Война ни оплита в огромната си мрежа. Много пъти бяхме виждали новобранците, дошли от север, да сноват насам-натам и от разстояние следяхме как строят сред планините пътища за превозване на боеприпаси и подготвят настаняването на оръдията. Веднъж ни се стори, че стреляха по нас, мислейки ни за шпиони — във всеки случай над главите ни прогърмя изстрел. Няколко пъти се крихме из горите от кръжащите самолети.

Но всички тия неща, тия нощи на бягство и мъка сега нямат значение... Най-после стигнахме едно открито място близо до ония големи Пестумски храмове, голо каменисто място, осеяно с бодливи храсти, празно, пусто и толкова равно, че една евкалиптова горичка в далечината се показваше чак до подножието на дънерите. Колко живо виждам всичко това! Любимата ми седеше под един храст да си почине малко, защото беше много отпаднала и изморена, а аз стоях прав и се вирах, мъчейки се да определя на око разстоянието до мястото, отдето ту долиташе, ту заглъхваше стрелбата. Те, знаете, още се биеха далеч едни от други, с тия страшни нови оръжия, които никога досега не бяха използвани: оръдия, чиито снаряди стигаха далеч извън зрителното поле, и самолети, които можеха... Какво можеха да причинят те, никой не беше в състояние да предвиди.

Знаех, че се намираме между двете армии и че те се приближават една към друга. Знаех, че сме в опасност и че не биваше да спираме тук и да почиваме!

Макар че всички тия неща ми минаваха през ума, те оставаха някъде на заден план. Струваше ми се, че това са неща, които не ни засягат. Мислех главно за възлюблената си. Изпълваше ме болезнена мъка. За пръв път тя се бе признала за победена и се бе разплакала. Чувах зад себе си нейните ридания, но не исках да се обръщам към нея, защото знаех, че имаше нужда да се наплаче и се бе сдържала толкова дълго досега само заради мен. Добре е, мислех си аз, да си поплаче и да си почине, а после ще продължим мъчителния си път,

защото нямах никаква представа за това, което витаеше толкова наблизно. Дори и сега я виждам там, с разпуснатата на раменете прекрасна коса, различавам дълбоките хлътнатини на бузите ѝ.

„Ако се бяхме разделили — промълви тя, — ако те бях напуснала...“

„Не — казах аз. — Дори и сега не се разкайвам. Няма да се разкая; аз направих избора си и ще се държа докрай.“

И в тоя момент...

На небето над главите ни нещо блесна и избухна, и чух как куршумите тракат навред около нас като внезапно хвърлена шепа грахови зърна. Те цепеха камъните наоколо ни, отхвърляха парченца от тухлите и отминаваха...

Човекът сложи длан на устата си, а после намокри устни.

— Когато се светна, аз се обърнах...

Знаете... тя се изправи...

Изправи се, разбирате ли, и пристъпи няколко крачки към мен...

Сякаш искаше да ме стигне...

А бе простреляна в сърцето.

Той се спря и се вторачи в мен. Чувствувах онова глупаво безсилие, което англичанин изпитва в такива случаи. За миг срещнах очите му, а после се загледах през прозореца. Дълго мълчахме. Когато най-после го погледнах, той се бе свил отново в ъгълчето си със скръстени ръце и гризеше кокалчетата на пръстите си.

Изведнъж ухапа нокътя си и се вторачи в него.

— Понесох я — каза той — към храмовете, на ръце... като че имаше някакво значение. И аз не зная защо. Предполагам, че ми се струваха един вид като светилище, разбирате ли, понеже бяха издържали толкова дълго.

Тя трябва да е умряла почти моментално. Само че... аз ѝ говорех... из целия път.

Отново мълчание.

— Виждам съм тези храмове — казах аз внезапно. Той наистина бе съживил много ясно в паметта ми тези неподвижни, облени от слънцето аркади от ерозиран пясъчник.

— Бях в кафявия, големия кафяв храм. Седнах на една повалена колона, държейки я на ръце... Мълчалив, след като първоначалният брътвеж бе секнал. А след малко гущерите отново изскочиха и

заприпкаха около мен, като че нищо особено не ставаше, като че нищо не се бе променило... Там беше страшно тихо, слънцето — високо, сенките — неподвижни; дори сенките на бурените върху антаблемана не помръдваха — въпреки тътена и грохота, които се носеха из цялото небе.

Доколкото си спомням, самолетите дойдоха от юг, а битката се водеше на запад. Един самолет бе улучен, преобърна се и падна. Помня това... макар че то ни най-малко не ме интересуваше. Като че нямаше значение. Самолетът беше като ранена чайка, разбирате ли — попърха известно време във водата. Виждах го от страничния кораб на храма — нещо черно в бляскавата синя вода.

Три-четири пъти около брега избухнаха снаряди, после и това спря. При всяка експлозия гущерите се разбягваха и изпокриваха за известно време. Това беше единствената причинена пакост, само веднъж един заблуден куршум перна близкия камък — просто олющи повърхността му на едно място и то лъсна като полирано.

Когато сенките се удължиха, неподвижността се засили още повече.

Интересното е — забеляза разказвачът, сякаш говореше за нещо съвсем банално, — че аз не *мислех* — нищо не мислех. Просто седях между камъните, държейки я на ръце... изпаднал в нещо като летаргия... застой.

И не си спомням кога се събудих. Не си спомням кога се облякох този ден. Помня само, че се намерих в кабинета си, цялата ми кореспонденция стоеше разпечатана пред мен и ми се стори странно, че съм там, като знаех, че в действителност седя зашеметен в оня Пестумски храм с мъртва жена на ръце. Четях писмата си машинално. Забравил съм дори за какво се отнасяха те.

Той се спря и настъпи продължително мълчание.

Изведнъж забелязах, че се движим по нанадолницето от Чок Фарм към Юстън. Порази ме това бързо минаване на времето. Обърнах се към човека с рязък въпрос, произнесен с тон „сега или никога“.

— А сънувахте ли след това?

— Да.

Той като че правеше усилие да довърши. Гласът му беше много тих.

— Още веднъж, и то като че ли само за няколко мига. Сякаш изведнъж се пробудих от дълбоко безчувствие, изправих се в седнало положение, а трупът лежеше там, на камъните до мен. Изсъхнал труп. Не нейния, разбирате ли. Толкова скоро — а не беше тя...

Може да съм чул гласове. И аз не знам. Във всеки случай усещах ясно, че в туй уединено място нахълтват хора и че това е последното безчинство.

Изправих се, закрачих през храма и ето че насреща ми се открии... първо един човек с жълто лице, облечен с мръснобяла униформа, гарнирана със синьо, а после няколко, които се изкачиха по ръба на старата стена на изчезналия град и се притаиха там. Те бяха ярки фигурки, осветени от слънцето, спрели там с оръжие в ръка, взиращи се предпазливо напред.

По-нататък видях други, а после, на друго място на стената — още. Това беше дълга, отпусната редица хора с развърнат строй.

След малко първият, когото забелязах, се изправи, изрева някаква команда, а хората му се заспуцаха от стената и през високите бурени закрачиха към храма. Той също скочи с тях и ги поведе. Вървеше към мен и като ме видя, се спря.

Отначало следях тези хора просто с любопитство, но когато разбрах, че искат да влязат в храма, реших да не допусна това. Извиках на офицера:

„Не бива да идвате тук; аз съм тук, аз съм с моята покойница.“

Той ме изгледа, а после на висок глас ме запита нещо на някакъв непознат език.

Повторих казаното вече.

Той пак извика, аз скръстих ръце и се заковах на място. След малко той поговори на хората си и пристъпи към мен. Държеше оголена сабя.

Дадох му знак да не се приближава, но той продължаваше да върви напред. Повторих съвсем спокойно и ясно:

„Не бива да идвате тук. Това са стари храмове, а аз съм тук с моята покойница.“

Скоро той се приближи толкова, че виждах ясно лицето му. То бе тясно лице, с мътни сиви очи и черни мустаци. На горната си устна имаше белег, беше мръсен и небръснат. Той продължаваше да ми вика нещо неразбрано, сигурно въпроси.

Сега вече зная, че се страхуваше от мен, но на времето не се сетих. Когато се опитах да му обясня, той ме прекъсна с властен тон, заповядвайки ми, предполагам, да се дръпна.

Понечи да ме отмине, но аз го улових.

Забелязах, че когато го хванах, изражението му се промени.

„Глупако — извиках аз. — Не разбираш ли? Тя е мъртва!“

Той се дръпна назад. Гледаше ме с жестоки очи. Видях как в тях блесна нещо като тържествуваща решителност... радост. После изведнъж, навъсен, замахна със сабята си — ей така — и мушна.

Разказвачът млъкна внезапно.

Усетих промяна в ритъма на влака. Спирачките запищяха, вагонът заскърца и се залюшка. Този сегашен свят настойчиво се самоизтъкваше, ставаше шумен. През запотения прозорец видях огромни електрически лампи, пронизващи мъглата от високите си мачти, видях върволици гарирани празни вагони, които минаваха края мен, а след тях профуча блокпост, вдигнал съзвездията си от зелено и червено в мрачния лондонски здрач. Погледнах отново измъченото лице на човека.

— Той прободете сърцето ми. С нещо като учудване — нито страх, нито паника, а просто изумление — усетих как ме прониза, как сабята се заби в тялото ми. Знаете ли, не ме болеше. Никак не ме болеше.

Жълтите светлини на перона навлязоха в зрителното ми поле, минавайки отначало бързо, после — бавно и на края спряха рязко. Навън сновяха неясни силуети на хора.

— Юстън! — извика нечий глас.

— Нима...

— Нямахме никаква болка. Изумление и после мрак погълнаха всичко. Възбуденото, зверско лице пред мен, лицето на човека, който ме бе убил, като че се отдалечаваше. То лека-полека изчезна...

— Юстън! — крещяха гласовете навън. — Юстън!

Вратата на вагона се отвори, пропускайки поток от шумове; пред нас стоеше носач и ни гледаше. До ушите ми достигаше трясък на врати, тропот на копита на впрегнати коне, а зад всички тия неща — монотонното далечно тракане на лондонския паваж. Цял низ запалени лампи озаряваха перона от единия до другия край.

— Мрак, порой от мрак, който се разтвори, разля се и потопа всичко.

— Имате ли багаж, сър? — каза носачът.

— И това ли беше краят? — запитах аз.

Човекът като че се поколеба. После, едва чуто, отговори:

— *Не.*

— Какво искате да кажете?

— Не можех да стигна до нея. Тя беше там, от другата страна на храма... А после...

— Какво? — настоявах аз. — Какво?

— Кошмари — извика той, — всъщност кошмари! Боже мой! Огромни птици, които се биеха и разкъсваха помежду си.

---

[1] *Армагедон* — място, където според библията ще се води последната голяма битка между доброто и злото преди деня на страшния съд; в преносен смисъл — голяма, последна или решителна война между народите. — Б.пр. ↑

[2] *Vero* (итал.) — истинско. — Б.р. ↑

Издание:

Хърбърт Джордж Уелз. Кристалното яйце

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1980

Библиотека „Галактика“, №12

Редактор: Гергана Калчева

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Илюстрация на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Паунка Камбурова

Английска, I издание

Дадена за печат на 11.XII.1979. Подписана за печат на 1.II.1980

Излязла от печат на 5.III.1980. Формат 32/70×100 Изд. №1318

Печ. коли 14. Изд. коли 9,06. Усл. изд. коли 10,83. Цена 1,50 лв.

ЕКП 95366 21331; 5557–27–80. Страници: 224

08 Книгоиздателство „Г. Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Балкан“ — София

Ч-820–32

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.